THEMIS DEA,

SEV

DE LEGE DIVINA,

STEPHANI PIGHII

CAMPENSIS.

AD AMPLISS. ANTONIVM PERrenotum Cardinalem Granuellanum.

ITEM

MYTHOLOGIA EIVSDEM IN QVAtuor anni partes, *ab auctore recognita.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
M. D. LXVIII.

STEPHANI PIGHII

CAMPENSIS THEMIS DEA; SEV DE LEGE DIVINA: AD ANT. PERRENOTVM CARDINALEM.

VIDERER profectò, Illuſtriſſime Domine, morem à me tantopere laudatum, cùm de ſtrenarum vſu, origine & antiquitate ſcriberem, tacitè nunc improbare, niſi & his anni noui Kalendis abſentem patronum ſtrenula noua proſequi, votis ſolennibus omnia proſpera ac læta precari pergerẽ. Cuius rei cauſa cùm his diebus ſchedas meas perluſtrarem, votis optarem à Deo, vt felicibus auſpiciis annueret, meaſq; inuocarem Muſas, vt offerrent boni ominis aliquod argumentum tuis rationibus quàm maximè congruũ,

Introductio ad argumentum per proſopopœiam.

quod dignè mitti à me poſſet, & à te feliciter accipi; repentè oblatum eſt manibus meis Pantheũ, quod olim variis veterum deorũ, dæmonúmue ſimulachris atque elogiis inſtruere adornareque inſtitueram. Cùm itaq; eius templi ſacraria, cellulas, adytaq; ſtudioſè perluſtrarem, & anxius inquirerem, quiſnam ex illo cæleſtiũ cœtu noſtris votis fauens meo nomine tibi ſalutem, proſperaſq; noui anni kalendas perferre vellet; veneranda Themis ſpem pudibundo riſu faciens mox ſe facilem præbet, & ad amicum notumque hoſpitium ituram pollicetur. Gratias itaq; ſancto numini imméſas egi; vtque placidum, benignum, ac felix te adire vellet, ſupplicaui; nec ſine cauſa. multiformis enim dea eſt, variaſque induere perſonas nouit. Veniet igitur, verùm non incitata, armíſue inſtru-

Themis ἀιδοίη dicta Hesiodo.

cta

cta tanquam prauos impióſue caſtigare velit, cùm vehemens, triſtis ac ſeuera ſit; ſed vt Orphei verbis dicã, ἀγλαόμορφος καὶ σεβάσμιος, quo vultu deorum concilium cogere ſolet, & rectæ rationis terminum præſcribere, honeſta, ſplendida, ac venerabili maieſtate decora. Hanc, patrone, tribus comitatam filiabus pediſequis tua ſolita humanitate benigniùs excipe; non enim ignotam mitto vel peregrinam, ſed multo antè tibi familiarem, amicam ac domeſticam, atque in ſanctiore pectoris tui larario religioſiſſimè ſemper, nec immeritò cultam. Potens enim & magna eſt dea, nec niſi fauſto feliciq́ue bonos viſitat omine, in omnibus rebus ſalutifera atque officioſa, in dubiis viam monſtrans tutam ac rectam, in proſperis conſilia tẽperans, nec niſi moderata ſuggerens, repellit impe-

Themidis virtutes.

tus superbos. in aduersis fiduciam præbens, spem firmat, & victoriam pollicetur certam, quamuis aliquādo tardam ac difficilem, eo tamen magis securam ac gloriosam. Quis igitur non lætus hanc aduenam excipiat? non curiosè obseruet veræ solidæque felicitatis largitricē deam? quæ animam naturamque humanam perficit, virtutem ipsam docet, hoc est, vt Lucilij poëtæ verbis dicā:

Iamblichus & Metopus Pythagoricus Metapontinus.

——Scire id quod quæque habeat res.
—Scire homini rectum, vtile, quid sit honestum.
Quæ bona, quæ mala, quid sit inutile, turpe, inhonestum.
Hostem esse atque inimicum hominum morumque malorum.
Contrà defensorem hominum morumque bonorum.

Victoria ἄπτερος apud Athenienses.

Iam verò si Atheniensis ille populus Victoriam dubiam, leuē, & inconstan-

ſtantem deam (quam idcirco Homerus ἑτεραλκέαν, ϗ ἀμφήριστον νίκην appellat) alis ſolicitè ſpoliarunt, & implumẽ colere, Pauſania teſte, voluerunt; ne ſcilicet ab ipſis auolaret, quam nihilominus ſæpenumerò perdiderũt: Si Spartani Martem barbarum, homicidam, pernitioſum, & ſanguinarium dæmona catenis vinctum ſibi retinere voluerunt, vt belli principẽ Deum præſentem ſemper haberent, qui imperium, vrbem, Spartanumq́; nomen omne peſſum tandem dedit: quantò magis tibi gratulandũ, patrone ampliſſime, cuius rebus hoc ſalutare imprimis numen adeſſe cupiens, ac tanquam permanſurum Termini perſonam, ne Ioui quidem cèdentis, accipiens diuino atque inuiſibili greſſu καὶ ἀχείρετον vltro occùrrit? Qua forma Romæ primùm Themidis ſimulachrum vidi in Pario

Mars βροτολόγος καὶ δαιμοχαρὴς dictus Homero & Orpheo.

Themis terminalis.

rio marmore exculptum apud Illustrisſimum virum Cardinalem Rodolfum Pium Carpenſem, quod poſtea delineatum accuratè ad Antonium tuum Morillonum in Belgicam miſi. In cuius quidem hominis nobiſcum & ſtudiis iiſdem, & amicitiæ vetuſtate quondam coniunctiſſimi, ob eximias ipſius dotes mentionem lubenter incido. magna namque in eo vis ingenij erat, qua picturam ſculpturamque difficiles alioquin artes puer ſuaſponte, atque ἀυτοδίδακτος ad excellentiam vſque perceperat. Magnum adoleſcēti optimarum diſciplinarum ſtudium, tū diuina quædam rerum & verborum memoria, quam ipſemet arte quadam (cùm omnia quæ à puero legerat ſibi deinde profutura, ſuccinctè ordinatèq; in claſſes ſeu locos quoſdam cōmunes digeſſiſſet) ita firmarat,

Antonij [Mo]rilloni in[ge]nium ac [do]tes.

rat, vt de quauis re difficili et obscura copiose & promptè eruditeque commentari ac dissérere posset. Orationem verò eius ornabat summa dicendi facilitas, atque grata quædam oris facũdia; qua cùm de rebus philosophiæ reconditis ac abstrusis loqueretur, omnes in sui admirationẽ rapiebat. Denique consuetudinem familiaritatemque illius rara quædã comitas mirè dulcem atque suauem faciebat: neque hoc mirum; occurrebat enim mox animus ab omni fastu atque ambitione alienus, enitebatque confestim candor in eo eximius; atque si quam amplexabatur amicitiam, in ea colenda fidum ac sincerum pectus apparebat. Cum hoc autem adolescẽti mihi primùm litterario in tirocinio Louanij quædam cõtracta fuerat amicitia, quam Romæ deinde, cùm bona nos quæ-

dam fortuna iunxiſſet ante annos ab hinc plus minus octodecim, in tantum adauxit ſtudiorum ſimilitudine ingeniiq́ue conſenſu crebrior illa conſuetudo, arctiorq́ue familiaritas, vt rari dies interuenerint biennio ferè integro, quo Romæ māſit, quibus litterariæ ſocietatis cauſa non vnà eſſemus. Moleſtior itaq; nobis vtriſque fuit diſceſſus ac ſeparatio, cùm ille in Germaniam à te reuocatus, vrbem noſq́ue relinquere cogeretur. At quæ corpora tunc ſeiunxit fortunæ inuidia, animorum illud vinculum ſoluere tamen non potuit. Nam æquè validū ſemper permanſit, immo cum ſuauiſſimæ conſuetudinis peractæ memoria & deſiderio fortiùs hoc cōſtrinxit frequens litterarum viciſſitudo, cùm ego de communibus ſtudiis multa ſæpe mouerem, atque ipſe diligenter vſquè de omni-

omnibus reſponderet. Quamuis igitur gratiſsima illa familiaritate eius ac conuerſatione prima frui mihi deinde nunquam contigerit (nam illud immortalitate dignum ingenium illæ animi ſummæ dotes Antonij noſtri præpropero fato extinctæ liberalibus ſtudiis nobiſque cũ ipſo ſunt ereptæ, non admodum diu poſt meum ex Italia in Belgicam reditum, anno ab hinc ferè decimo) memoria tamẽ tanti amici mihi perennis erit, quamdiu virtutem litteraſque ſum amaturus. Quæ quidem faciunt, vt lubenter admodum veteres eius de ſtudiis noſtris ſermones animo repetam, quia hac ratione mihi videor moleſtias ex eius deſiderio conceptas, vſque animo inhærentes, nonnihil alleuare. In præſentiarum igitur de Themide dea facturus verba, ipſum in partẽ ſermo-

nis vocabo, atque aliâs ſæpenumero de rebus difficilibus differentẽ oblata occaſione inducam, vt amico gratiam, etſi illius ingenio meritiſque nequaquam parẽ, at pro noſtra beneuolentia ſinceram, certè debitam referamus. Sed antequam ipſum loquentem producam in medium, à te patrone optime, cui dotes Antonij tui probè cognitæ ſunt, impetratam veniam cupio, ſi minus acumini eloquentiæque illius hæc mea reſponderint, & ſi qua ἀπροσωπολήπτως à me effuſa ſenſeris: ab aliis verò quibus ingenium illius minimè perſpectum fuit, & hæc forſan in manus ſument, omnino poſtulamus, quod M. Cicero L. Craſſi oratoris ſuo ſæculo præſtãtiſsimi perſonã ſcriptis inducturus petiit: Vt ſcilicet maius quiddam ſemper de Antonio Morillono ſuſpicẽtur opinẽtúrue, quàm quantum

[E]pilogus [cu]m obteſta[ti]o[n]e.

De oratore [l]ib. III.

tum à nobis hic alibíue dicetur vel exprimetur. Verùm de his nunc ſatis multa. Quare ipſius iam verba de Themide tua referemus, cùm prius dixero, quàm bella & tēpeſtiua occaſio nos ad diſputationē hanc perduxerit.

Transgreſsio ad argumentum.

CVM ANTE ANNOS ALIQVOT Romæ kalendis Ianuariis Pontificiū in Vaticano ſacrum, ad quod omnis Cardinalium Epiſcoporumque cœtus ac ferè totius Chriſtiani orbis Principum legati conuenerant, acceſſiſſem: ſolénes illas (quæ tunc boni ominis cauſa fieri ſolent) ſalutationes attentiùs cōſiderans, vt quaſdam gratas, ſinceras, & iucundas; ſic plurimas rurſum ineptas, fucatas, & frigidas eſſe vidi. Et quò magis ambitioſè ſolicitéque obirentur,

Occaſio dialogi.

eò

eo molestiores importunioresq; accidere, non sine risu animaduerti. Apparuit proximus mihi subitò à dextris meus Morillonus, quem eo die non videram, atque tum opportunè cum clarissimo viro Didaco Hurtado de Mendoza, Cæsareo legato aduenerat. Nec mora, quin salutem felicibus verbis inuicem, vt mos est amicorum, precati, è turba discederemus. INTERIM quàm primùm ille, Quid ridebas, inquit, Pighi, cùm te accederem? MOLESTA, inquam, atq; importuna ambitiosorum istorum studia, quę cùm infeliciter pluribus euenire viderē, te conspecto, omnino probare illud Plautinum incœpi:

Nihil homini amico est oportuno amicius;

quemadmodum tu mihi. TVM ille suo more renidens, An ne te pudet Democrite hîc curis hominum illudere?

dere? Eia, inquam, nunc Bithus contra Bacchiũ: alto tu quidẽ risisses cachynno si prius adfuisses, qui iisdẽ, vt aiunt, cæpis lubenter vesci soles. Sciscitantibus deinde nobis, si quid fortè noui è Germania haberetur in ædibus legati Mendozæ, in cuius tunc erat ipse familia atque ædibus hospitio exceptus. RESPONDIT, nihil aliud ferre postremas litteras, quàm ab exercitu Cæsareo Magdeburgum arcta admodum obsidione cingi, deditionisq́; conditiones eam vrbem offerre. SED omitte, quæso, ista, inquit, quæ nec ipse percunctari, nec audire magnopere curo: quæro à te potius, ecquid hisce noui anni kalendis antiqui nobis adfers, nuper in lucem eruti, quod magis intelligere lubet, quàm quid per terrarum orbem moliantur principes.
TVM ego: Et ista à te rogare volebã,
quem

quem ſcio omnigenæ antiquitatis monumentis me multò inſtructiorem eſſe, & inter præcipuos verſari quotidie, quorum cura hæc indagantur. Attamen, ne nihil adferre videar, intellexi hodie ab Antonio Auguſtino, quem hiſce ſolennibus & feriatis diebus officij cauſa accedere nonnunquam ſoleo, Rodolfum Pium Cardinalem Carpenſem nuper dono, à neſcio quibus amicis, accepiſſe pulcherrimum muliebris formæ Terminũ marmoreum, quẽ Veneris eſſe nonnulli coniiciunt, propter tres imagunculas, quæ deam conſertis manibus circundant, quas Gratias autumant. Sed dubitat Auguſtinus admodum, quòd non nudas, ſed ſtolatas videri dicant, atque alio quàm Gratiæ ſolent, ordine diſpoſitas. AD hæc ita mox ille. De Venere Terminali quicquam me lege-

Antonius Auguſtinus

Rodolfus Pius Carpenſis Cardinalis.

legere profectò non memini, cuperem itaque videre simulachrum illud, atque eam maximè ob causam cras ibo salutatum Cardinalem, cũ quo mihi propter hæc studia, quibus admodum ille delectatur, familiaritas satis magna est. IDEM & Augustinus animo statuit, inquam: Sed eum cum Cardinale vidi colloquentem, cùm simul ædem intrarēt sacram. Vnde coniecturam capio, quòd cęremoniis in templo finitis, ipse Cardinalem, cum officij, tum videndæ huius statuæ gratia, sit domum deducturus. Quin igitur huic obuiam imus occasioni? & ad ædes Cardinalis præcedentes, redeuntem exspectamus? Non deerit spero salutandi, atque simul signum hoc videndi oportunitas, maximè si Augustinus adfuerit. RECTE suades, mi Pighi, respondit Antonius,

atque omnino eundum censeo. Cardinalem namque spero qua est humanitate, quamprimùm nos viderit, vltrò de hac re verba facturum. Lubenter enim monstrat studiosis omnia quæ habet (habet autem plurima atque insignia antiquitatis monumenta) mutuoque dat etiam alacriter. Quin etiam sæpenumerò sua sponte me solet inuitare, quando quid non antea visum nactus est.
FINITO igitur sacrificio confestim è Vaticano descendentes per pontem Aelium recta in Campum Martium ad ædes Cardinalis properamus, ibidemque in propylæo deambulamus, donec ex strepitu equorum aduenire Cardinalem intelligimus. Obuiam igitur procedentes ipsum Antonio, vt diuinaram, Augustino comitatum reuerenter, vt decebat, felicem anni noui

cur-

cursum optantes salutamus. ET ille, Oportunè, inquit, ades Morilloni cum tuo Pighio. iam enim coniicio, te non ob aliam quàm Augustinum causam aduenisse, nempe vt Terminum videres meum, qui mihi nuper est dono datus. Raro alioquin tui copiam nobis faceres, nisi quid simile te eliceret, Augustinum verò negotia aliquando impellunt, vt veniat, aliquando etiam idem ille studiorum amor, qui te tenet, nostri memorem facit. Sed nihil nunc ostédam ante prandium; iamdudum enim nos expectant Oeconomus & structor, eduliaque moram non pati diuturniorem clamitant. Atqui non immeritò gemmis Indicis chariores æstimare possum, qualescunque cõseruo & colligo antiquitatis reliquias, quarum ob causam ipse aliquo sum in precio; atque ambior à

vobis aliiſque eruditis: & meæ inſuper ædes hortuſque in Eſquilino à ſtudioſis artium ingenuarum plerunque frequentantur. TVM Auguſtinus. Non ob hæc tantum, Rodolfe Cardinalis illuſtriſſime, te colendum obſeruandumque iudicamus, ſed imprimis ob heroicas illas animi virtutes, quibus ampliſſimum hoc ordinis tui faſtigium adornas, & ob dignam homine nobili raráque tuam doctrinam, vt alias omittam dotes inæſtimabiles, quas hîc modeſtia tua recenſeri non pateretur. Ob hoc verò quòd omnigenæ antiquitatis reliquias hiſtoria varia plenas diligenti cura, & magno impendio rei litterariæ & artium bonarum in gratiam è tenebris extractas colligis, reſtauras, & cõſeruas, doctiſque hominibus benignè communicas; immortales profectò deberi tibi gra-

[R]odolfi Cardinalis laus.

gratias ab omnibus, qui ingenuis ſtudiis fauent & delectantur, nemo non fatebitur, cui ſenſus virtutum ineſt aliquis. HAEC ferè dum in atrium itur, vbi cùm ſe Cardinalis toga illa ſui ordinis purpurea exuiſſet, Auguſtinum manu prehenſum ducens, nos ſequi iubet in cœnationem proximam, in qua repperit & alios conuiuas exſpectantes, menſamque inſtructam. Itaque confeſtim lotis manibus, conuiuioque ſacris verbis benedicto, Auguſtinum applicans lateri ſuo, cōſedit, noſque ſimul accumbere iuſſit. Sed, vt ad rem noſtram veniamus; finito deinde hilariter prandio, dimiſſiſque ceteris cōuiuis, in interius cubiculum à Cardinale ducimur, qui accerſito Martino ſuo elegantis ingenij iuuene, prouinciali noſtro (qui tum erat ex Atrienſibus illius) mandat, vti ſi-

gnū ex Musæo depromat. Adfertur, atque in tabula statuitur, vt commodè conspici posset. Accedimus, diligentiusque contemplamur. Erat autem Terminus sesquipedali ferè altitudine ex Pario marmore artifice manu sculptus. Eius caput muliebri decora atque honesta facie, crinibus à fronte & occipitio vitta in nodum collectis, ita tamen vt duo longiores cincinni aptè per humeros defluerent. Reliquum corpus iusta proportione quadratum, æquilateram, vt Termini solent, columnam paribus angulis efficit: quam tres semiplanæ imagunculæ puellares eiusdē habitus, & staturæ in imo coronāt, ita vt prima dextrū latus tegat, altera medium frontispiciū, tertia sinistrum. Et hæc quidem tali erāt forma, quali totum opus hîc delineatum posui.

Simulachri Themidis descriptio.

Quod

ΘEMIS · CARMENTA
EVNOMIA
DICE
IRENE

Quod dum diligenter omnes consideramus, Cardinalis, dispositis ante focum sellis, considere nos cùm iussisset, ita est exorsus. VEHEMENTER Antonij, qui nunc duo adestis, aueo vtriusque vestrũ de signo hoc opiniones intelligere, quod iam multis antiquitatũ peritis, ingeniosisque hominibus ostendi. Quorum nonnullis Venus cum Gratiis tribus esse videtur; rationes tamẽ quas hactenus attulerunt, mihi quidem nõdum satisfaciunt. Nam quòd indicari volunt, cupiditatem termino finibusque suis coercendam esse, ad Ethicam magis quàm ad Theologiam illam veterem spectat, atque interim de Gratiis nihil digni adducunt. Tu quæso, mi Augustine, dicas primùm, qui his doctis antiquorum symbolis argumentisque mirificè delectari soles: An tibi hæc Venus,

an quicquam de eius Termino apud veteres, quos plurimos te diligenter peruoluisse scio, legeris. TVM ille, Nihil quidem expresè me legere memini, vt neque de Gratiarum hoc habitu atque positura: plurima tamen in similibus antiquorum reliquiis reperiri non diffiteor, de quibus maiorum scripta, quæ ad nostra peruenerunt tempora, memoriæ nihil prodiderunt: vel quia hæc admodum tunc vulgata, atque omnibus nota fuerunt; vel quia etiam nõ pauca ad veteris Theologiæ ipsius normam communem in tanta religionis libertate minimè facta apparent: Sed pro cuiusque opinione atque intellectu efficta vel variata, quæ vix ipse magnus Apollo nunc nobis declararet, vixque Oedipus solueret. Hic tamẽ Terminus, cuiuscunque sit ille numinis, ab ipso flo-

Cur tã multa in antiquis symbolis obscura sint.

Termini præsentis simulachrum quale sit.

rentis æui ſæculo reliquus, magni auctoris inſtar nobis eſſe poterit, quamuis talem non deſcripſerit in Imaginibus ſuis Philoſtratus Lemnius, nec Pauſanias, Plinius, aliiue, qui de veterum ſtatuis ſcripſerunt, eius mentionem fortè fecerint. Non enim ſine Theologica ratione compoſitũ puto, cùm ſine parergis, ſimplex, apertus, atque ad eam rem dũtaxat demonſtrãdam effictus videatur, cuius cauſa factus eſt. Attamen hoc tempore mihi difficile foret ipſum declarare, eiuſque ſignificata expromere, qui ſimilem nunquam viderim. Oneroſum inſuper hoc iudicandi munus, cui iam annis aliquot, vt ſcitis, aſtringor, liteſque illæ forenſes, quæ vix me reſpirare ſinunt, felices has Muſas animum excolentes à me prorſus auerterunt? quas tamen obſeruare & colere diligen-

…tonius …guſtinus …vir litium dicand.

ligentiſſimè ſoleo. At illæ, proh dolor, me tanquam profanum vel proſcriptum fugiunt: adeo vt niſi rariſſimè & quidem procul has videre mihi contingat, etſi non minus quàm antea earundem amore teneat. Morillonus itaque hic noſter erit appellandus, ſi quid de his intelligere velimus, qui penè ſolus nunc eas hic poſſidet, apud quem eſſe volunt, quem exornant, euehuntque non immeritò cùm ſtudioſiſsimè abeo colantur: vt qui earũ amore percitus ab extremis Galliarum finibus huc ſe contulerit. Age mi Morillone, hanc rem nobis expedias, tu enim facilè poteris ex Camœnarum tibi fauentium reſpõſo, ſimulachri huius myſteria aperire: Nam forſan ex earum & hæ ſunt conſortio, quas Termino adiunctas videmus. Muſas enim, vt nouiſti, pri-

Musæ primum tres. primas vetustissimorum plerique tres tantùm fuisse putarunt; atque hoc Ephorũ in primis scribere, Eumeliumq; poëtam Corinthium, testantur commentator Hesiodi Ioannes Tzetzes, & Arnobius in Apologia cõtra Gẽtes. EXCEPIT mox orationem Augustini Cardinalis, Morillonumque insuper adhortari cœpit, vt quæ de hoc signo sentiret, ipse in mediũ proferret. *Morilloni modestia.* AT ille se primùm vehemẽter excusare, testarique nihil prorsus auditorio tanto dignum, ad quod ipse cum magno discendi desiderio venisset, adferre se posse: Alij instare vehementer, perurgereque; donec tandem Cardinalis auctoritate compulsus: ADMODVM, inquit, me conturbat exspectatio vestra tã certa, tã firma, quæ vereor, ne vos ipsos primùm fallat. Nam boui, vt aiunt, clitellas, quæ

quæ quia gerendæ ſunt, minùs ſanè laboro,quàm rectè cõueniant, quãque ea, quæ veſtro iuſſus imperio malè inſtructus adfero, valde probentur. Dicam enim ea tantùm quæ temerè occurrent: nec ea, in quibus à vobis aliiſque me doctioribus non malim vinci quàm vincere. HAEC præfatus, ſignum ipſum manibus eleuatum aliquantò diligentiùs intuetur, atque ita diſſerere incipit.

THEMIDIS illius primæuę omnino atque antiquiſſimæ, mihi eſſe hoc ſimulachrũ videtur, quam Cæli Telluriſq; filiam, Iouiſque ſecundam coniugem fuiſſe, Græci fabulantur: deprehẽſam enim cùm Iouis nuptias fugeret, apud Ichnas Macedoniæ, ductamque eidem Ioui primùm peperiſſe tres filias; quarum nomina ſunt, Eunomia, Dice, & Irene. TVM Cardinalis. Rectè tu quidem

Themidis fabula.

Ichnæ.

Themidis tres filiæ ex Ioue.

quidem hæc, quemadmodum memini Hesiodum in Theogonia scribere, post primam vxorem Metin à Ioue secundam Themida ductam esse.

Themis secunda Iouis vxor.

Δεύτερον (inquit) ἠγάγετο λιπαρὴν θέμιν,
ἣ τέκεν ὥρας
Εὐνομίην τε, δίκην τε, καὶ εἰρήνην τεθαλυῖαν.

Quæ sic Latinè sonant:

Sedula quæ ducta est Themis altera protulit horas,
Eunomiamque, Dicenque, Irenen atque virentem.

Ad hæc Morillonus. Multò etiam ante Hesiodum hæc vetustissimum poëtam Orphea scripsisse constat, qui Horas item Themidis Iouisq; regis filias esse cecinit. Nam is auctor ætatibus aliquot (vt quidã volunt) ante bellum Troianum vixit: immò vt Eusebius in Chronico

Orpheus antiquissimus poeta quo tempore fuerit.

&

& Suidas tradunt, non vſque adeo diu poſt Moſen, iudicum Hebræorum tempore: vir ſapientia quadam diuina, quiſquis ille fuit, ſublimique ſupra humanũ ingenio præſtantiſsimus, cuius hymnos quoſdá de diis adhuc habemus ſuperſtites arcanis myſteriis refertiſsimos. Apud Suidam verò vos legiſſe puto, quæ de ſummo Deo mundi fabricatore, ac lumine ſupremo omnia complectente atque illuſtrante, tum de humani generis conditione ſentit Moſaicæ Theologiæ haud incongruẽtia. Quinimmò Iuſtinus philoſophus & martyr in Ægyptum Orphea religionis ac ſapientiæ adipiſcendæ cauſa profectum memorat in Parænetico ad Græcos, atque ibidem ab Hebræis vnius veri dei pietatem & cultum didiciſſe, atque tum recantaſſe, quæ πολυθεότητα priùs

Orphea Hebraicam sciuisse Theologiam.

temporum locorumúe mutatione ac legiſlatorũ libero iudicio, qui reſpublicas nunquam ſine religionis aliquo fundamẽto inſtituerunt, plurima frequenter ſunt variata, immo contaminata. Horum enim conſuetudo fuit, auctoritatem nouorum inſtitutorum accepto ac noto alicui numini attribuere: veterem verò religionem pro temporum ſtatu immutare, atque non tam pietati antiquæ, quam vſui reipublicę accõmodare. Hinc illa ſacrorum rituum fabularumq́; diuerſitas, quam mirum in modũ adauxit poëtica illa libertas, qua impunè licebat mortalibus ingenijs non ſolum inepta, ridicula & abſurda, verum etiam turpia, indigna atque impia de dijs confingere. Adeò vt ab Orphica illa prima puritate plurimum degenerarit Gręcorum Theologia, vt quæ prorſus nõ

Legiſlatorũ mos vetuſt. in inſtituenda rep.

 ſibi

ſibi ſimilis ſtolida opinionum colluuie contaminata appareat. Heſiodus tamen, atq; Homerus aliję; poëtarũ vetuſtiſſimi Orphica imprimis obſeruarunt, quemadmodum non ſolũ demonſtrant eadem deorum nomina & genealogiæ: ſed etiam plurimæ de rerum principijs fabulæ, ſi non verbis omnino, at ſignificatione Orphei hymnis cõuenientes. Ab Orpheo igitur venire videntur, quæ Heſiodus, Pindarus, Lycophrõ, Diodorus Siculus, Pauſanias, Apollodorus Athenienſis in bibliotheca, Hyginus in fabulis, aliję; poſteriores de Themide & Horis memorię prodiderunt. Quorum auctorum dicta non huc congeram; vobis enim nota eſſe exiſtimo, & mihi ad commemorandũ nunc miminè neceſſaria: quãdoquidem pro diſputationis curſu probandi cauſa ſuis locis ſparſim ea

Quinam auctores Orphica ſequantur.

adducere

adducere, & inter ſe conciliare fortaſſe cogemur. APPROBO tuum (inquit Auguſtinus) conſilium; Terminum ipſum igitur aggredere: imprimis autem exſpectamus, cur hac forma Themidem nobis exprimere, quidq; per eã ſignificare voluerit antiquitas. Scio mi Morillone pro tuo ſingulari ingenio atque eruditione, eximiaq; memoria diſputationem te doctam non ſolũ; ſed & variam, iucundam, pulchramq; nobis introducturum eſſe. TVM ille. Equidem ſcio me rem arduam difficilemque aggredi, quæ iuris diuini humaniq; fundamenta; immò ipſius naturæ, omniſque philoſophiæ principia in ſe complectitur. Cùm philoſophiam hic dico, non ex Solonis, atque Hyppiæ ſophiſtæ ſententia polymathiam, vel omnium artium cupiditaté peritiámve intelligo: ſed eã dico, Philoſ. quid.

cuius duo esse officia, nos Plato in Amatoribus docet, nosse scilicet diuina, & gubernare humana: Magnum & minimè opus humanum vtrunque, ne dum nostris par humeris onus, quod à me vel ferri, vel exponi in medium rectè possit. Quapropter admodum te rogatum cupio, mi Augustine, vti mecum prouideas, ne in tam vberis materię amplissimo campo latius euagemur, nosúe perdamus: immo Terminum termino etiam angustiore concludamus. Admonet enim id deę signum, vltra quàm fas est, diuinitatis conditionem inquirere non permissum esse demonstrans. AGE, inquit Cardinalis, magna ex parte aperire cœpisti, quid Terminus hic noster velit: docet enim, vt videtur, certos fines à Deo omnipotenti propositos esse, quos etiam numinum inferiorum

rum potentijs egredi non datum eſt: tantò magis nos tale quid vt conemur ingenij noſtri confidentia, ſacroſque terminos vt tráſgrediamur, omnino nefas, temerarium, atque impium fore. Neque hoc fugit ſagacem illam antiquitatem, quæ nobis complurium deorum Terminos idcirco prodidit, varijsque fabellis vulgus à diuinitatis curioſa nimis inquiſitione deterrere voluit. Eò enim ſpectant, quę de Gygantum, Promethei, Ixionis, Tantalique apud inferos pœnis legimus. Sed ne à Termino noſtro & ipſe diſcedam, iam mente repeto, quæ olim de Themide me apud Sex. Pompeium legere memini: deam ſcilicet hanc eſſe, quæ præcipiat hominibus id petere, quod fas eſt: eamque id eſſe exiſtimari, quod & fas eſt. Hæc quidem Pompeij verba non abſurda

Themida f... ac licitum se complect...

 viden-

videntur. Quid enim aliud apud Græcos θέμις quàm fas, honestum, ac licitum significat? Atque ideo institutum antiquitus, vt ad Themidis simulachrum concionaturi sederent; quo dea hæc moneret, honesta, iusta, & æqua esse debere, quæ dicere ac suadere quis publicè vellet: Hinc Agoræam appellauit Homerus, & eius commentator Eustatius, Themin & Iustitiam deam eandem esse putauit: alij verò Themin dicunt deorum esse: Iustitiam quam δίκην appellāt, hominum. de qua re plura Phauorinus disputat. Nam Dice iudicat homines; Themis verò Iustitia est, qua dij iudicant, quæ & ipsa hominum fora soluit. Itaque Plato de rep. libro secundo, multis asserens, Deum causam esse boni, non mali, inuehitur in poëticas illas Homeri aliorumque fabulas, quibus

Cur ad Themidis simulachrum concionaturi sederent.

Quid discret Themis & Iustitia.

Deum boni causam esse, non mali.

quibus ſtultè Iouem ex duobus ſortium dolijs bonorum atque malorum velut promum condumq́ue faciunt, reprehenſioneq́ue dignum iudicat, ſi quis deorum controuerſias, diſſenſiones & iudicia per Themin atque Iouem concitari, nõ terminari dicat. TVM Morillonus. Bene quidem hæc, & eandem ob cauſam dicitur Themis deorum cogere concilium, quòd in hoc niſi bona & iuſta tractentur, numinũque inferiorum poteſtates huic deæ etiam ſubſint. Et pulchrè Plato idem De legibus XI. Themin inter iuriſiurandi deos idcirco tertiam nominat poſt Iouem & Apollinem: timore diuino, veritate ipſa, ac æquitate ſumma ſanciri debere iuramenta docens. In Ioue enim ſummi numinis poteſtatem falſi ac periurij vindicem, in Apolline veritatis lumen

Arguitur à Platone fabula Homerica de duobus ſortium dolijs.

Themis deorum cõcilium cogere cur dicatur.

sua se sponte prodens, in Themide ius fas atque licitum esse intelligit. Est autem Themis, vt breuiter dicam, ipsa lex æterna atque vniuersalis, quam velut edictum perpetuum Deus mundo ac rerum naturę præscripsit. Hanc legem Cicero de rep. libro tertio definire volens, rationem rectam naturæ congruentem appellauit, Chrysippus vim diuinam in ratione positam, Zeno Stoicus vim quandam diuinam esse censuit, recta imperantem prohibentemque contraria; atque alibi rationem quandam vocat ad omnium naturam rerum pertinentem, per astra atque elementa corporaq; omnia se motu quodam certo & ordinato diffundentem. Non igitur mali causa Themis, quatenus lex diuina est. Atqui non nocebit altius diligentiusq; Deæ naturam conditionem-

Themida legem diuinã esse

Veterum definitiones legis diuinæ seu naturalis

tionemque ſcrutari. Ipſa enim licet Termini forma hic ſit concluſa, ex ſeſe tamen hoc habet, vt labore ac ſtudio perquiri inueſtigarique velit. Nec enim ipſe Iupiter, quem animæ mundi mentem eſſe intelligit Plato, eam aliter aſſequi potuit: Nam vt habent fabulæ, fugientem Themida latentemque perſequendo deprehendit in locis, quibus pedum eius impreſſa erãt veſtigia, vnde ipſa Ichnæa, & locus κατ' ἴχνας, id eſt, ſecundum veſtigia, eſt appellatus, oppidumque loco vicinum Ichnæ dictum, velut Stephanus Grammaticus de vrbibus ſcribens ex Phileta & Herodoto memoriæ prodidit. Strabo item Geographiæ libro nono in Phthiotica Theſſaliæ plaga Phyllon eſſe dicit, ibidemq; Phyllæi Apollinis fanum & oraculum, atq; Ichnas, quo in loco (inquit) & Ichnæa The-

Iupiter mens animæ mundi Platonicis.

Fabula de Ioue & Themide expiicatur

Cur Ichnæa Themis dicta

mis colitur. Quidnam igitur hæc aliud ſignificant? quàm ſtudio veſtigationeq́; nobis opus eſſe diligenti, vt ad rectæ veræq́; rationis cognitionem perueniamus? quæ non prima ſtatim frõte imbecillo noſtro ingenio occurrit. Idcirco & Themida Heſichius ἰχνέμην vult dici, ab ἰχνάομαι quod eſt ἰχνοσκοπεῖν, vel per veſtigia ſcrutari. At Lycophron in Caſſandra Ichnæam, vt alij, nominant, & Solis filiã eſſe dicit; cuius verba ſunt hæc de Proteo iuſtiſſimo iudice:

hemis χνέμος

Κεῖνός σε γουνεὺς ὥσπερ ἐργάτης δίκης,
Τῆς θ' ἡλίου θυγατρὸς ἰχναίας βραβεὺς
Ἐπισβολίσας λυγρὰ νοσφιεῖ γάμων.

Qvo loco commentator Ioannes Tzetzes Ichnæam vocari dicit, ab inſequendo per veſtigia & pedes Gygantum. Ioui enim bello Gyganteo viam ad hoſtes monſtraſſe Themis fingitur, eò quòd obſcura & latitans

Veſtigia Gygantum detexit Ioui Themis.

titans

titans per eam iniquitas recta ratione detegatur. Alij nutricē Iouis cum Amalthea nympha Themin faciūt, vt ex Orpheo Hyginus, quòd animę mundi mentem ipsam rectę rationis lege subsistere ac vegetari Deus voluerit. Rationes insuper adfert Tzetzes non ineptas cùm Solis filiā Themin esse dicat Lycophron: quòd videlicet Sol ipse nō solùm omnia videat, audiatque; verùm etiam obseruet, visitet, vegetet ac recenseat, obscura & occulta aperiat: quodque ipsa Themis in morem Solis splendeat, seq; possidentes animos, quémadmodum Sol inferiora corpora, illustret. Mox Cardinalis, pulcherrimum sanè hunc locum nō memini me vidisse. Adfer librum Martine, vt eum nobis prælegas. Allato libro Morillonus locum indicauit, quem Martinus ita legit: ἡ θέμις ἡλίου θυγάτηρ,

Nutrix Iouis Themis.

Cur Solis filia Themis.

τηρ, διότι καὶ αὐτὸς πάντας ἐφορᾷ, καὶ πάντων ἐπακούει. ὅθεν ἰχναία· διὰ τὸ κατ' ἴχνας, καὶ κατὰ πόδας τῶν γιγάντων ἕπεσθαι, καὶ λάμπειν δίκην ἡλίου, ἢ διὰ τὸ λαμπρύνειν τοὺς αὐτὴν κεκτημένους, διότι εἰς γῆν ἀνεδόθησεν.

Quid per solem intelligant Platonici. TVM rursus Morillonus: Non lucidum illud corpus cæleste diem nobis promens & condens; quod ferrum candens Anaxagoras, glebã auream Euripides appellarunt, commentator intelligit: sed secundum Platonem, illud Ens, Bonumque incomprehensibile Deum supremum mundi conditorem rectoremque. *Brachmanni* Quemadmodum & Brachmannorum philosophia Deum solem ac lumen esse dicebat rationis, quo occulta mysteria sapientibus videtur, vt ait Origenes. Quin & antiquos nostrę religionis interpretes frequẽtissimè Deum soli comparare constat. *Solem Deo cur comparẽt Christiani.* Nam Vnum, Bonum, ac lumen animi

animi Deus eſt, ſicut & Sol vnus, à ſolitudine ſcilicet dictus, & lumen corpora omnia illuſtrans, & bonus, vt cognoſcitur ex effectibus, experimento quotidiano, cum omnia calore ſuo producat in vitam, nutriat & conſeruet. Quare nullum ſole magis congruũ Dei ipſius hieroglyphicum inter mundana corpora reperitur, de quo multa diligétiſſimè Dionyſius Areopagita, & alij plures diſſerunt, quæ breuitatis cauſa prætereo. Quinimmo & ſæpè ſacræ literæ Chriſtum ſeruatorem noſtrum Dei ſummi filium, qui vnus idem cum patre eſt, cum imaginantur, Solem nominant fulgentem in terris, hoc eſt, in nobis, quos viſitat oriens ex alto, & illuminãs in tenebris, atque in vmbra mortis ſedẽtes, dirigensq́; pedes noſtros in viã pacis. Sic etiam Eucherius interpretatur, quæ reprobos

Chriſtus ſol fulgens in terris.

bos dicturos legimus apud Salomonem; ergo sol iustitiæ non luxit nobis. Huius verò sacrosanctã legem, qua nobis vt Deum supra omnia colamus, diligamusque, proximũque etiam inimicum non minùs, quàm nosmetipsos præscribitur; quid vetat, quæso, nostram dicere Themida? veræ pietatis ac iustitię basem ab ipso positam velut Terminum vel scopum, in quem cogitationes & actus nostros dirigamus, demonstrantem nobis illud animæ salutiferum bonum, Dei quippe similitudinem, vt appellat Plato, quod Deo summo bono nos vicinos collocat. Ab hoc enim illud promanat, quémadmodum lumen quoddam ab ipso luminis primi fonte defluens. An ne igitur hęc Themis nostra Christi veri Solis filia patrem suũ referre, seque possidentes illustrare videri poterit? quan-

Sol iustitiæ.

Christiana Themis lex Christi.

quando hanc ipſe nobis velut ſui ſplendoris imaginē offerat, ad quam in mēte noſtra ab ipſo acceptam luminis ſcintillam foueamus excitemusq;. In eum quippe finem nobis hanc legem præſcriptam, hunc Terminum ſcopúmve ab illo poſitum nemo negabit, ex ijs quibus clarum illud vel à longinquo videre datum fuerit. Quod non omnibus datum, vt Homerus etiam affirmat:

ὀυ γὰρ πω πάντεσσι θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς.

NON enim cuiuis, inquit, manifeſta numina diuûm, ſed ijs duntaxat quibus ipſe Sol pater radiis ſuis interpoſitis hanc Themida ſuam oſtendere voluerit. magnum profectò bonum, ſed ad æternæ felicitatis faſtigium aſſequendū (animæ ſummum illud bonum dico) nec dum pollens potensq; ſatis: niſi ipſe Sol noſter Chriſtus nobis per tot tene- bricoſos

Chriſti meritum ac diuinam gratiam nos beare

bricoſos tramites tendentibus ſuæ diuinæ gratiæ lucidiſſimam facem aſſiduè præferat, viam ineffabili miſericordia ſua non ſolum monſtret; ſed etiã cruce paſſionis ſuę per abrupta imperuiaq; imbecillitati noſtræ loca pontem præſtruat, per quẽ immenſę bonitatis ſuæ ſalutifera manu nos perducat. Hæc autem de noſtra, id eſt, Chriſtiana Themide apud vos iam ſatis. Redéo igitur ad poëtarum philoſophicam, cuius ſignũ præ manibus eſt: quamq; Solis filiam Lycophron aſſerit eſſe, reipſa nihil diſſentiens ab Orpheo, qui ex Cælo & Tellure prognatam fingit, Deum ac naturæ vim ſecretam intelligens, cui à Deo hanc legem impoſitam conſtat, atque per eam rebus creatis omnibus inductã. Nam Platonici quoque ſummum Deum appellant Cælum: quia ſicut iſtud ſublime corpus omnia

Themis Cæli ac Telluris filia ſecundũ Orphea.

Cur Platonici Cælo Deũ ſummum cõparent.

omnia corpora regit & continet: ſic Deus omnes ſpiritus excedit, & gubernat. Nec diſſentiunt Heſiodus, Apollodorus & alij, qui Vranũ deũ primum apud vetuſtiſſimos homines Atlantides iuſtitia & pietate celeberrimos regnaſſe, & Deorum genus omne procreaſſe fabulantur, velut longa hiſtoria declarat Diodorus Siculus libro IIII. bibliotheces rerũ antiquarum. Rem eandem apertè nobis & pulchrè exponit Plato, vbi de regno diſputat, olim quippe aureo illo Saturni ſæculo regem vnum humani generis, quem Homerico more paſtorem nominat, fuiſſe Deũ: Atque ab hoc primo monarcha rerum omnium adminiſtrationem, ſecundum vnam quandam generalẽ regulam inſtitutam eſſe. fieri enim aliter non poſſe, vt tam vaſta rerum varietas, tam diuerſæ gentes ad vnũ

Vranus deus antiquiſsimus apud Atlantides.

Aureo Saturni ſæculo Deus vnus monarcha legem primam vniuerſalem inſtituit.

omnium cõmunemq́ue finem perducantur, nisi ab vno, per vnã quandam legem communis boni causa latam, qua mundus tãto sæculorum ambitu sit administratus. ATQVE hic cùm Morillonus paullum respirando substitisset; Augustinus excepit. RECTA atque euidenti prorsus ratione hæc probat Plato, quem memini item asserere, nõ tantum ab initio hanc legem mundo vniuerso, sed rebus etiam singulis impositam: immò simul cum rationis lumine à Deo infundi hominũ animis, velut rectissimum veri falsiq;, boni malique examen, secundum quod actiones vitæ ad bonum dirigãtur. A qua deinde lex scripta ducit originem, vt in exordio libri legum testatur, docens non ab homine, sed ab ipso Deo leges habuisse initium, vt etiam indicat in Protagora, cùm dicit, Iouem

ex nõ mun- tantum -niuerso, sed -ebus etiam -ingulis im- -posita.

A lege diui- na lex scrip- ta promanat.

Iouem per Mercurium, quem diui- *Mercuriu quid Plat*
næ rationis cuncta percurrentis a- *nicis.*
ctum intelligunt eſſe veteres, condi-
diſſe legem, qua iubeãtur omnes ci- *Iouis prim*
uilitatis eſſe participes; hoc eſt tem- *lex.*
perantiam & iuſtitiam colere : quæ
ſolæ virtutes ciuitatem formant ac
conſeruãt, harumq; omnino exper-
tes eliminãdos eſſe cenſet. Sed quã-
doquidẽ hanc Themida legem eſſe
illam primã diuinam Morillone pu-
tas, quam Orpheus peculiari hymno
nobis decantat, cur alio maſcula Dei
perſona νόμον οὐράνιον inuocans, etiam *Nomus [...]*
hanc legem plurimis pulcherrimiſq; *nius deus*
exornat epithetis? immortaliũ mor- *pud Orph*
taliumque regem caſtum appellans,
aſtrorũ poſitorem, ſignaculum iuſtũ *Legis diu*
maris & terræ, atq; inflexibile robur *epitheta e*
naturæ, ſeditione carentem, ſemper *proprieta*
legibus obſeruatum, quibus ipſe ſu-
pergreditur magnũ cælum ferens &

 ini-

iniquam inuidiam sibilo ingenti explodens. Quiq; mortalibus vitæ finem bonum excitat: ipse enim solus, inquit, viuentium gubernaculũ firmat, sententijs rectissimis agens, immutabilis semper: priscus, & multæ experientiæ, innocẽter omnibus iustis cohabitans, iniustis ferens perniciem grauẽ. Quibus profectò verbis præclaras legis diuinę virtutes nobis exprimit Orpheus, atq; ita in cælum euehit, vt Arnobio teste, Zeno Citieus Deũ ipsum hanc putauerit, & simul æthera, quam Themida tu esse dicis, atq; Orpheus etiam Nomum cælestem appellat. RESPONDIT illico Morillonus. Et hæc quidẽ difficultas me quoque aliquandiu perplexum tenuit: Sed vbi animaduerterem Lunum Deũ antiquos vocasse, & eandem Lunã Deam, maremq; & feminam diuerso tamẽ respectu ab

…onis sententia de lege …ina.

…nus deus, …una dea.

ab Orpheo & Ægyptijs exiſtimatam, Veneremq; biformem appellare Iul. *Venus bi- mis.* Firmicum, atque Platonicos inſuper obſeruaſſe nomina Deorum maſcu- *Nomina orum maſ lina quid gnēt, et feminin.* lina ſignificare in diuinis actum effi- cientē: feminina verò virtutem ip- ſam ac potentiam capientem numi- nis. Et rurſus nomina, quę in diuinis ſignificāt ſtatum, referri ad numinis ſubſtantiam: quæ verò motū, ad eius actionē applicari: mox eſt exemptus ille mihi ſcrupulus. Nam lex diuina Themis à poſitione, vt mox dicam, nuncupata femininè, ſubſtantiā & potentiam capacem propriè ſignat, qua vim diuinam in ſe recipit: Eadē cùm νόμος dicitur, παρὰ τὸ νέμειν, à di- ſtribuēdo: maſculo nomine eius ef- ficientia atque operatio in inferiora corpora notatur. Et quamuis poëti- ca illa libertas veterum iſtas differē- tias nō tam religioſè obſeruet, apud

Orpheum tamen has diuerſas eiuſdẽ numinis naturas ac proprietates vtrunque hymnũ diligentiùs perpendentes haud difficulter perſpiciunt. Pulcherrimas enim legis cæleſtis & diuinæ virtutes, quibus totum hoc vniuerſum adminiſtratur, abunde nobis expreſſit Auguſtinus ex Nomi hymno: in Themidis autem cognoſcimus varijs epithetis potentiam & perfectionẽ legis, quam à Deo latore accepit, cùm ex eadẽ honores beatorum, atque religionis vaticinijq́ue myſteria pura prouenire canat, Cæli, hoc eſt Dei, caſtam filiam vocans, atque Telluris, ſeu primæ materiæ, nouũ germen: dicensq́; bonis parentibus ortam, beatam, præclaram, auguſtam, atq; hominibus honoratam eſſe, gaudereq; dulci & læto cõſilio. Hanc igitur Themida, ex qua leges omnes bonæ promanant, à ſummo Deo

[L]egis diuinæ [per]fectio.

[L]ex diuina à [su]mmo Deo [p]reſcripta.

Deo prognatá constat, siue hunc Solem appellare voluerit poëtica libertas, quòd vnus sit; siue Vranum, eo quòd omnia videat, finiat, & custodiat, siue Aethera, ἢ θεὸν, ἢ ἥλιον, à motu quo omnia creauit primũ, creataque iam gubernat. Zeno quidẽ Stoicus, vt Augustinus paulò antè ex Arnobio, & etiam apud Ciceronem libro de natura Deorum primo legimus, Deum Aethera nominauit. Et amplius Orpheus poëta diuinus incomprehensibilem quendã & omnium supremũ, ac natu maiorẽ, omniumq; opificem hunc supremũ dixit Aethera, ac Tellurem inuisibilem vocauit. Vnde Hyginum existimo Themida filiã Aetheris dixisse: quod nomen exponunt Plato & Aristoteles, quasi ἀεὶ θεήρ quoniã semper currat moueaturq;. A qua motus natura τὸν θεὸν quoq; volũt appellari, καὶ ἥλιον

Deus Aethe dictus.

Themis Aetheris filia.

Dei & Soli etymologi...

ex eo quod ἀεὶ εἱλεῖ id eſt ſemper reuoluatur. Nam, vt ibidem Plato tradit in Cratylo, cùm priſci illi Cęlum, Solem, Lunam, Stellas, Ignem, aërem, aquam, terram, & quæ ex his generãtur, in perpetuo eſſe motu viderent, atq; per hunc maximè cõſeruari: deos etiam ipſos creatarum rerum numina ac poteſtates eiuſdẽ eſſe naturæ putarunt; omnesqúe θεούς, hoc eſt, curſores, appellandos, motoriq; omnium ſupremo ab eodem effectu nomen dandũ eſſe cenſuerunt; non ſecus ac alia etiam nomina huic à diuerſis operationibus proprietatibusq; attributa cognoſcimus. Itaque & deorum antiquiſſimũ & ſummum Atlantides, aliique vetuſtiores in orbe populi Vranum appellarunt παρὰ τὸ ὁρῶ, τὸ βλέπω, quòd omnia Deus conſideret ac videat; ἢ παρὰ τὸ οὐρῶ, τὸ φυλάττω, quòd omnia cuſtodiat,

...ur ad mo-...m nomina ...ferantur ...mina.

...anus vnde ...ctus.

diat, cõseruet & foueat· ἢ παρὰ τὸ ὁρίζω quòd omnia terminet ac definiat. Tvm ita Cardinalis. Atqui video M. Tullium ex antiquorum opinione terminatorem extremum cælestem circulum Deum dixisse. Vervm est, inquit Morillonus, nam in somnio Scipionis vbi de nouem mundanis orbibus disserit, ita loquitur: Quorum vnus est cælestis extimus, qui reliquos omnes complectitur, summus ipse Deus, arcens & continens ceteros. Quo loco Deũ, supremum motorem intelligit. Verùm D. Lactantius Vranum Latinè Cælestum interpretatur; à nobis autem, an ne Cælus masculino vocabulo appellari posset? Quid ais Pighi? de ea namq; re nescio quid heri adferebas. Tvm ego. Adferebam occasione, inquam, antiqui illius tituli.

Extremus cælestis circulus deus dictus.

Vranus Cælestus dictus.

Cælus Deus.

OPTIMVS MAXIMVS CAELVS AETERNVS IVPITER.

QVI legitur in aræ marmoreæ fragmento nuper è ruinis castrorũ peregrinorũ effosso, velut mihi retulit vir eruditione varia & antiquitatis peritia excellens Benedictus Ægius, qui hoc tãquam accessorium quoddam testimonium nobis attulit, rationem reddens cur Apollodori sui initium (quam Bibliothecam hactenus prælo non editam, simul latinitate donatam, breui, vt spero, studiosis publicabit) hoc modo transferre voluerit. Cælus primus orbis totius imperio præfuit. In qua quidem voce imprimis Ennij auctoritatem se sequi affirmat, qui Deum intelligens, Quem Cęlus genuit, dixit. Atque ideo eundem hunc Ennij locum Flauius Sosipater grammaticus probatissimus annotauit, indicans

cans non malè pro Deo ſingulariter & maſculinè hanc vocem pronunciari. DEINDE Morillonus. Sed hæc de Themidis patre, inquit, dicta ſufficiant, quam meritò vocat εὐπατέρειαν Orpheus, velut à ſummo bono procreatam. eandemq; Telluri, id eſt vniuerſi materiæ primæ, vel naturæ principijs infuſam à Cælo fabulantur poëtæ: è qua deinde per omnes mundi partes omniaq; corpora propagatur. Tellus namque Græcis γῆ vel γαῖα dicitur à γῶ, τὸ χωρῶ καὶ τίκτω, quòd omnia ſuſcipiat & pariat lege quadam diuinitus impoſita. vnde γεννήτειρα vocatur, & mater magna Romanis. Cuius filia Themis à Ioue cõiunx adſciſcitur, eidemq; gignit Horas. Non hic tamen eſt Iupiter ille optimus maximus, ſupremus Deus, quem nobis Orpheus apud Proclũ deſcribit, ſed mens animæ mundi,

εὐπατέρεια Themis.

Tellus.

Iouis coniunx Themis.

Iupiter mens animæ mũdi.

atque

atque vis illa benefica Dei prouidēs rebus omnibus, vt volunt Platonici, quem poëtarū deos diuersos vnius summi numinis plures esse potestates interpretantur. His enim Cælus Deus primá simpliciq; nominis positione animam sphæræ stelliferæ significat: secunda Deum ipsum: tertia Dei fœcundá virtutē, qua omnia procreauit: quarta Dei aspectum ad superiora. Sic Iupiter his primo nominis intellectu anima est sphęrę tertiæ, secunda mens animæ mūdi, tertia voluntas benefica numinis omnibus prouidens, quarta numinis aspectus ad inferiora. Igitur secunda & tertia nominis impositione Cælū vel Iouem intelligunt, cùm Themida hic coniugem habere dicitur, ille procreasse. Ideoque Orpheum puto Iouem Horarum patrem appellare non βασιλέα, sed ἄνακτα, cùm dicit, ὧραι θυγα-

Cæli dei variæ significationes apud Platonicos.

[Iou]is variæ [sig]nificationes apud eosdem.

θυγατέρες θέμιδος, καὶ ζηνὸς ἄνακτος. Iſocrati enim alijsque Græcorum antiquiſſimis probatiſſimisque ἄναξ minus eſt quàm βασιλεὺς, vnde Iouem ſupremũ vocant βασιλέα, ceteros verò minores deos ἄνακτες. Verùm hæc nimis prolixè; eas enim Cæli, Saturni, Iouis, aliorumq; deorum poteſtates & ſignificantias ex Orpheo, Platone, Triſmegiſto, Porphyrio, Proclo, & Iamblicho harum rerum ſtudioſus colligere poterit. Nobis autẽ conſtitutus terminus hæc Themis noſtra, cuius interpretationem quærimus, per quam, vt dixi, prudẽs antiquitas nihil aliud mihi videtur intellexiſſe, quàm legem illam perennem à Deo naturæ impoſitam; atque ita ſanctè præſcriptam, vt ſine hac ipſa nihil poſſit. Quæ quidẽ lex εὔλογον illud in ſe continet, quod Græcis κατ' οὐσίαν λόγος, ἢ ὁριστικὸς, μόνιμος, καὶ

Lex diuina terminus à Deo naturæ præſcriptus.

ἀμε-

ἀμετάπτωτος appellatur, hoc eſt, ipſius eſſentiæ definitiua vel terminatrix, immobilis atque irrefutabilis ratio eius rei cuius eſt interpres, quęq; aliter eſſe non poteſt. Non mirum igitur ſi Termini forma deam effinxerint, quam à poſitione appellatam eſſe ipſum eius nomen indicat. cuius etymologiã ita deducũt veteres Grammatici. θέμις δηλοῖ ϗ τὸ πρέπον, ϗ τὴν σωματικὴν θεάν. γίνεται δὲ παρὰ τὸ θεσμὸν θέσμις, ϗ ἀποβολῇ τοῦ σ. θέμις. Τὸ δὲ θεσμὸς ὄνομα, ἀπὸ τῆς θέσεως. ἕκαστος γὰρ νομοθέτης ὡς ἐβούλετο, ἐτίθετο τοὺς νόμους. ἐκ τοῦ θεσμὸς οὖν, ὃ σημαίνει τὸν νόμον, γίνεται Θέμις, ἐκ τοῦ τίθημι, θεμὸς καὶ θεσμὸς, καὶ θέσμις καὶ θέμις. Huius itaq; legis nulla alia eſt ratio quàm quia legiſlatori Deo ſic viſum: à quo tamen nihil niſi ſummè bonum atque εὔλογον conſtituitur. Quapropter ipſum fas eſſe interpretatur Sex. Pompeius: ἄξιον, πρέπον, ἀνάλογον, ϗ ἁρμόζον Heſychius, alijque Græci.

Themis unde dicta.

θέμις ἢ θεσμός idē ferè.

Themis ipſum fas.

Græci. Ea enim omnia lex iſta in ſe continet, atque Themidis poteſtati conueniunt; cuius eſſe inter nos paciſci, compactáque cuſtodire Phurnutus ſcribit: θέμις δὲ, inquit, ἡ τοῦ συντίθεσθαι τι μεταξὺ ἡμῶν ϗ φυλάττεσθαι. Cuius item actus omnes ad Dei cognitionem, hominum beatitudinem, rerumque omnium procreationem, ac naturæ conſeruationem tendunt. Quod idem docent Deæ diuerſa epitheta ab antiquis ei attributa, quibus inſigniter adornatur, depingiturque pulcherrimè. Orpheus enim ipſam appellat ἁγνὴν, παντιμὸν, σεβάσμιον, ἀγλαόμορφον, ϗ καλυκώπιδα κούρην: nempe ab innocentia, maieſtate, atque decore. Sic Heſiodus αἰδοίην vocat à pudore ingenuo ac temperátia. Pindarus σωτεῖραν ϗ εὔβουλον, à ſalute, prouidentia, & bono conſilio. Hæc enim præbet dona verè ſe colétibus, id eſt,

Themida paciſci, pactaq́; cuſtodire inter homines.

Themidis variæ laudes variæq́; virtutes.

αἰδοίης cur dicta Themis.

id eſt, fas ipſum obſeruantibus. Hæc munera intelligit Catullus poëta ad Mallium ſcribens:

Huc addent diui quàm plurima, quæ Themis olim
Antiquis ſolita eſt munera ferre pijs.

ATQVE hæc locutus, ſignũ denuò manibus apprehenſum diligentiùs conſiderat, tãquam ad alia percurſurus. Tum ego ſumma diſputationis huius amœnitate affectus, atque ſciſcitãdi cupiditate inſtinctus: Atqui, inquam, eleganter admodũ mi Morillone, plures legis diuinæ dotes, quibus animum perficit, nobis in Themide hac explicaſti. Sed quæſo ne prætereas cur σωματικὴν καὶ σωματοειδῆ θέαν veteres appellarint, iſtud item nobis explica. NEQVE hoc, inquit, caret myſterio, σῶμα nãque ſicut nouiſtis, Plato παρὰ τὸ σῆμα vult deriuari, quod nõ modò ſepulchrum

Cur Somaticam Themin veteres appellarint.

In Cratylo. Sepulchrum animæ corpus.

chrum animæ ſit corpus: ſed etiã ſignum monumentumúe, per quod σημαίνει id eſt ſignificat, quæcunque ſignificare poteſt. Itaque Somatica vocatur dea Themis, quia nobis velut ſignum ac nota voluntatis diuinæ eſt, rerumque agendarum terminus à Deo conſtitutus; vel quòd ſeruet animam & corpus lex diuina: nam σῶμα vocant Orphici & Pythagorici, idcirco corpus, quòd anima in eo σώζηται, ſeruetur & cuſtodiatur, vt ibidem Plato teſtatur in Cratylo. Quinetiam corporalis dea idcirco dici poterit, quòd procreationẽ rerum promoueat, quæ legem à Deo ſtatutam excedere nõ poteſt. Quod ſi contingat monſtra portentaque naſcuntur, quibus iram diuinam oſtendi volũt, grauiſſimaq; reip. imminere pericula ob legem hanc cæleſtem ſpretam vel violatã. Non abs

re igitur Somaticam vocarût Deam, quando ad eius proportionẽ iustam elementa rerũ congregantur coaceruanturque ad corporum generationem. Est enim σωματοῦσθαι concrescere, atque vt Quintilianus loquitur, in corpus ire. Cùm autẽ duæ sint potissimum Themidis virtutes & tanquam binæ leges à Deo positæ, quarum vna corpori est præscripta, vt iam dictum est, quam σωματικὴν θεὰν. altera menti animęque, quam νοητικὴν appellarunt: Duas etiam Themides multi antiquorum putarunt esse, atque imprimis Romani, Carmentas eas nominantes. Quarum bina sacra Carmẽtalia, pontificũ vnum, ad animorum curam pertinens, matronarum alterum ad corporum sanitatẽ generationisq; felicitatem expetendam à Numa rege Ianuario mense instituta fuisse, memini te Pighi in tuo

...midesseu ...rmentæ ...æ.

...armentalia ...na.

tuo fastorum seu Kalendarij antiqui cõmentario non malè exposuisse, atque eandẽ esse cum Themide Carmentam, & Dionysij antiquitatũ libro primo, & Plutarchi Problematibus abunde probasse, vt qui auctores, atque etiam ipse Ouidius in suis fastis ea de re hanc narrent fabulam Arcadicam nympham Themida, quam & Nicostratam appellarunt Græci, velut vi rectæ rationis inuictam, ex Mercurio Euandrum peperisse, intelligentes εὐανδρίαν id est, pulchram vim, generosamque virtutem nasci ex naturæ lege, motu diuinæ rationis, qui Mercurius est. Deinde cum filio Euandro ex Arcadia ab improbis pulso, in Italiam nauigasse, sexaginta fermè annis ante bellum Troianum, atque eo loci vbi nunc Roma est, Palantium oppidum in colle Palatino post dicto cum suis

Themis & Carmenta eadem.

Carmenta fabula.

 extruxis-

extruxiſſe, ibidemque manſiſſe, & Aborigenes rudem incultamque Italiæ gentem, deorum cultum, leges, mores bonos, atque litteras docuiſſe, rationiſq; gubernaculis ſubieciſſe. Vnde propter diuinam ſapientiam vaticinandiq; peritiam Latino nomine vocarunt pro Themide vel Nicoſtrata Carmentam ſeu Carmentem, à mentis ſcilicet raptu, vel priuatione, aut διὰ τὰς θεοφορύσεις, vt Plurarchi verbis dicam. Hinc enim metra, quibus oracula legeſque edebat diuino afflata numine, nominarunt carmina. Vnde & Dionyſius græcè Carmentam θεσπιῳδὸν ab oraculorum cantu dici exiſtimat. Ceterùm, vt antè dixi, pro duplici numinis poteſtate, duas etiam Carmentas poëtæ finxerant. Vt enim D. Auguſtinus de ciuitate dei libro quarto ex Varrone, ni fallor, ſcribit, Ioui deas

adeſſe putarunt, quæ fata naſcentibus canunt, & vocantur Carmentes. Quo loco fata intelligi debent, non neceſſitates illæ cauſarũ primæ, ſed naturæ leges à deo naſcentibus rebus datæ. Alioquin & oracula, quę item leges diuinæ ſunt, appellantur fata quod à Deo fantur. Tales duas nobis Carmẽtes mõſtrauit nuper noſter Pighius in arca ſepulchrali marmorea in hiſtoria Iudicij Paridis, vbi Iuppiter medius inter duas haſce deas ſedens conſpicitur, quo nobis ſignatur, diuinitatis aptiſſimas has eſſe comites, atque ab ipſo Ioue tanquã ſummo bono prouenire, illique adhærere, ſine eo nihil eſſe. Iam verò Carmentã cum Themide vel Nomo eandem eſſe, illudque numen aliquando ſecerni, atque haberi duplex, ſatis conſtare ex iam dictis exiſtimo. Cùm enim elementa, ex qui-

Carment. Ioui adeſſ.

Fata nat leges.

Oracula fata.

Carmen in arca ſ chrali R.

Carment ſeu Them qua ratio ſint duæ.

bus corpora inferiora componuntur, rectè disponit & æquè digerit, vna videtur; cùm mentes animosq; ad pietatis, æqui, boniqúe cognitionem ac regulam format, actusq; hominum ad hunc scopum dirigit, altera. Quapropter vti prior à matronis colitur ob causas iam dictas, ita hæc ad animi bona adipiscenda sacro pontificio propitiatur, tanquam nobilius & maiestate augustius numen, quãto mens animaqúe corpore est præstantior. Atq; hæc etiam splẽdidioribus ornatur titulis σωτείρα, βουλαῖα, εὔβουλος, αἰδείης ab auctoribus appellata. Nec non ab Orpheo decorata non minùs digno quàm proprio elogio, dum ad Musæum hymnos Deorũ & sacra scripturus, eam inter alios inuocans θέμιντ' ἱερόσκοπον ἀνδρῶν, id est sacram obseruatricem hominũ appellat: quippe quę hominum cogitatio-

[margin: …e Carmẽ …atrona- …, & que …ficum.]

[margin: …ις ἱερ- …κοπ…]

gitatio-

gitationes & acta inspicere, & aruspicis in morem diuini numinis voluntaté ipsis patefacere soleat. H̃æc itaque est illa θεσπῳδὸς & fatidi[illegible]. Romanis Carmenta, quę mẽtes agitat, cuiusq; arbitrio oracula nõ solũ omnia subijcit Ammianus Marcellinus; verũ etiam Deos ipsos, à quibus illa prouenire putabantur, quos substantiales vocat potestates. Immo & rationẽ nostram ex elementorũ perennium spiritu, vt autumat, vim suam habentem, omniaqúe alia media, per quæ futurorum aliquam notitiam assequi possumus, huic deę subesse dicit. Indicat insuper summum Iouis numen fas illud primum seu legem hanc suam in se complecti, nihilqúe contra illam facere, cùm in cubili Iouis Themin manere scribat, nimirum Orpheo atque alijs assentiens, qui hanc secundã Iouis cõ-

Fatidica Themis.

Ammia. Marcell. sententi. Themi.

Themi: cubili Io.

ennis At- tidum v= atque Io- nutrix.

iugem volunt eſſe. Cùm verò Athlãtidum vnam Themin fingunt, atque cum Amalthæa nympha Iouem nutricaſſe: mentem animæ mundi cum Platone intelligẽtes, in lege illa æterna ſubſiſtere, & foueri docent.

AD hæc ita Cardinalis: Haud ſanè vulgaria mihi videntur quæ memoras, ſed cognitione prorſus digna. Quare ipſum Marcellinũ lubenter audirem. Deprome librum Martine, vt nobis locum prælegas. Is cùm attuliſſet librum, verba ipſa ex hiſtoriarum XXI. ſic recitauit. » Elementorum omniũ ſpiritus, vtpote perennium corporum, præſentienti motu ſemper & vbique vigens, ex his quæ per diſciplinas varias affectamus, participat nobiſcum munera diuinandi, & ſubſtantiales poteſtates, ritu diuerſo placatæ, velut ex perpetuis fontium venis, vaticina morta-

mortalitati ſuppeditant verba. Qui- „
bus numen præeſſe dicitur Themi- „
dis. Quam ex eo quòd fixa fatali le- „
ge decreta præſcire fas ſit in poſterũ „
(quæ tethimema ſermo Græcus ap- „
pellat) ita cognominatam in cubili „
ſolióque Iouis vigoris viuifici Theo „
logi veteres collocarũt. TVM Au- „
guſtinus: An igitur exiſtimas Moril-
rone ſemper vnam eandemq́ue hanc
eſſe Themin legémve de qua hacte-
nus es locutus? IMMO eandem,
reſpondit Morillonus; nõ enim niſi
vnam Themida, vnũ lumẽ, vnamq; *Themis, & lex vna.*
legem intelligo: quam non malè Ci-
cero, tam (vt dixi) de republica libro
tertio, quàm de natura Deorum ſe-
cundo, rationem rectam ſummi Io- *Themis, ratio recta ſummi Iouis.*
uis appellat, perpetuam, atq; vt alibi
dicit à numine Deorum tractã, cum
mũdo natam, vniuerſitati, ſingulisq;
rebus conuenientem. Nec diſſentire

Mundũ vna lege guberna ri ſecundum Platonicos, vtq́; per vniuerſa propagetur lex diuina.

Platonem nouiſtis, qui variis locis docet, non ſolum humanum genus, verum etiam mundum ipſum, atq; ea quæ in eo producuntur, ad vnum boni finem à Deo vna quadam lege dirigi atque perduci. Quæ ab ipſo promanans, tanquam à primo ſummi boni fonte ac luminũ patre, per inferiorum Deorum dæmonumq́ue poteſtates, & corporum cæleſtium elementorumq́ue ſpecies ideáſve diuerſis radiis diffunditur, variiſq; riuis profluit, atq; inde etiam in mentes animasq́ue & corpora inferiora ſingula: ſed certo pulchroq; ordine & proportione iuſta, vt vnũquodq; pro ſuæ conditionis, naturæ, & materiæ qualitate, plus minúſve accipiat à Themide muneris, quantum ſupremo rerum omniũ gubernatori placuerit. Adeo vt videātur quidem multæ Themidès, multæúe leges, eò quòd

quòd diuersis gradibus distinctæ plus minúsve polleant; cùm tamen reipsa non nisi sit vna. DEINDE rursum Augustin. Iam mihi in mentem, inquit, reuocasti, quod de legis diuinę veræq; naturalis quatuor differentiis seu gradibus Platonici sentiunt, quasq; pulchrè Ficinus ex ipso philosopho collegit. Legem vnam quippe æternam esse, ac penitus immutabilem, apudque omnes gentes eandem de rebus ijsdem. Nam quæ temporibus, locis, opinionibus permutatur, non legē sed constitutionē dici debere. Legis verò illius æternæ species quatuor Platonem ponere, quarum prima diuina, in summi Dei mente posita sit, quam prouidētiam, & ex Orpheo Saturni legem appellat. Secunda cælestis in superiore animæ mundi parte, quam fatum vocans Iouis legem dicit. Tertia

Legis diuinæ quatuor gradus seu differentiæ.

tia mouens in mouente inferioreq́; illius potentia, quam primæ Veneris. Quarta in hominis mente animaq́; rerum creatarum, quam secundæ Veneris legem nominat. Harum primam, ait, à summo bono, quod supra mentem est, profluere in vniuersa: Secundam à mente & summo bono: Tertiam ab vniuersali anima, mente & summo itidẽ bono: Quartam ab eodem, mente & anima, omnesq́; ad ipsum bonum quoque reflecti. Primam versari in Idæis circa summum bonum supra rationes: Secundam in rationibus circa Idæas supra semina: Tertiam in seminibus circa rationes supra formas: Quartã verò in notionibus ac formis circa rationes supra actus atque artes. Et hanc regiam appellat legem supernæ legis imitatricem, qua homines reliquaq́ue animata gubernantur.

Regia lex qua homines animataq́ue gubernantur

HIC

Hic denuo Morillonus: Non adeo quidem, inquit, hæc extra ſcopum; ad terminum enim noſtrum quoque pertinent, quem quadrangulum nunc conſtituis, aperisq; illas ſpecierum inter ſe conuerſiones, vtq́ue ad vnum idémque principiũ, à quo promanant, regrediantur. Sed hoc aduertendum, duas priores ſapientiam illam diuinam in ſe complecti, hoc eſt, cognitionem earum rerum, de quibus vix à nobis haberi ſcientia poteſt: vt ſunt ſumma rerũ principia, & æternæ rationes, quas diuinas appellat Plato, qui diuinarũ rerum ſcientiam aſſerit eſſe ſapientiam abſolutam. Ex his duabus itaq; prior virgo etiamnum Themis Cæli vel Solis filia, ſupremi boni contẽplationẽ ſacratiſſimam præſtat, Saturni aureum ſæculũ menti repræſentans. Altera in rationibus circa Idęas verſatur,

Noetica Themis ſeu duæ priores legis diuinæ ſpecies quid contineant.

Themis virgo.

ſatur, & oracula diuina pandit, & nunc Iouis coniunx eſſe Themis dicitur, atque in eius habitare cubili, Parcaſq; producere vt tradit Heſiodus. Reliquæ duę ſpecies ad inferiora hæc pertinent: quarum prior Horas Ioui, atque Mercurio Euandrum protulit, circaq; rationis motum potens ſupra formas verſatur, quam Plato primę Veneris appellat. Poſterior in notionibus ac formis efficax, ſecundæ Veneris Platoni, poëtis Eurinome dicitur, atque Ioui Gratias gignit, generationi actibuſque præfecta. Atque hæ duę non diuinarum rerum, ſed humanarum ſcientiã docent, quam Plato prudentiam appellat. Harum quidem ſpecierum quatuor legis diuinæ claram perceptionem atque intellectũ ſine diuini numinis ope nemo poterit aſſequi, nemo Themidis huius noſtræ virtutes

Themis Iouis coniunx.

Somaticæ Themidis, ſeu legis diuinæ poſteriores duæ ſpecies.

Quid ad legis diuinæ verũ intellectum requiratur.

rectè cognoſcere niſi à vitiis purgatus, mentem animæ nobiliſſimam partem lumine cælitus demiſſo, illuſtratám habeat. Quamuis faculã rationis nobis Deus ſit largitus, qua cæteris animãtibus præſtamus, quæ, vt Homerus ait, τὸ τῆς ψυχῆς κέαρ, hoc eſt, illud animæ cor non habẽt. Hæc ſola nos aptiores reddit ad percipiẽdam Deæ virtutem, cui radius diuini luminis ſi accedat, magis etiã viget, cauſas conſecutionesq́ue rerum facilius videt, celerrimè multa ſimul agitat, ſimilitudines transfert, diſiũcta coniungit, præteritis præſentia comparando, mox futura ſimul concipit. Hinc Romanis, vt Macrobius refert, Anteuorta & Poſtuorta, vel vt Ouidius, Porrima & Poſtuẽta Deæ, quæ fatidicæ illius Themidis ſeu Carmentæ ſorores ne fuerint, an comites, poëta dubitat Faſtorum libro

Ratio, cor animæ Homero dicitur.

Rationis diuinitus illuſtratæ vis.

Anteuorta & Poſtuorta Deæ, vel Porrima & Poſtuerta.

primo canens ita:

Si quis amas veteres ritus, adsiste precanti,
Nomina percipies non tibi nota prius.
Porrima placatur Postuentaque, siue sorores,
Siue fugæ comites Mænali diua tuæ.
Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur;
Altera venturum post modo, quidquid erat.

ALII autem existimant vnius Deæ diuinatricis hæc esse cognomina, quæ opinio mihi non displicet: nam easdem puto esse Carmentas duas, quarum Gellius libro & capite XVI. meminit, & ex Varrone nominat Prosam & Postuertam, à recti peruersiq; partus & potestate & nomine, quibus aras Romæ difficilis partus auertendi causa statutas fuisse scribit, quæ σωματικῆς, vel procreatricis

Prosa & Postuerta.

cis Themidis item videntur esse cognômina. Sed hæc Pighio declaranda relinquamus. Mox Augustinus. Antequam tamen (inquit) progrediare vlterius Morillone, velim explices latiùs, vnde Themidi oracula, quæ deinde ipsam Apollini tradidisse legimus. Hoc eò familiarius à te postulare audeo, quò Pighio felicius cessisse video, quòd tuā orationem de Somatica Dea interrogando paulò antè tam audacter interpellarit. Ad hæc Morillonus. Quidlibet vobis pro vestra in me auctoritate ac iure in his licitū putate, quod iamdudū Pighius sibi licere pro nostra amicitia & mutua beneuolentia nouit. Queris vnde Themidi oracula, rem certè quæsitu dignam: sed magis tibi Augustine (vt autumo) quàm mihi notam. Quia tamen pro ingenij tui elegātia dissertatiunculis hisce

te plurimùm delectari ſcio, lubenter ea quæ nunc occurrunt, in medium adferam. Indagatio enim hæc rerum cum maximarum, tum etiam occultiſſimarũ habet oblectationem ſuã. Si verò quid occurrat prius non cognitum, amœniſſimã completur animus voluptate; quę quidem & me mirificè ad horum ſtudiorum amorem trahit, omnemq́ue laborem leniens faſtidia procul abigit. Quapropter mea quoque cauſa interrogationibus hiſce veſtris lubenter reſpondeo. Iam verò ſatis demonſtratum puto, Themida noſtram nihil aliud quàm legem eſſe diuinam ab ipſo ſummo promanãtem bono, naturæq́ue vniuerſitatis ita præſcriptã, vt ſine hac conſiſtere nequeat. Igitur & oraculorum diuinationisq; fontem purum cõtinere arbitrantur Platonici; atque diuini nominis, (quod ipſum

ſcientiæ fru-ctus ac delectatio.

... Themis ...aculis præ...

Lex diuina fontem oraculorũ, ac diuini nominis interpretatio-nẽ continet.

ipſum bonum ac verum eſt) claram complecti ſcientiam, planamq́; interpretationem. Cui ſcientiæ ſapientes Hebræi tantam tribuerunt auctoritatem, vt eam non modò ſcientijs omnibus, verùm etiam legi diuinæ ſcriptæ præferant: affirmantes ipſam à Deo S. Patribus ac Moſi fuiſſe traditã: Moſen literis ſuæ legis imaginem quãdam eius expreſſiſſe: genuinam tamen ipſam mentibus ſanctorum hominum, ſeu prophetarum à ſolo Deo infundi, quibus legem ſuam interpretandi dederit auctoritatem. Horum itaque effata atque interpretationes legitima oracula & vaticinia dici poſſunt, quippe cùm mentem interpretum Deus ſuo lumine illuſtret, & Themis hæc gubernet. Cetera, quæcunq́; aliunde proueniunt, malorum geniorũ præſtigiæ, faſcinationes, ac meræ ſunt

Lex nõ ſcripta legi ſcriptæ præcedit.

Legis nõ ſc[ript]æ interpr[eta]tionem à Deo infu[n]di mentib[us] ſanctorũ [ho]minum.

Oracul[a] vaticini[a] [in]terpretati[o]nes eſſe leg[is] non ſcr[i]pt[æ].

 im-

imposturæ. Lex autem summi boni regula, atque volũtatis diuinæ signũ est. Oraculum verò legis interpretatio, adeo vt nihil à lege differat; ita videlicet nuncupatum, quòd in eo Dei contineatur oratio, quæ voluntatis est index. Hoc quidem Cicero in Topicis affirmat. Oracula, inquit, ex ipso appellata sunt, quòd est in his Deorum oratio. Atque ab eodem etymo ducũtur fata, καὶ τὰ λόγια, nempè à fando, & oratione vel sermone. χρησμὸς autẽ oraculum vocatur, quasi index voluntatis diuinæ, quodq; indigentiam seu necessitatem quandã adferat vi rationis impellentem, vt illud sequamur quod iubet. τὸ τεθείμενον verò (quo ipso & oraculum appellari testatur Marcellinus) vt eiusdem est significationis cum lege & Themide: ita ab vna & eadem voce deriuatur, qua θεμὸς, καὶ θεσμὸς, καὶ θέσμις,

raculum nde dicatur

ata, καὶ τὰ ια vnde.

σμὸς d.

τεθείμενον.

gis scrip. & oracu- vicinitas.

μις,

μις, καὶ Θέμις, nempè à τίθημι, eo quòd terminum ponant ac præſcribant, quem excedere nefas eſt. Hinc etiam eſt, quòd θεμιστεύειν tam ſignificet vaticinari, & reſponſa dare, quàm leges ferre, & iura reddere. Atq; ex his manifeſtum opinor, cur Themin oraculis præeſſe dicant poëtæ, cùm ab ea prouenire, legisq; diuinæ oracula eſſe interpretationes docuerimus. Vt autem his applicemus fabulas, Ouidius canit diluuij tempore Themin in Beotica iuxta Cephiſum habuiſſe templum, & reſponſa ibidem dediſſe Deucalioni & Pyrrhæ conſulentibus poſt diluuium de reparatione generis humani. Orpheus autem in Themidis hymno eam hominibus primam vaticinium purum declaraſſe dicit, ac Delphico in ſpecu reſponſa dantem in Pythijs regnaſſe, Phœbumq; regem æquè recta conſilia

Themid[...] culum [...] tica dilu[...] tempore.

Oraculum Delphicum Themida [...] tinuiſſe, [...] poſtea A[...] linem.

ſilia ſeu oracula docuiſſe, quæ pulchrius & breuius poëta ſic cecinit.

ἣ πρώτη κατέδειξε βροτοῖς μαντήιον ἁγνὸν
Δελφικῷ ἐν κευθμῶνι θεμιστεύουσα θεοῖσι
πυθίῳ ἐν δαπέδῳ ὅθι πυθοῖ ἐμβασίλευεν,
ἣ καὶ φοῖβον ἄνακτα θεμιστοσύνας ἐδίδαξε.

Python draco Delphicus.

VETVSTISSIMVM autem atque olim toto orbe celeberrimũ illud Delphicum antrum fabulantur primum à dracone belua dira obſeſſum diu deſertum, hominibusq; interclusum fuiſſe. Quem natum ibi volunt ex terræ putredine poſt Deucalionis diluuium, & poſtea Apollinis occiſum ſagittis ibidem computruiſſe, inde & ipſi nomen Python, cùm prius Delphines appellaretur, manſiſſe, vt refert Suidas. Apollinẽ deinde tam hac quàm Cyclopum, qui Ioui fulmen fabricauerat, cæde pollutum, Olympo depulſum, diuinaque poteſtate ſpoliatum, nouem

[A]pollinis exi[li]um.

annos

annos in Thessalia exulasse ad Tempe, atque Admeti regis boues pauisse. Cuius fabulæ interpretationem, quia ad nostrum scopum non adeò pertinet, nunc quærere supersedebimus. Alij nō exilium illud fuisse volunt, sed eum huius orbis solum alio orbe mutasse, & illic (vt refert Plutarchus de oraculorum defectu) nouem magnorum annorum anfractibus purgatum, vereque Phœbum, id est, mundum redijsse, atq; oraculum apud Delphos à Themide accepisse. Vt autē iam libro dicto Plutarchus asserit, Apollo præstat idem menti, quod sol corpori; cùm eam foueat, illuminet, temperet, & expurget. Pura itaque & nitida mens esse debet ab affectuū passionumq; tabe, priusquam diuinorum cōsiliorum veram interpretationem assequi possit. Et illa ipsa supremi luminis à Deo pro-

Apollo cur Phœbus dictus.

Apollinis Solis comparatio.

 ma-

manantis agitatio ignea mentes cō-
mouens expurgando, quam Apollinem vocant, in illa putri inferiorum corporum corruptione diu plerunque laborat ac luctatur: ſed tandem exuperans diuinę legis cognitionem amplexa, veritatis ingens lumē adipiſcitur. Hinc eſt quòd Plutarchus idem de ſera numinis vindicta ſcribat, ex tripode Delphico ſplendidiſſimum lumen per Themidis ſinus in Parnaſſum tranſparere, quo ſignificat per diuinam legem totum illud Muſarum domicilium vera diuinarum humanarumq; rerum cognitione illuſtrari. Inde etiam Homerus Themin immortalibus manibus Apollini nectar & amabilem ambroſiā propinare dicit in Apollinis hymno.

Apollo quid in mente.

Per Themidis ſinus lumen ingens in Parnaſſum trāſparere.

Themis Apollini nectar & ambroſiā propinat.

Ἀλλὰ Θέμις νέκταρ τε καὶ ἀμβροσίην ἐρατεινὴν
Ἀθανάτῃσιν χερσὶν ἐπήρξατο.

Et

ET quidem ſcitiſſimè. Sed quid intelligit quæſo per nectar & ambroſiam? non aliud (vt autumo) quàm ipſas Deæ ſeu legis diuinæ virtutes, innocentiam atq; immortalitatem.

Nectar & Ambroſia quid ſignificent.

Deducũt enim νέκταρ παρὰ τὸ νε ςερητικὸν, καὶ τὸ κτῶ, τὸ ἀναιρῶ, ἢ φονέυω quaſi minimè deſtruens vel occidens. Et ἀμβροσία, vt aiunt etymologici, σημαίνει τὴν ἀθανασίαν. ἀμβροσία δὲ, ἡ ὄντως σοφία τοῦ θεοῦ. ἀμβροσία, θεῖα τροφὴ, ἧς βροτοὶ ὀυ μετέχουσιν. ἢ ἧς ὀυχ οἷόντε βροτὸν ἅψασθαι. ἔστιν ὄυν βρόσις, καὶ βροσία, καὶ κατὰ ςέρησιν καὶ πλεονασμῷ τοῦ μ῀. ἀμβροσία.

Nectar vnde dicatur.

Ambroſia vnde dicatur.

Tria verò ſignificare videmus apud Græcos veteres ambroſiæ vocabulum, nempè immortalitatem, ſapientiam Dei, & diuinũ nutrimentum, cuius mortales non participant, aut cuius vſus immortalitatem præſtat. Itaque Plato de pulchritudine in Phædro nec nõ in Philebo de ſummo bono, vbi de cæleſti

Tria ſignificare ambroſiam apud veteres.

& vera differit vita, animę bonũ esse probat integram diuini luminis cõsecutionem. Id lumen in mente primò, in voluntatem deinde descẽdere dicit. In mente veritatem esse, vocaríque poëtico inuolucro ambrosiam: in volũtate gaudium, & appellari nectar. Gaudiũ verò illud in Ioue de vaticinio differens à Deo prouenire, mentemq́ue supra hominis naturam erigere, ac velut in Deum transferre docet, furoremq́; esse quẽdam diuinum ac poëticum, appellatq́ue illustrationem rationalis animæ, per quam Deus eandem ex alto delapsam ad infera, ex imo retrahit ad supera, sibiq́ue vicinam collocat. Motus autem igneus ille diuini luminis calore suo mentes exagitans, quem Apollinem nominarunt, eas illustrat per Themidis sinus, hoc est, per legis diuinæ rationes atque præcepta,

Animæ bonũ esse diuini luminis consecutionem.

Furor poeticus quid sit.

cepta, in Deum supra omnia mortalia vertit atque erigit, ibidemq; veritatis æternę cognitione tanquam ambrosia pascit, eiusdemq́; cognitæ gaudio vel nectare voluntatem inebriat, atque in furorem quendã diuinum vertit, animunq́; totum felicem ac beatum & immortalem reddit. Igitur cùm Apollini ambrosiam & nectar Themis infundere dicitur legis diuinæ virtute, mentem æternę sapientiæ participẽ fieri intelligunt; qua quidem sapientia non solũ præteritorum ac pręsentium, verùm etiã futurorum certa continetur notitia. Quapropter mihi quidem est dubiũ, an vlla salubrior vel auspicatior reperiri possit salutationis formula, quàm illa Græcorũ, χαῖρε. Hac enim vna voce accedentes abeuntesúe simul valere, sapere, & gaudere iubemus, omnigenæ felicitatis ambrosiã atque

χαῖρε, Græcorum salutatio.

atque nectar imprecantes. Sed hæc de vaticinatrice Themide, quam *νομικὴν* appellari diximus, eiusq́; oraculis iam ſatis multa. Somaticam verò, quam Pighio noſtro monente obiter attigimus, eidem relinquemus alio loco exactius examinandam. Nõ malè etenim hoc tẽpore me nauaſſe operã arbitror, ſi priorem illam, quæ regit animos, vtcunque explicarim. Neq; enim quicquam obſtat, quin plurima quæ de hac diſſeruimus, atque dicemus deinde, etiam de altera poſſint intelligi. Vnam namq; Themin vnamq́; legem probauimus eſſe, eamq́ue non aliter plures videri, quàm diuerſo reſpectu, inquantum eadem eſt rebus diuerſis præſcripta.

Cur Themis Termini forma.

Cur autem Termini quadrati forma hanc nobis repræſentarit antiquitas, haud obſcuras etiam rationes quaſdam ſuis locis pro argumenti occa-

ſione

ſione adduximus. Neq; verò legi diuinæ conuenientior figura reperiri poſſe videtur, quàm illa quadrata, recta, alta, plana, ſimplex, virtutibus eius congruens, humanam quidem exprimens proportionem altitudine ſua ſeptem pedum, vel quatuor cubitorum; ſed imaginem reliqua corporis forma minimè, præterquam capite, in quo rationem cum virtute Platonici tanquam in arce collocāt. Ideoq; mentis animæque rationalis ſedem appellat Galenus. Quam in vertice præſidere dicit Xenocrates, in cerebro cubare Hippocrates, vel circa cerebri fundamentū Eraſiſtratus. Non ineptè igitur Homerus & Democritus in Phyſiologumenis caput Ioui ſacrum eſſe dixerunt, quando is anima mundi mens eſſe putatur. Sanè caput præcipuum ac maximè diuinum corporis membrū æſtimarunt

Caput mentis ac animæ rationalis ſedes.

Caput Ioui ſacrum.

Caput præcipuum membrum.

marunt veterum philoſophorũ doctiſſimi quique, quod ad mundani orbis ſimilitudinẽ compactũ videatur. In eoque duos animę diuinę circulos poſitos Plato tradat, rationis ſcilicet atque memoriæ. Quodq́; reliquorum omnino membrorũ, velut princeps, miniſterio vtatur, ſignificatq́; id ipſum quoque diadema regni inſigne, ſeu faſcia quę caput Themidis cingit, indicans legem diuinã, rectamúe rationem mundo rebusq́; in eo creatis omnibus imperare. Quam idcircò Tullius aptiſſimè Tuſculanarum quæſtionũ ſecundo, dominam atq; reginam omniũ appellat. Neque ab hac ſententia diſcrepãt noſtræ religionis antiſtites antiqui, vt D. Auguſtinus de Ciuitate Dei libro primo cap. XVI. affirmans virtutem qua rectè viuitur ab animi ſede membris corporis imperare, ſanctum-

Diadema Themidis quid ſignet.

Lex Diuina domina ac regina omnium.

ctumq; corpus vſu fieri ſanctæ volũtatis. Caput item docet Heſichius Hieroſolymitanus allegoricè vniuſcuiuſque animalis ratione pollentis mentem dici, cuius (inquit) ſedes cerebrum, vnde caput & cuncta, quæ adhærent iecori, ſuper altare in holocauſtum ponere iubemur. Nam & cor & iecur concupiſcentiæ noſtræ impetum motumq; continent. Quapropter (vt ad Terminũ noſtrum redeamus) honoratiſſimæ apud Athenienſes olim, alioſq; Græcos fuerunt ſtatuæ illæ terminales, effigiem tantum capite, ſine manibus, ſine pedibus, & humanam altitudinem recta quadrangula columna ab humeris deorſum exprimentes, vt quæ mentis ingeniiq; vim quandam diuinam ſignificent, cui nec manibus nec pedibus eſt opus, vt quod facere deſtinarit, efficiat. Nec minus firmam ac conſtan-

Caput mentẽ ſignificare.

Terminales ſtatuæ honoratiſſimæ.

Forma quadrata quid notet. constantem designat iustitiam recta & æqualis illa forma quadrata, proportionem vndiq; iustam, & immotam stabilitatem retinēs. Quare nec *Heroum statuæ terminales.* his statuis donabantur nisi heroës virtutis ergô, nempè ingenio, prudētia, doctrina, rebusúe præclarè gestis conspicui, quorum vita ad legis diuinæ vel virtutis regulam probè facta erat, quos Plato passim sapientes *Quinam heroes dicātur.* ac diuinos appellat. Homerus verò θεοεικέλους, καὶ θεοειδεῖς. Inter quos etiam referendos censet apud Tullium Africanus, qui præstantibus ingenijs in vita humana diuina studia colūt. Hic denuo Cardinalis. Profectò verum dicis mi Morillone, plures enim eius generis statuas & illustriū ducum, & doctorum hominum adhuc videmus, quas partim è Græcia allatas, partim ad imitationem Græcarū factas arbitror. Multæ enim nomina

mina sua pectori inscripta præ se ferunt, vt Miltiadis, Socratis, Platonis, Theophrasti, P. Valerij Poblicolæ, aliorumq;. Reperitur & Numæ Pompilij effigies terminali forma in denarijs argenteis, qui Numa Terminum Deum Romæ primus consecrauit. Tvm ego, Cardinalis verba comprobans: Rectè, inquam; vidi enim denariũ illum his diebus apud humanissimum eruditissimũmq; virum Achillem Maffæum, qui cusus à M. Varrone fuerat cùm legatus esset, proquęstore Cn. Pompeij Magni bello Piratico & Mithridatico. Ceterùm plurimas eius generis statuas è Græcia in villam suam Tiburtinam transtulisse Hadrianum Imperatoré colligo ex fragmẽtis, quæ nuper ibidem vidi cum titulis adhuc suis, vt potè Themistoclis, Cimonis, Alcibiadis, Heracliti, Andocidis, Isocra-

Heroum statue que Rome visantur.

 tis,

tis, Aeschinis, Aristotelis, Carneadis, Aristogitonis, & Aristophanis: Sed capita (quod dolendum) ferè omnia temporis iniuria perierunt: Tituli Græci quadratis litteris elegãtissimè insculpti permanent. Hic iterũ Morillonus. O miram antiquorũ in obseruando decore, atque in exprimẽda ratione diligentiam, qui quadraturam illam æquitatis & iustitię non solũ in æquilatero termino, sed etiã in litterarũ figura retinere voluerũt! Hanc enim vel in corpore vel in plano vel in numeris mathematici inter rectilineas figuras perfectissimã existimant: ideoq́; vt veteres Fortunam in volubili globo solent pingere, propter inconstantiam: ita Sapientiam in quadrato statuebant, cuius sedes firma atq; inconcussa est, nempè ipsa lex diuina, quæ vitijs omnibus resectis excisisq́;, quadratũ vitæ

Quadratæ litteræ in heroum terminis.

Fortuna in globo. Sapientia in quadrato.

iustioris

iuſtioris tenorem , & ex omni parte libratum demonſtrat. Quapropter apud Arcades nõ Mercurij tantùm, verumetiam Iouis aliorumq́; Deorũ, vt Pauſanias auctor eſt, ſtatuæ quadratæ fiebant, rectam, iuſtam,& cõſtantem numinis potentiã deſignantes. Nam & Poëta quidam cecinit.

Deorum statuæ quadratæ apud Arcades.

Iupiter ipſe manens ſtabilis facile omnia voluit.

QVADRATVM inſuper hominem antiquo prouerbio virum omnibus numeris abſolutum, probum, ac iuſtum appellarunt, veram felicitatem atque gloriam in animi bonis & lege diuina collocantem: qui aſſiduè faciet, cogitabitq́; omnino, quæ ſunt virtutis, & fortunæ caſus optimè feret, vbiq́; moderatus & rectus, ὅγ᾽ ὡς (inquit Ariſtoteles Ethicorũ primo) ἀληθῶς ἀγαθὸς, καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου, hoc eſt, is verè bonus & quadrã-

Homo quadratus qui dicatur.

gulus ſine nota vel vitio. Rhetoricorum quoque libro tertio ad Theodecten perfectum virum metaphoricè quadrãgulum vocari dicit. Sed raram ſemper fuiſſe hanc in terris auem, Sopatri verba demõſtrant, quæ apud Stobæum ſermone XLIIII. hæc legimus. τίς οὖν οὕτω, κατὰ τὸν Σιμωνίδου λόγον, τετράγωνος, ὅς κατὰ πᾶσαν τύχην, καὶ πραγμάτων μετάστασιν ἀσφαλῶς ἐστήξεται; συναρμόζων μὲν ἑαυτὸν τοῖς τε ἄρχουσι, καὶ ἀρχομένοις, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἁρμόζων ἅπαντας πᾶσαν δὲ πάντων διαφορὰν πρὸς ἕνα τὸν τοῦ καλοῦ συνυφαίνων λόγον. Dubitat enim vehementer quiſnã adeò iuxta Simonidis poëtę dictũ, quadratus reperiri poſſit, qui per omnẽ fortunam rerumq; mutationem firmiter conſiſtat, accõmodãs ſe principibus, ſimul & ſubditis, & ſibi ipſi concilians cunctos, atque omne rerum omnium diſſidiũ ad vnam recti rationem componẽs. Igitur cùm lex diuina ſit optima atque

...tus vir dratus.

que

que perfectiſſima, Themin Deam aptiſſimè veteres quadrangulã quoque formarunt, quæ verè ſe colentes reddit bonos, perfectos, atque quadratos. Eademq; figura quaternarij numeri vim atque perfectionem cõplectitur, æqualibus quatuor lateribus ſemper recta, & quatuor lineis totidemq; angulis vndequaq; conſpicua, & ſibi vbique ſimilis. Adde quòd Themis ipſa cum tribus filiabus quaternarium expleat, atque ita vt ſuper tria imponatur ipſum vnũ, principium ſcilicet omnium, auctore Pythagora. Cui vni quidam ex veteribus adeò fauere viſi ſunt, vt deũ ſupremũ illud eſſe dixerint, qui vnus ſimplex, & immobilis omnia ternario conficit, quem & ipſum in ſe cõplectitur. Trias namq; princeps impariũ perfectus numerus ipſum omne ſignificat, principio, medio & fi-

Themidis num ac … complecti…

Vnum.

Trias.

ne cõtentum. vt Ariſtoteles in libro
de Cælo diſſerit. Itaque Pythagorici
rerum omnium menſurã eſſe dixe-
rũt Triada, ob eam opinior cauſam,
quòd Deus per legem ſuam ternario
mundum gubernet. Vnde eſt & Ma-
ronis illud: *Numero Deus impare
gaudet.* id eſt, bono, iuſto, & pulchro.
Bono, vbi creat: iuſto, vbi diſponit:
pulchro, vbi ſingula perficit. Huic
igitur Triadi ſi monada ipſam ad-
iungas, cõficitur inſignis quaternio,
...ακτὺς ...thagorica. ſeu τετρακτὺς illa Deum opificem cum
toto vniuerſo ſuo opificio repręſen-
tans, ſacerrimum Pythagoreis olim
iuſiurandum: quam perennis na-
turæ fontem in ſe complecti dice-
bant. Illud autem iuſiurandum ta-
le fuiſſe Plutarchus nobis prodidit
de Philoſophorum placitis libro
primo.

Οὐ μὰ

Οὐ μὰ τὸν ἁμετέρα ψυχᾶ παραδόντα τε-
τρακτὺν
παγὰν ἀεννάου φύσεως ῥιζώματ᾽ ἔχουσαν.

PORRÒ quaternarium cunctas tum numerandi, tum canendi proportiones continere, ex Pythagoricorum sententia tradit Athenagoras. Quem idcirco numerum omnẽ vocabant, quod denarij numeri ab ipsis τέλειος appellati, atq; mundo cõsecrati, vim plenitudinemq́ue cõtineat, velut cardo numerorũ omniũ. Nã vnũ, duo, tria, quatuor si iungantur, summã decadis cõstituũt: quam quadraturam primã appellãt, trigono æquilatero consistentem, cuius principiũ monas est.

Quaterni. numerus o-nis, mundo sacer apud Pythagoricos.

I
I I
I I I
I I I I

Idem triãgulus per decades iteratus centenarij summã explebit: atque deinde per cente-

X
X X
X X X
X X X X

narios millenarij. Deniq; per millenarios myriada conficiet. Cùm igitur quater variata tetras perfectissimá vbique summá cőstituat, profectò & ipsa summæ debet esse perfectionis,& quę habeatur in precio dignissima. Omnia namque quæ sunt, quaternarius numerus conficere colligareque videtur.

Tetras quater variata.

	C		
C	C		
C	C	C	
C	C	C	C

	M		
M	M		
M	M	M	
M	M	M	M

Quaternarij numeri vis eadem quae legis diuinae.

Elementa namq; rerum ferè omnium quatuor esse constat: Atq; etiam consensu quodam tacito gentes plerasque omnes præcipuum Dei nomen quatuor litterarum elemētis scribere nouistis; quod profectò fortuitum censeri nő debet; nam absq; diuinæ potestatis ordine non videtur euenisse. Appellatur igitur rectissimè tetras solidi perfectio; nam omnia

Tetras solidi perfectio.

nia quæ cõsistunt, pũctum, lineam, superficiem & corpus habẽt. Appellatur & harmonia; nam epitritus est ad ternariũ, ad binarium diplasius, ad vnitatẽ tetraplasius. Adijcere hic nõ fuerit fortassis absurdum symbolorum Themidis quaternionẽ mysticum, quem Græci olim religiosissimè inter arcana seruabant; videlicet origanum, lucernam, ensem, & pectinem muliebrem, quibus deæ virtutes designabantur. Per origanũ enim notabant mentem eleuatam atque contemplantem summum bonum, quæ legis diuinæ vim nobis declarat: origanum namq; montibus atq; alto gaudere, & visum illustrare, nomen ipsum indicat. Summos autem montes, vt Olympum, cælo compararunt veteres, atq; ab Indis Caucasi summum vocatur deorum domicilium, vt Philostratus in Apollonij

Tetras harmonia.

Quaternio mysticus symbolorum Themidis.

Origanum quid notet.

Origani natura.

Montes cælo comparari.

vita libro ſecundo teſtatur. Sic Hanno θεῶν ὄχημα rupem altam appellauit, hoc eſt, deorum vehiculū. Quin etiam nunc temporis in Fori tranſitorij vetuſtis illis ſculpturis Deos ex rupium cacuminibus ſe monſtrātes videmus. Hos fingit & Homerus ex Ida monte prælia Græcorum Troianorumq; ſpectare. Sed hæc de montibus ſatis. Valet inſuper origanum mirificè contra venena & ſerpentes, vt Ariſtotelem & Pliniū auctores habemus. Quare ſanitatis atque ſalutis quoq; myſterium eſt, quæ cæleſtē illam contemplationem ſequitur. Lucerna autem antiquis vitam animūque ſignat; vnde illud Euripidis, χαῖρε φίλον φῶς, quod morituri dicere ſolēt. Hinc lāpadū quoq; ludus antiquiſſimus vitæ propagationē ſignificat, cùm per vices alter alteri ſuccedunt.

Et quaſi curſores vitai lāpada tradūt.

Deorum vehiculum.

Deorū ſimulachra in foro tranſitorio

[Id]a mons.

[Or]igani vis

[L]ucernæ ſignificatio.

[L]ampadum ludus.

vt Lucretij verbis dicam.

Nec ineptè Plutarchus lucernæ hominem comparat rationis lumine præditū, quo obscura & incognita nobis illustrantur. Cedunt enim tenebræ, vbi veræ scientiæ lumen effulserit, quod legis diuinæ imprimis studio adipiscimur; quam ipsam lucernam nobis esse dicit magnus propheta: Lucerna pedibus meis lex tua " & lumē semitis meis. Mentem enim " atque intellectum illustrat hæc sola, & veri vaticinij fontem detegit. Atque hæc duo Noëticæ Themidis sunt symbola. Sequentia ad Somaticam pertinere videntur. Per ensem *Ensis significatio.* namq; malorum depulsionem, iustitiam, atq; recti executionem intelligunt: potestatis enim publicæ indicium est gladius, quē à Deo non sine causa magistratui traditum affirmat Apostolus. Vindex enim legis diui-

næ is

næ is eſſe debet, atq; eos punire qui contra eam malè operantur. Quinetiam Origenes Eſaię verba exponẽs, quibus fertur Dominus intentato nos gladio viſitare, per gladiũ intelligit diſſectionẽ, vt ait, ſpiritus à carne, quam facit legis diuinę ſtudium, virtutis amorem producens. Is enim rectæ rationis gladius affectuũ, paſſionum, aliorumq; vitiorum ſuperflua ac fœda impedimẽta ab animo abſcindit ac aufert. Pecten denique muliebris generationis ſignum eſt, quam propagare Themida diximus. Nam & pudendum muliebre κτενὰ vocant Græci, atque hoc occultè per pectinem intelligi teſtatur Clemens Alexãdrinus in Protreptico ad Gentes, vbi nobis hęc ſymbola ſic prodidit: καὶ προσέτι τῆς Θέμιδος τὰ ἀπόῤῥητα σύμβολα, ὀρίγανον, λύχνος, ξίφος, κτεὶς γυναικεῖος: ὅ ἐστιν εὐφήμως, καὶ μυστικῶς εἰπεῖν, μόριον γυναικεῖον.

[P]ectinis ſi-gnificatio.

γυναικεῖον. Itaque Veneri ſacer pecten eſt, quem idcirco Cytheriacum appellat Naſo poëta de Salmaci canés. Pecten Veneri ſacer.

Sæpe Cytheriaco deducit pectine crines.

VERVM hæc de Themidis ſymbolis hactenus; breuitati enim vt demus operam, nunc tempus ſuadet. Videmus igitur vt nihil ocioſum in hoc ſimulachro, vt formarum excellentia, numerorumq́; ſacerrimorum proportione legis illius primariæ virtutes atque ipſam diuinitaté demõſtret, vt Themidis antiquiſſimæ Horarumq́ue pulcherrimarum poteſtates exprimat; quarum illius quidem contemplatio ſapientes, harum verò cognitio prudentes, deniq; omnium plena πετρακτύς percepta, prorſus diuinos facit. De numeris hæc dicta ſufficiant; iam enim tempus eſt, vt ad Horas deſcendamus, Themidis tres filias καὶ Ζηνὸς ἄνακτος, quemadmodum Hore Themidis ac Iouis Regis filiæ.

Orpheus

Orpheus cecinit,& nos antè declarauimus ex Hesiodo atq; alijs. Neque verò ineptas eas esse fabulas nũc docebo. Mundum, vt nouimus omnes, Deus omnipotẽs sibi similem, atque omnibus numeris absolutũ creauit, tribusq; dotibus à se prouenië̃tibus insignẽ Themide procreata, seu lege sua diuina imposita reddidit: nempè bono, iusto, atque pulchro. Quæ primum, vt Platonici volũt, menti atq; animæ vniuersali mũdanæ à Deo infusæ, ab eadem deinde in potentias cælestes lege illa cælesti propagãtur, & hinc in rerũ ideas, naturã, ac materiã, corporaq; vniuersa, vt his creata singula perfectionem suam declarẽt: scilicet vtilitate bonũ, ordine iustum, ornamẽto pulchrum. Atq; his dotibus ternæ Iouis ex Themide filiæ præsidere putantur, & quicquid in mundo commodorũ felicitatisq;

Mundus absolutus, & tribus dotibus insignis.

pro-

prouenit, diuino quodã nutu suppeditare atque administrare. Quas idcirco cęli portas obseruare fabulatur Homerus, & ex eodem Lucianus & Pausanias: Apud Ouidiũ quoq; Fastorum primo Ianus sic loquitur; *Horae caeli ianitrices.*

Præsideo cæli portis cum mitibus Horis.

A cælo namque virtutes omnes suggerentibus Horis atq; disponentibus profluere, opinione receptum fuit. Quapropter Horatius poëta Lyricus Iouem patrem rerum omnium cõditorem varijs Horis mundum moderari pulcherrimè cecinit.

Qui res hominum, deorum,
Qui mare ac terras varijsq; mundum
Temperat Horis.

VARIAS autẽ videtur appellare poëta à multiplici ac diuersa dearum potestate, quæ cùm omnia ad bonum iustumq; ac pulchrum dirigãt, varia subeunt officia, omnigenæque sunt *Horae vari.*

ſunt felicitatis largitrices, & vbique benefaciunt. Nam ab Orpheo propterea ſplendidis admodum laudantur epithetis à virtutum pulchritudine atque munerum gratitudine multiplici, quibus tā animos quàm corpora commodè exornant, atque afficiunt. Inuocantur enim in hymno eius his verbis.

Horarum multæ virtutes.

Εἰαριναὶ, λειμωνιάδες, πολυάνθεμοι, ἁγναὶ
παντάχροοι, πολύοδμοι, ἐν ἀνθεμοειδέσι πνοιαῖς,
Ὧραι ἀειθάλεες, περικυκλάδες, ἡδυπρόσωποι,
πέπλους ἑννύμεναι δροσερους ἀνθῶν πολυτέρπων.

Qvibvs allegoricè ſignificat virtutes earum perpetuò in ambitū ire, & florere, atque in vſu, gratia, honore & oblectatione deorum hominumq; ſemper eſſe. Quin diuerſa earum poteſtas atque adminiſtratio etiam vnius & ſimplicis nominis diuerſa

uersa etymologia significatur. Appellantur enim ὧραι, παρὰ τὸ ὠρεῖν, τὸ φυλάττειν. Credebantur enim nō modò Iouis aulæ custodes esse cæliue portis præsidere, atque elementorū supernos spiritus, influentiasúe (vt vocant) cælestes ad legis diuinæ regulā dirigere, sed & hominum acta obseruare, inferioraq; omnia in bono statu continere, quemadmodū Hesiodi scholiastes tradidit. Sunt item ab ὁρίζειν ὅραι nominatæ, vt quidā volūt, interquos Plato magnus auctor est, veteri Attica lingua sic scribi per ό. solere nomen affirmans, propterea quòd limitibus suis omnia iustè circunscribant, statum anni, ventos, & fructus æqua temporum proportione terminent, bonum à malo secernant, ad sua quæq; redigendo, concordiam ac pacem concilient, generationem propagent. Has nobis

Horæ à custodiendo dictæ

Horæ à terminando dictæ.

 saltan-

ſaltantes, atq; annũ conſertis manibus circunagentes graphicè depingit Philoſtratus Lemnius, quadruplices eas faciens, vernas, ęſtiuas, autumnales, & hybernas, ternario quater iterato tam diei quàm anni partes æquas pulcherrimè referentes.

Horæ quadruplices.

TVM ego: Benè quidem hęc, inquã, ad numerorum, quæ antè dixiſti, ſacra myſteria quoq; pertinent. Atque hinc etiam Horas Solis aſſeclas dici exiſtimo, quemadmodum legimus apud Ouidium Metamorphoſeos libro ſecundo, vbi Solis currum deſcribit.

Horæ Solis aſſeclæ.

A dextra læuáque Dies, & Menſis, & Annus,
Sæculáque, & poſitæ ſpacijs æqualibus Horæ.

SED cur quæſo Athenienſes Horis carnes lixas ſacrificabant, vt Philochorus memoriæ prodidit?

Horarum ſacrificium apud Athenienſis.

RESPON-

RESPONDIT mox Morillonus. Quo ſcilicet caloris humoriſq; iuſta temperie æſtus ſiccitateſque nimias deæ auerterēt. Quarum erat fructuū omnis generis maturitatem atq; abundantiā ſuggerere, elementa temperatè diſtribuendo. Erant autem Atheniēſibus antiquiſſima ſacra Pyanepſia & Thargelia Soli & Horis primum inſtituta, ſicut quidam Ariſtophanis commentatores tradidere, in iiſque pueri oleaginos ramos lana coronatos geſtare ſolēt: quos idcirco εἰρεσιώνας appellabant, omnis generis fructibus ex iis dependētibus atque etiam ipſis Horis, eoſq; deinde pro foribus ædium conſecratos ſuſpendebant, cantantes hos verſus:

Pyanepſi[illegible] ſacra.

εἰρεσιώνη σῦκα φέρει, καὶ πίονας ἄρτους,
καὶ μέλι ἐν κοτύλῃ, καὶ ἔλαιον ἀνεψήσασθαι,
καὶ κυλικ' εὔζωρον, ὡς ἂν μεθύουσα καθεύδῃ.

CRATES autem in ſuo cōmen-

tario de sacrificijs Atheniensium refert hunc ritum ex oraculo Apollinis institutum esse, cùm olim magna fames & fructuum sterilitas vrbem premeret. Alij ad Thesei votum referunt, cùm is in Cretam nauigaret, a tempestate actus ad Delum Apollini noua hæc sacra voueret, si interfecto Minotauro saluus redisset. Sed multa de his Aristophanis commentatores scribunt, item Plutarchus in Thesei vita, & Suidas. Nos verò ad Horas nostras redeamus, quæ tertio nominis etymo dicuntur ab ὡραΐζειν

Horæ ab ornando dictæ.

id est ab ornando, nam ὥρα pulchritudinem, formá atq; decorem significat. Vnde & ὡραῖος dicitur pulcher, maturus, semper florés, atq; in vigore constitutus. Hinc Floræ Deæ comites facit Ouidius Fastorũ libro v.

Conueniunt pictis incinctæ vestibus Horæ:

Inqu

Inque leues calathos munera nostra legunt.

SATIS itaq; nunc demonstrauimus, quàm sub vno nomine triplex Dearum potestas atque virtus contineatur, quæ ab vno supremi numinis fonte profluens, in ipsa lege diuina triplicatur. Ex qua deinde tres illæ florentissimæ filiæ, quibus cælestia terrestriaq; omnia beantur, atq; perficiuntur, proueniunt. Has verò Iouem, vel mentem diuinitus mundo infusam fingunt ex Themide seu rectæ rationis meditullio procreasse. Quarũ Eunomia æquitas est ex boni ratione procedens, vtilitatem ac bonam rebus qualitatem adducens, seseque (vt asserit Plato) per omnia diffundens, cunctaque boni virtute conseruans. Dice iustitia est, ex iusti ratione omnia distribuens, quæ rectum rebus ordinem cõstituit. Quocirca

Eunomia.

Dice.

circa diuinam mẽtem ordinatricem omnium eam appellat Anaxagoras. Plato atque Orpheus diuinã voluntatem omnia penetrantem existimãt esse. Tertia Irene, pax, concordia, atque dilectio dicitur à ratione pulchri prouenięns, rebus perfectionem atque ornamẽtum adijciens. Mentem, visum, auditum allicit pulchritudo, cui semper adsunt amor, pax atque concordia. Potestatis igitur prorsus diuinę sunt hę tres Iouis filię, in quibus mundi naturæq́; vniuersæ consistit perfectio, nec minus initium ac fundamẽtum. Elementa enim æquitate, ordine, atque concordia cõgregantur, generatio & vita promouetur, rerum omniũ societas coalescit ac fouetur. Hinc Orpheus deas inuocans, generationes fæcundas, atque irreprehensibiles operationibus suis inducere dicit.

[I]rene.

[P]ulchritudi[n]is vis.

[H]oras generationem promouere.

E'υχάρ-

Εὐκάρπους χειρῶν γενέσεις ἐπάγουσαι
ἀμεμφῶς.

OELENVS poëta vetuſtiſſimus Iunonem ab Horis educatam cecinit in hymno, quo Deam exornauit, vt Pauſanias in Corynthiaca meminit. In Polycleti inſuper eximiæ magnitudinis ſigno eiuſdem Deæ celeberrimoque, quod Mycenis in fano ex auro & ebore fabricatum extitit, in Iunonis corona Horas & Gratias exſculptas fuiſſe ſcribit idem Pauſanias. Nec temerè iſta; Iunonis enim numē Phyſiologi volunt naturę, generationi, ac vitæ præeſſe. Quinimmo mundanæ animæ vim illam appellant, quæ auram vitalem promouet, vnde & Iouis ſororem & coniugem atque etiam ἤραν id eſt, aëra vocarunt. Iunonē ergo, ſpiritumúe vitalem corpori infuſum ab Horis æqua & matura cōſtitutione materię,

Horæ nutrices Iunonis.

Horæ et Gratiæ in corona Iunonis.

Iuno quid.

quæ Eunomia dicitur, iuſtaque pro-
portione atque ordine debito, qua
Dice eſt; deniq; amica elementorum
concordia, quæ Irene putatur, nutri-
cari foueriq; intellexerunt: nec non
accedentibus ſimul Gratijs ſumm
decoris corona cingi & exornari
Magna quidem; vt apparet, natura
affinitas eſt, magnaq; virtutum ſimi-
litudo inter Horas, Parcas & Gra-
tias; quæ ter ternę Iouis filiæ ſacrum
Muſarum illum chorum cõſtituun
nouenario in numero, ex diſſimili-
bus ſcilicet quibuſdam, quæ tamen
ad vnum aliquod optimum, cõmu-
nem vtilitatem, vniuerſiq; & ſingu-
lorum conſeruationem mirabili cõ-
centu legis diuinæ vigore referũtur.
Nam cùm ordinem in rebus iuſtum
ferè Parcæ, Gratiæ decorem admini-
ſtrent; cognoſcimus Horas hæc om-
nia eadem, ſimulq; bonam qualita-
tem,

[Margin note:] ...rarũ, Par... rũ, & Gra... ...rum con... ...ctio.

tem, vtilemq́; maturitatem ſuppeditare. Quapropter Horas in Apollinis hymno Homerus cum Gratijs choreas ducere, id eſt, vna operari coram Ioue canit. Et ex ijs tertiam Irenen pulchrã Veneris & Charitum ſociã vocat Ariſtophanes in Acharn. Quã rectè aptéq; igitur Orpheus in Horarum hymno cecinit, Proſerpinam Deam has comitari cum Parcis & Gratijs, quando illam circularibus choris ad lucem reducunt Ioui gratificantes, & Cereri matri fructuum largitrici:

Horæ cũ Gratijs choreas ducunt corã Ioue.

Irene, Veneris & Charitum ſocia.

Proſerpinæ comites Horæ, Gratiæ, Parcæ.

Περσεφόνῃ συμπαίκτορες, ἡνίκα μοῖραι ταύτην
καὶ χάριτες κυκλίοισι χοροῖς πρὸς φῶς ἀνάγωσι,
Ζηνὶ χαριζόμεναι, καὶ μητέρι καρποδοτρείῃ.

VBI Proſerpinam hic intelligit diuinus poëta, atque ex eodem Platonici, non virtutem ſeminum, ſicut Euſebius de pręparatione Euangelica libro tertio dicit, ſed vim naturæ

Proſerpina quid.

conceptiuã à ſphæris cæleſtibus promanantem in elementa, atque permeantem corpora inferiora omnia quæ deinde Iuppiter mentis mũdanæ vigor fæcundat, vis terræ generatiua Pluto amplectitur. Hanc enim precatur idem poëta in hymno Perſeph..nes, vt fructum è terra Horarum fauore remittat.

luto.

Κλῦθι μάκαιρα θεὰ καρποὺς δ' ἀναπέμπ
ἀπὸ γαίης
Εἰρήνη θάλλουσα, καὶ ἠπιόχειρ ὑγιεία,
καὶ βίῳ εὐόλβῳ λιπαρὸν γῆρας κατάγοντι.

Verum hic Deas à ſuis effectibus deſcribit, & nominat Irenen virentem, eò quòd viuere, creſcere, & gaudere faciat: Dicen verò, quòd aſpera, iniqua & noxia depellat, Sanitatem vocat dulces & lenes manus habentem. Cõſiſtit enim hæc virtus in iuſta elementorum complexione, atque in recta qualitatum primarũ diſtri-

ene virens.

...ice Sanitas

...anitatẽ in ...ſta temperã ...ra cõſiſtere.

diſtributione, vel temperatura. Quapropter elegāter admodum Plato de republica libro quarto, iuſtitiæ germanam dicit eſſe temperantiam; iiſdemque rationibus Iuſtitiæ harmoniam docet eſſe ſanitatem, probatq; multis ibidem, tam animo quàm corpori ſanitatem à iuſtitia conciliari, cùm omnia ad diuinā naturæ legem diſponat ac digerat. Eadem denique ceſſante ab officio, ſuccedere morbū, adeo vt virtus ipſa per ſe tam animi quàm corporis ſit ſanitas; prauitas ſeu iniuſtitia, morbus. Hæc eſt illa Epicuri iſonomia, cuius vim ſummam atque infinitam Tullius de natura Deorum libro primo dicit eſſe, vt per eam omnibus omnia, paribus paria reſpondeant. Quę æquabilis diſpenſatio vbicunque fuerit, adeſſe profectò illi corpori debet ipſa ſanitas. Aptiſſimè igitur iuſtitiam Orpheus ab

Iuſtitia harmonia ſanitas.

Epicuri iſonomia.

effectu

effectu suo vocat sanitatem, nõ secu
atque tertiam Horarum Eunomian
(quæ bona est qualitas, & recta mate
Eunomia, vita beata. riæ constitutio) vitam beatam & pru
dentem appellat, quæ maturam vege
tamq; adfert rebus senectutem. Ne
posset profectò melius Eunomiæ vi
tutes exprimere poëta, siue menter
animumúe, siue corpus respicias. N
Eunomie etymologia. ἐυνομοῦμαι bonis legibus regi, & ben
lauteq́; viuere nutriríue significat: It
νομὸς nutrimẽtum & legem significa
νομεὺς pastorem & regem. Adeoq́; no
temerè principale illud regendi atc
pascendi munus vnum idemq́ue esl
existimarunt Homerus & Plato, pr
ea quæ est inter animũ & corpus co
nexione, gubernaculo & pastu sem
per indigente. Et in vtroq; sicut The
midis diuinam illam potestatem assi
duè operari, iam antè diximus: ita &
Horarum virtutes omnino quoqu
requi

requiruntur in vnum commune, ſingulorumq́; bonum cum matre conſentientes. Nec requirũtur ſolùm in quouis genere mortalium ſingulatim, verùm etiam in conuictu familiari ac diſpenſatione domeſtica non minus, quàm in omni adminiſtratione publica. Is igitur verè vir prudens dici poterit, qui harum plenam cognitionem, rectumq́; vſum poſſidet. Easq́ue meritò felices domos, familias atque reſpublicas appellabimus, in quibus ij vel patres vel principes potiuntur rerum, quorum cogitationes & ſtudia hæ gubernant. Nam omnia quæ ad humanæ vitæ cultum commoditatemq́; pertinẽt, iſtas procurare veteres crediderunt, vt Diodorus Siculus ex Cretenſium antiqua philoſophia libro Bibliotheces ſexto memoriæ prodidit. Neſcio igitur an quis vnquam magis dignè *Vir prudens*

Corynthum quomodo laudet Pindarus

dignè Corynthũ laudarit, quàm Pin-
darus poëtarum extra cõtrouersia[m]
in suo genere summus. Non potui[s-]
set enim in cęlum altiùs haud dub[ie]
euehere felicem eius reipublicæ st[a-]
tum, quàm canendo in eadem ve[r-]
sari tres aureas diuitiarum dispens[a-]
trices Themidis bene consulentis f[i-]
lias coætaneàs, vrbium fundatrice[s,]
Eunomiam, Dicenq; cautam, & cõ[n-]
cordem Irenen : quæ Saturitatis t[e-]
merariæ & gloriosè loquentis filia[m]
Cõtumeliam semper profligare stu[-]
dent. Sed ipsum quæso audiatis po[ë-]
tam, cuius verba hæc recensenti m[i-]
hi in labris versantur. leguntur au[tem]
ode Olympiorum XIII. quam Xe[-]
nephonti Corynthio scripsit, eius p[a-]
triam imprimis commendans.

Horæ dispensatrices diuitiarum.

Contumelia Saturitatis filia.

Εν τᾷδε δ᾽ Ευνομία ναίει κασίγνη-
ταί τε βάθρον πολίων.
Α᾽σφαλὴς Δίκα, καὶ ὁμό-

τροπ[...]

τροπος Ειράνα, ταμίαι
Α'νδράσι πλούτου, χρύσεαι
Παῖδες εὐβούλου θέμιτος.
Εθέλοντι δ' ἀλέξειν ὕβριν κόρου
θυγατέρα θρασύμυθον.

EASDEM deinde mox Horas pulchrè florentes sæpe cordibus hominum veterem sapientiam, hoc est, excogitatas primùm artes immittere dicit.

πολλὰ δ' ἐν
καρδίαις ἀνδρῶν ἔβαλον
ὧραι πολυάνθεμοι ἀρ-
χαῖα σοφίσματα.

MERITÒ itaque beatam atque florentem dicemus illam ciuitatem, in qua ea politia est, vt in ipsa hæ deæ tres virgunculæ reperiantur, omnis boni, cunctarumq; quas natura dare potest, opum largitrices. Nihil enim, vt dixi, naturæ magis amicum, nihil ad omnium rerum procreationẽ & conseruationem est aptius, magisúe neces- *Quæ felix ciuitas.*

vno alteróue hic exemplo, pro vt argumenti noſtri ratio requirit, probare conabor. Valerius Maximus libro VII. cap. III. ſtolam verecundiæ vocat: & Poëta Martialis inter indecora & inſueta recenſet, meretricem ſtola veſtitam,

Stola pudo & verecundiæ.

Quis, inquit, Floralia veſtit? et ſtolatũ
Permittit meretriculis pudorem?

TAENIAS, vittas, & zonas ſignare temperantiã continentiamúe, Phyloſtratum in vita Apollonij auctorem habemus, idemque oſtendit ipſa vocum Etymologia, atque eorũ vinculorũ vſus, cùm tæniæ vel vittæ crines, zonæ mamillas cõtineant, & compeſcant, ἀπὸ τοῦ ταινιόω, namq; ταινία dicitur, quod coronare, cingere, vel ligare ſignificat; & vittę à vinciẽdo nominatæ ſunt. Iam dictas ob cauſas igitur Ouidius amandi præcepta daturus, è ſchola ſua tales ha-

Tænie, vittæ & zonæ quid ſignificent.

bitus abigit, cùm admoneant casti-
tatis & continentiæ.

Este procul vittæ tenues insigne pudoris,
Quæq; tegis medias instita longa pedes

nstita quid. Et quamuis instita propriè extremam stolę fasciam significet: hoc tamen loco eam poëta pro stola ipsa posuit, partẽ eius pro toto accipiens. Zonam verò pectoris, quo fluxæ animorum cupiditates fouẽtur, vinculum constat virginalem notare pudicitiam, quam idcircò sponsus Virginiensi Deæ, siue Dianæ virginis in honorẽ, antequam nouæ nuptæ coniungeretur, soluere solebat. Vnde & Lysizonæ, Dianæ nomen Theocrito, Orpheo, & Hesychio. Zonam igitur soluere, virginitatem eripere est, quo modo debet intelligi illud Poëtæ:

λῦσαι δὲ παρθενίην ζώνην.

Quod

Quod Catullus ijſdem pene verbis ſic latinè eſt imitatus.

Quod zonam ſoluit diu ligatam.

Eò etiam ſpectat Ouidij illud:

Caſtaq; fallaci zona recincta manu.

VERVM hęc nimis forſan curioſè nunc perſequimur, apud vos pręſertim, quibus grauiora ſunt curæ, conueniuntq;. Sed elatus diſſerēdi quadam cupiditate ſiſtere curſum, retrahereque habenas, in curriculo præſertim tam latè patenti, ac mihi prorſus inſueto, facile nō poſſum; ideoq; non ægrè ferendum, ſi aliquando à metis aberrem. IMO perplacet, inquit Cardinalis, hæc tam varia, tam iucūda tua diſputatio, quæ plena eſt omnigenæ eruditionis. Ideoq; & hoc amplius à te velim intelligere, cùm manibus inter ſe connexis Horas dixeris, cur videam tertiam chlamyde circunuoluta manibus demiſſis

Cur Irene cum voluta chlamyde.

atque tectis ſeorſim ſtantē? IRENE eſt, reſpondit Morillonus. Pax enim tranquillè per ſummam quietem operatur: & cùm nihil agere videatur, omnia tamen commoda, in quibus vitæ conſiſtit felicitas, tacitè producit. Non, vt apparet, tamen ab alijs planè diſiuncta eſt, nam chlamyde apprehēſam eam tenet media Dice, nec inuitam vt videmus, non enim refragatur, aut contranititur. Iuſtitiã enim haud illibenter pax ipſa plerũque comitatur, immo velut præmiũ operationes & acta duarum ſororum vſque ſequitur. Bonarũ enim legum atque iuſtitiæ, quæ lites & bella dirimit, vnicus eſt finis pax, amicitia, & quies. Cur autē priores duæ brachijs effictæ ſint nudis, vt rectè intelligamus, altius aliquãtò repetendũ erit. Themidis ſeu legis diuinæ contemplationem à Platone perfectam atq; abſo-

chlamy- um te- Dice.

tiã pax tur.

brachijs dis Euno- & Dice.

absolutam appellari sapientiam superius diximus. Ex eadem nasci alteram in Theage multis probat, cōditionalem quippe, omnibus artibus communem, quam prudentiam vocat, ac rerum humanarum inferiorūque omniū cognitionem. Hanc tunc principalem prudentiam, ac regiam scientiam esse dicit, quando cæteris artibus, vt ministris vtitur, nempè cùm res ciuiles atq; humanas regit. Tum autem duo imprimis eius sunt officia, leges æquas & iustas cōdere, & hæc Eunomia est; & conditas exequi, legitimum & iustum cuiq; tribuendo, atq; ea Dice vel iustitia est. Dextera igitur Eunomia Dicen apprehensam tenet, quia sine hac ipsa manca atq; imperfecta est; nam vnà operentur necesse est. Quarum duarū actiones, vt legitimæ & iustæ, quia omnibus perspectæ & cognitæ esse

Sapienti[a]

Prudenti[a]

Regia p[rudent]ia.

Cur Eunomia Dicē dextera teneat.

debent, brachia viſuntur nuda, atq; manus detectæ ſunt. SED cur, ait Cardinalis, Eunomia ſiniſtram tam latè expandit? AD hæc Morillonus: Quia olim Ægyptij docuere, ſiniſtræ manus porrectæ palmā diſcapedinatam (vt Appulei vocabulo dicam) innocentię atq; æquitatis, quas maximè colit hęc Dea virtutes, ſymbolum eſſe: eò quòd ſiniſtra plerunque manus debilior ſit, & ad rapiendum ineptior. Ceterū quia ſæpè furta cęlare, clamúe operari ſolet, eadem occultata furacitatem, atque acta furtiua tenebrionum aliquando ſignari, plerique auctores ſatis indicant: quemadmodū Plautus in Perſa, vbi Lena, cùm Pechnij pueri manum depoſceret, & ille dextram porrexiſſet, ait:

ur ſiniſtrā pand..t nomia.

iſtræ ſigni tio.

Vbi illa altera eſt furtifica læua?

ATQVE ita etiam increpat fura-

cem

cem ſiniſtram Aſinij Marrucini Catullus poëta.

Marrucine Aſini, manu ſiniſtra
Non bellè vteris in ioco, atque vino:
Tollis lintea negligentiorum,
Hoc ſalſum eſſe putas?

IGITVR Dearum nulla tegit ſiniſtram, cùm innocentiæ atq; æquitatis ſint cultrices omnes. Sola Irene dextram ſub palla occultat, quam tacitè & occultè quidem, ſed bene atque honeſtè ſemper operari diximus. Accedit & alia ratio dextræ occultatæ non indigna relatu. Eò enim ſpectare Pythagoricum illud ſymbolum autumo, quod Plutarchus in libello de multorum amicitia refert, μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιὰν, non vnicuique dextram porrigendam, hoc eſt, non temerè quemuis in amicitiæ fœdus admittendum eſſe. Quandoquidem hoc ipſum ſanctè ſemper religioſeq; ſit

Irene cur dextram occultet.

Dextera ſ[...] dei atq; a[...]citiæ ſym[...]lum.

ſit colẽdum viro bono: Idq́ue etiam ex Solonis præcepto, ſuadentis amicos non citò comparandos; comparatos autem nunquam abdicando eſſe. φίλους μὴ, (inquit) ταχὺ κτῶ, οὓς δ' α... κτήσῃ μὴ ἀποδοκίμαζε. Itaque fœderis a... fidei ſymbolum celeberrimũ eſt dextra, vt palàm indicat Virgiliana Dido, dum in Æneæ Troiani religion... ac pietate famoſi perfidiam decept... ſtomachatur.

...lonis præ-
...tum.

En dextra fideſque,
Quẽ ſecũ patrios aiunt portare penates

VT etiam Anchiſes, cùm ſit ait:

Dat dextram, atque animum præſen...
pignore firmat.

MILLE ſunt alia exempla, qua... hoc loco referre ſuperuacaneũ eſſet... Nam & hoc etiam tẽpore fidei, pa... cis, auxilij, atq; amicitiæ ſignũ dextra data ſolet eſſe, idq́ue ex more antiquiſſimo, & à multis ante ſæculi...

obſer-

obſeruato. Quid aliud enim ex Terentij poëtæ verbis colligimus? qui ſic in Andria:

Quod ego per hanc te dextram oro, et
Genium tuum,
Per tuam fidem, per huius ſolitudinem
Te obteſtor.

Vbi cõmentator Donatus ait, fœderis ac fidei membrum erat dextra. Quapropter ad hanc velut ad aram ſacram confugere ſolent afflicti. Occurrit enim nunc Iuliani Cæſaris dictum, quod apud Ammianum Marcellinum legimus libro hiſtoriarum XXI. ad cuius dextram cùm Nebridius præfectus non admodum amicus, qui vnus contra Conſtantium Auguſtũ iurare nõluerat, in ſummo vitæ periculo confugiſſet, atque vt eam porrigeret, ſuppliciter oraſſet: Ecquid, inquit, præcipuũ amicis ſeruabitur, ſi tu dexterã attigeris meã?

Dexterã amicis ſeruandã eſſe, nec temere cuiuis dandam.

Non mirum igitur, ſi Pax ipſa, quæ ſine fœdere, fide, atque amicitia diu in ſtatu ſuo permanere non poteſt, dextram velut chariſſimum fidei pignus ſanctè tutetur, religioſè conſeruet, atque obtegat: nec cuiuis temerè violãdam exponat, ſimul nos omnes docens, fidẽ ſanctiſſimè, ac ſumma cum cura cuſtodiendam eſſe:

Qua ſine non tellus pacem, non æquora norunt.

QVEMADMODVM Silius Punicorum ſecundo cecinit. Quod ipſum antiquiſſimo ritu Numa Pompilius rex Fidei ſacra inſtituens Romanis ſuis, eodem ferè modo demõſtrauit, iubens huic deæ ſacrificare dextra panno obuoluta albo, ſicut apud Seruium Virgilij commentatorem legimus. Et hæc quidem de dextera pacis obuelata ſatis; reſtat vt ad pedes dearum nos demittamus, vt,

Numæ regis inſtitutum.

Fidei ſacrificabant dextera obuelata

(quod

(quod vobis placere video) nihil omittatur, atque ita finem sermoni huic imponamus. Socculis indutas esse Deas videmus, quòd modestę, lenes, nec non faciles sint: non iracũdæ, superbæ, vel intractabiles. Hoc enim genus calciamenti, apud antiquos modestiæ, facilitatis, atque humilitatis erat indicium, ideoq; Comicis personis proprium solet esse, vt econtra cothurnus calciamẽtum sublime atq; altum Tragicis, quod idcirco superbiam significabat frequẽter. Hinc Quintilianus libro x. cap. 11. Nec Comœdia, inquit, in cothurnos assurgit, nec contrà Tragœdia socco ingreditur. Iam vt Tragœdiæ argumẽtum grande, altum, ac sublime est; ita plerunq; inamœnũ & triste, cùm interim Comœdia non nisi humilia ac læta tractet. Itaque Ammianus Marcellinus, cuius iam paulo an-

Soccolorum significatio.

Soccus Comœdiæ proprius modestiam signans.

Cothurnus Tragœdiæ, superbiam notans.

lo antè memini, libro XXVII.m
» ineptè probi pręfecti pretorio mo
» describens, ait. Erat tamen interdu
» timidus in audaces, contra timic
» celsior, vt videretur, cùm sibi fide
» de cothurno strepere Tragico; & v
» paueret, omni humilior socco.
» rursum libro XXVIII. eadem v
est metaphora, additque ex Ennic
Terētio personas Comicas & Tra
cas aptissimas. Cùm mutuũ, inqu
illi quid petunt, soccos & Mitio
„ videbis & Lachetas; cùm adigu
„ tur vt reddāt, ita cothurnatos & t
„ gidos, vt Heraclidas illos Cresphc
„ tem & Themenum putes. Super
igitur designat cothurnus, velut
antedictis patet: nec minus incōst
tiam & lubricam fidem, prorsus al
na à moribus dearũ vitia. Nam a
bidexter erat cothurnus, & vtrilil
cōueniens pedi; vt etiam prouerb
vetu.

Vide rhetoricam ad Herennium secundo, & Non. Marcell.

Cothurnus ambidexter.

vetusto occasionem dederit, quo cothurnos, vel cothurno versatiliores appellarunt olim inconstantes: Socculorum contraria est significatio, de quibus nihil addā præterea; nam huic tēpori & loco sufficiunt ea, quæ diximus. Quinimmo videmur, Rudolfe Cardinalis amplissime, iam abūdè simulachri tui significata exposuisse, nisi prolixa nimis disputatione magis fatigauerimus, quàm oblectauerimus. Vergit enim in noctem dies, adferuntq; iam candelas pueri, adeoque partem eius pomeridianam totam dicendo extraximus. Verùm aurea illa virtutum catena, quam deæ tuæ connectunt, peramplam differēdi materiam nobis præstitit. TVM Cardinalis. Profectò aduētus Morillone cum Pighio tuus hodie mihi meritò gratissimus fuit, ideoq; kalēdas anni noui primas nobis

Cothurno versatilior.

Epilogus et excusatione.

bis auſpicatiſſimas exiſtimo, qu
his inexſpectato ter felices hæ D
tuarum Muſarum ductu tãquam
cælo deſcendẽtes, in noſtram arc
rem familiaritatem notitiamq; ſe
ſinuarint, quæ mihi quidẽ hacte
ignotæ & obſcuræ fuerant. Qu
cauſa ſi vnquam hoc ſignum n
propter raritatem fuit charum, c
nunc in ſanctiore ceimeliarchio
ter res chariſſimas precioſiſſimas
ſeruabitur. Mox Cardinali
ſenſus Auguſtinus. Admodum
quit) dignæ ſunt antiquitatis r
quiæ, quæ amentur ſeruenturque
homine virtutum ſtudioſo. Equ
mihi valdè cuperem ſigni huius
pum ex gypſo mea impenſa effin
quod eſſet ornamẽtum muſæo p
prium meo, ſtudijſque atque pro
ſioni meæ prorſus accommodum
Ad hæc Cardinalis: Immò ſine
imp

impensa hoc habebis, nam plastes domi mihi est, qui probè curabit. Dabo suum quoque signum Morillono nostro, cuius ingenio & eruditioni debemus hoc lumē, quod hodie velut ex ipsius Themidis Deæ sinu, atque Delphico Tripode nobis clarissimum effulsit. Nec prætermittendus mihi Pighius est, cuius curæ & consilio nobis hæc tam oportuna iucundæ disputationis occasio est suggesta. Has igitur anni noui strenas à nobis expectate, & quid vestris virtutibus magis dignum rependi possit, post hac cogitabo. DVM nos hic reuerenter, vt decet, Cardinali gratias agimus ob summam eius humanitatem atq; beneuolentiam, leniter arridens Augustinus, ait:

STRENAM nullam Morillone puta Cardinali vnquam fuisse gratiorē, quàm hodierna tua de Themide hac disser-

dissertatio ei accidit; nam virtut
verá rectè nouit æstimare, cuius li
pidissimum fontem has Deas disc
pro tuo ingenio dum explicas, no
aperuisti: quæ cùm adeò charæ f
rint ipsi necdum cognitæ, nunc n
to magis eas pectore atque oculis
obseruaturus, elegorum Theogni
poëtę memor, qui nos cum bonis

um bonis uendum.

siduè conuersari, comedere, bi
re, atque vnà sedere iubet. Ab
enim quorum magna potestas e
nos bona perdiscere posse. Si v
malis adhæserimus, eam mente
quam habemus, nos esse perditur
versus apud Platoné extát in Me
ne & apud Xenophontem de dic
& factis Socratis.

καὶ παρὰ τοῖσι πῖνε, καὶ ἔσθιε, καὶ μετὰ τ
ἷζε καὶ ἅνδανε τοῖς ὧν μεγάλη δύναμις
ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι. ἢν
κακοῖσι
Συμμιγῇς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον.

OPT

Optime dicis Augustine, Cardinalis inquit, virtutem namque legis diuinæ auxiliante Deo consequamur studio, vsu assiduo, atque industria necesse est, quam hæ Deæ pulcherrimè nobis demõstrant: in quarum familiaritate domestica si versemur assiduè, non possumus tam honesto conuictu, tam sancta cõsuetudine non fieri meliores. Vtinam verò sæpè detur occasio huiusmodi conuentus celebrandi, quo possimus in tam frugifera meditatione frequenter mentẽ animumq; exercere. Quin vt hoc faciamus, res ipsa postulat, si perfectæ legis diuinæ cognitionem plenius assequi velimus. Morillonus enim apertè satis nobis indicauit, ad hanc disputationem nostram pertinere etiam Parcas & Gratias, easque cum Horis, vt nouenarij numeri plenitudinem constituere, ita & legis *Nouenarij numeri plenitudo.*

 diuinæ

diuinæ plenam perfectionem absol
uere. Qui numerus perfectissimus ab
impari primo quadratus, & impari
ter impar, in tres triadas, & earũ quę-
libet in totidẽ vnitates diuisus, Mu-
Musarũ dies. sarum dies est Heliconiadũ, vt He-
siodus cecinit, summamq; perfectio-
nem demonstrat, vtque Græci in-
quiũt ἰσάκις ἴσος ἐςὶ. Quis igitur explica
bit nobis Parcas? quis deinde Gra-
tias? vt cyclopædiam illam præclarã
aliquãdo perficiamus? Te verò nunc
rogarem Augustine, vt cùm primum
dabitur conueniendi oportunitas,
Parcarum, quæ ex iusto illo primo in
comprehẽsibili procedunt, & ad tuã
imprimis professionem spectant, in-
terpretationem tibi sumeres, nisi te
prius tam anxiè & accuratè excusas-
ses, & nisi sciremus omnes negotia
publica talium studiorũ verum fru-
ctum in tui similibus intercipere, at-
que

que impedire, quæ quia animos hominum distractos particularibus rebus tenent, eos exurgere ad sublimes illas meditationes ægrè patiuntur. Laborem itaq; geminare Augustino, & aliorum incōmodo à negotijs ipsum suis auertere non decet. TVM Morillonus. Non labor hic futurus est Augustino, sed laxamētum & recreatio. Nam tanta facilitas ingenij, tantaque eruditionis copia est, vt facilè possit ex tempore de his copiosè disserere, atque ex synthesi litteraria elegantissima sua splēdidè hanc spartam adornare. Excuset se tamen ipse licet à dicēdi munere, sed adesse omninò debet, atque Thesea suum adducere Io. Metellum Sequanum, qui vices eius in hac palęstra subeat. QVOD cùm approbaret admodum Cardinalis: BENE (inquit Augustinus) si vobis ita videtur, Metello

Antonij Augustini lau.

Io. Metellus Sequanus.

hanc ſarcinam imponere potero, atque hortari eundem, vt Parcarũ penſa diligenter euoluat examinetq́;, ne malè inſtructus vobiſcum in arenam deſcendat. Scio lubenter eum mea cauſa ſuſcepturum hanc prouinciã, tum quia hiſce ſtudijs mirificè eſt deditus. Et dolebit procul dubio vehementer, cùm intelliget à me inſignem hanc Morilloni noſtri diſſertationem, quòd huic ſermoni nõ interfuerit. Tu verò mi Pighi ſocculos interim tibi nouos etiam pares neceſſe eſt, præſultor enim Gratiarum eſſe debes, atq; eas deas concinnè in chorum ducere. HIC ego cùm verecundia ſuffuſus erubuiſſem: Malè (inquam) mecum agitur, qui in foueam, quam Morillono meo paraui, nunc ipſe etiam incido. Nam veſtro imperio refragari nõ poſſum, quãùis intelligam, quàm mihi curta ſit domi

Parcarum penſa.

mi

mi ſupellex, & quàm ridiculus ſim futurus orcheſtes. HIC Morillonus non ſine cachinno. Eia quàm recte, inquit, hic tua Dice rem ſuam agit Auguſtine, nam vt vetuſto prouerbio fertur, turdus ipſe ſibi malum cacauit. SVBSECVTVS eſt aliorum riſus: nos accepta ab vtriſque patronis licentia, domum ſimul inde conceſsimus.

Dice Nenſis.

FINIS.

AVCTORVM CATALOGVS

QVORVM TESTIMONIIS IN hoc Dialogo vſi ſumus.

A

Arnobius.
Ariſtobulus Iudæus.
Apollodorus Athenienſis.
Anaxagoras.
Ariſtoteles.
D. Auguſtinus.
Ammianus Marcellinus.
Athenagoras.
Ariſtophanes.
Apuleius.

C

M. Cicero.
Cyrillus Alexandrinus.
Chryſippus.
Catullus.
Clemens Alexandrinus.
Crates.
D. Cyprianus.

D

Diodorus Siculus.
Dionyſius Areopagita.
Democritus.

E

Eumelius Corinthius.
Ephorus.
Euſebius.
Euſtathius
Euripides.
Eucherius.
Ennius.
Eraſiſtratus.

F

Flauius Soſipater.
Ficinus.

G

A. Gellius.
Galenus.

H

Heſiodus.
Homerus.
Hyginus.
Hyppias ſophiſta.
Herodotus.
Heſichius.
Hippocrates.
Heſichius Hieroſolymitanus.
Horatius.

I

Iamblichus.
Ioannes Tzetzes.
Iuſtinus Martyr.
Iulius Firmicus.
Iſocrates.

Lucilius

L

Lucilius.
Lycophron.
D. Lactantius.
Lucretius.
Lucianus.

M

Metopus Metapontius.
Macrobius.
Marcellinus.
Martialis.

O

Orpheus.
Origines.
Ouidius.
Oelen.

P

Pausanias.
Plautus.
Philostratus Lemnius.
Plinius.
Pindarus.
Plato.
Sex. Pompeius.
Phauorinus.
Philetas.
Proclus.
Porphyrius.
Phurnutus.
Pythagoras.
Plutarchus.
Philochorus.

Q

Quintilianus.

S

Suidas.
Solon.
Stephanus Grammaticus.
Strabo.
Salomon.
Sopater.
Stobæus.
Simonides poëta.
Silius.
Seruius.

T

Trisgemistus.
Theophrastus.
Theodectes.
Theocritus.
Terentius.
Theognides.

V

Varro.
P. Virgilius Maro.
Valerius Maximus.

X

Xenephon.

Z

Zeno Stoicus.
Zeno Cittieus.
Zenocrates.

MYTHOLOGIA
ΕΙΣ ΤΑΣ ΩΡΑΣ,
vel
ANNI PARTES.

Ex symbolis antiqui cuiusdam Toreumatis argentei, quod extat apud Reuerendißimum Episcopum Atrebatensem.

DOMINICI LAMPSO-NII EPIGRAMMA IN Toreuma Antonij Perenotti argenteũ antiquiſſimum.

Quod tibi in Atrebatum campis, Perenotte, repertũ
Nobile Mentoreæ Sors dedit artis opus,
Tempora perpetuò labentis quattuor anni
Arcanis ſignans irrequieta notis,
Ceu priùs, obſcura tectum tellure iaceret,
Nilq́; videretur Diua dediſſe tibi:
Pighius antiqui niſi conſultiſsimus æui,
Vt vixiſſe virum plurima ſæcla putes,
Sculpta retexiſſet diuinis ſymbola chartis
Non tibi, non aliis ſat bene nota prius.
Scilicet huic debes, dulce hoc, atque vtile donum
Vt Crœſi anteſeras diuitiisq́ue Midæ.
Dulce, quia ars melius facit intellecta, vel auro,
Vel gemma vt ſpreta ſuauius inde bibas:
Vtile, purgatam tacita quia voce bibenti
Perſonat auriculã: DVM BIBIS, HORA FVGIT.

REVE-

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO Atrebatenſium Epiſcopo, D. Antonio Perrenoto, Stephanus Vinãdus Pighius, Campenſis, S. D.

OREVMA illud argenteum in Atrebatum agro repertum, Pręſul ampliſſime, antiquiſsimũ eſſe, tam forma, quàm artificis non imperita, ſed planè ſecura manus indicat. Videtur autem ex eo poculorum genere eſſe, quæ apud veteres ob cælaturæ argumentum vocabantur Dionyſiaca, tam in menſis quàm in ſacrificijs vſu cognita, & à Græcis ob formã *κότυλοι*, vel ſi minora erãt *κοτυλίσκοι* vocabulo proprio appellata. De quorũ forma & vſu hîc adijcere quędam, non abſurdum videtur.

Dionyſiac. poculum.

Cotyliſcus.

Forma cotylis erat orbiculata, profun-

Cotylorum forma.

funda, & ſine merginis latitudine ampliore. Apollodorus poculi genus altum & profundum eſſe vult. nam omne concauum antiqui κοτύλην (inquit) appellarunt: vt manuum & etiã coxendicum concauitatem. Sic Æſchylus cymbala, vocauit cotylas, vt apud Athenæum legimus. Et in polypi flagellis extremi caliculi quibus ſorbent, & adhærent, deriuatiuè cotyledonas dixêre Græci, acetabula vocãt Latini, à ſimili vaſculo, quo in menſis acetum apponi ſolebat, quod Græcis item cotyledõ, vel oxybaphũ nuncupatur. Variaſſe ſæpius cotyli formam veteres, ex Athenæo facilè colligitur: apud quem Alcęus aurem aliquoties vnam habuiſſe prodidit. Diodorus aures nõ habere, & labello profundo ſimile eſſe contendit, adeò vt quandoque anſatum, quandoque verò ſine anſa fuiſſe, fiat veriſimile.

Cotyle quid.

Polyporum caliculi.

Cotyledon.

ſimile. Vino autem potando cõmodũ fuiſſe, & vſitatũ docet Ion. Chius, Cotylum vino plenum dicens. Probat hoc itidẽ vulgatiſſimũ antiquitus prouerbium, quod ex Clitarcho & Zenodoto ita citat Athenæus. *Cotyli vſus.*

πολλὰ μεταξὺ πέλει κοτύλης, καὶ χείλεος ἄκρου.

Quod paulò apud Gellium aliter recitat Sulpicius Apollinaris grammaticus, pro cotyla calicem ponens: iam verò vt in ſacrificijs etiam vſui fuerit, ex Platone, Eubulo, Ariſtophane, & Polemone latiùs explicat idem Athenæus libro X I. adijcitq; ex Pamphilo proprium Dionyſio eſſe poculum, cui ſententię ſuffragatur etiam Iulius Pollux libro V I I. ἔστι δέ τι κότυλος (inquit) διονυσιακὸν ἔκπωμα. De cotyliſco idem ſentit Athenæus libro ſupramemorato, κοτυλίσκος δὲ καλεῖται, ὁ ἱερὸς τοῦ Διονύσου κρατηρίσκος. Et vas ex quo Bacchi *Cotylus Dionyſio proprius.* *Cotyliſcus.*

mystæ

myſtæ effundunt, etiã cotyliſcus appellatur, vti Nicander ait Thyatirenus illud ex Ariſtophanis Nebulis apponẽs, μὴ δὲ στέψω κοτυλίσκον. Nõ igitur mirũ quod Bacchici argumẽti cęlatura videamus plerunque ornata Dionyſio ſacra hæc pocula, qualia extant duo magnitudine, & artificio
Cotylus Neapolitanus. cõſpicua. Alterũ Neapoli in S. Reſtitutæ templo ex baſalte marmore du-
C riſſimo, anſas habens duplicatas, hederaceis obuinctas coronis, laruas insuper thyrſos, & elemẽtorũ ſymbola
Cotylus Caietanus. cõtinens: Alterũ Caietæ ſine anſis ex marmore Pario candidiſsimo, exprimẽs Bacchi infãtis educationẽ, ſculptura peritiſsimi artificis, qui nomẽ ſuũ operi pręclaro adſcribere nõ erubuit, legitur enim ita eius titulus.

Salpion Athenensis sculptor.

ΣΑΛΠΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙΟΣ
ΕΠΟΙΗΣΕ.

Tantæ autem ſunt capacitatis hæc vaſa,

vaſa, vt nunc in templis pro ſacri baptiſmatis lauacris commodè ſeruiant, qualia plerumque heroibus ſolis dicari, & ῥυτὰ appellari ob amplitudinem & pondus, auctor eſt Athenæus, licet alibi rhyta inter capacia quoque vaſa enumeret, quæ refrigerando erant accommoda. ῥυτὰ.

Sed hæc de cotylorum forma atque vſu ſatis multa, ſi illud vnum adiecerim, tuum illud Toreuma mihi videri nobilis alicuius & perchari adoleſcentuli aliquando cinerarium fuiſſe. Nam aureis argenteiſúe vaſis Principum ac nobilium cineres condi ſolere quis neſcit? Cæterũ à paucis forſan animaduerſum eſt, Romanos ſymbola, fabulas, & hiſtorias, quibus monumenta, aras ſepulchrales & loculos ornabant, plærumque ætati vitæ, & conditioni in ijs conditorũ accõmodare cõſueuiſſe, id

Cinerarium.

Mos effingēdi imagines in ſepulchris.

ſe,id quod nos diligēti obſeruatione didicimus. Imò & deorum perſonas ad eius effigiem ſæpius effictas vidimus,cuius in gratiam opus illud elaboratum erat neq; ſecus in hoc tuo argenteo cotylo. Panis larua imberbis, ac planè iuuenilis (Paniſci diceres magis propriè) cornibus puſillis, ac primùm enaſcentibus,ætatem indicare videtur immaturam, morte ſubrepti præpropera,cuius cineres in eo clauſos fuiſſe ſuſpicamur. Eò tendunt etiam cerui & bouis cornua tenella,ex quibus facilè animaliū anni colliguntur.Animalia quatuor inſuper perniciſsimi curſus,in hoc electa apparent, vt vitæ breuis ſpatiū citiſſimè præterlapſum exprimerent.

Argumētū Toreumatis. Sed vt argumentum operis breuiter aperiamus, illud nō videtur ex indocti ſculptoris arbitrio confictū, verùm (vt priſci moris erat) omnino

eſt

est eruditũ: nõ magis oculos intuentium pascens, quàm animos antiquę religionis, vel potius philosophiæ fundamẽtis imbuens. Complectitur enim laruas deorũ, qui quatuor anni partibus præsident, intermixtis & adiectis non temerè symbolis alijs, quibus cęli annuam circumuolutionem, elementorũ cõiunctiones, Solis ac lunæ in rebus omnibus procreandis socias vires, & effectus demonstrat. Naturæ igitur speculum hoc tuum Toreuma rectè ne nuncupabimus? si Theopompus Thericleum calicem suum affabrè factum & vino plenum laudans, ita alloquitur aptissimè:

Naturæ speculum.

Theopompi calix. Thericleus.

Χώρει σὺ δεῦρο Θηρικλέως πιστὸν τέκνον
Γενναῖον εἶδος, ὄυνομά σοι τιθώμεθα
Αρει κάτοπτρον φύσεως, ἢν πλῆρες δοθῇς.

Imò litterata non minus videri possunt huius generis pocula, quàm

Litterata pocula.

quæ ob litteras inſculptas à Græcis γραμματικὰ ποτηρία vocari prodidit Athenæus, quale fuit illud Enalli aureum, quod è mari extractum Methymnéſibus attulit, cuius in circulo vndecim litteræ ΔΙΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ conſpiciebantur, veluti refert Anticlides Athenienſis libro XVI. de reditibus: & illud argenteũ quod Capuæ quondam Artemidi depoſitum fuiſſe ſcribit idem Atheneus, Homericis carminibus inſignitum.

Porrò morem ornandi Toreumata & quæuis etiam vaſa, Bacchi, Apollinis, Herculis aliorumq; deorũ fabulis, atque ijs etiam philoſophiæ ſymbolis, quibus æquè nobis mundi imaginem, & naturæ ordinem tacitè demõſtrauit vetuſtas, multis antè ſæculis, quàm Romanum floruit imperiũ, apud Græcos in vſu fuiſſe, atque ab his ad Romanos defluxiſſe

existi-

existimo, à quibus philosophiæ, religionis, & artium bonarum omnium ingens habuerunt augmentum. Docent hoc Græcorum commenta & fabulæ, quę occasionem & materiam amplissimã artificibus ingenijs primũ dedére, vt potuerint diuersimodè in hisce picturæ atque sculpturæ delitijs etiam seriò ludere.

Sed quare in poculis cursum Solis frequenter notis varijs expresserint, dicendũ erit, in causa esse videtur: quod vt Baccho, & Herculi, ita Soli cognato numini pocula sacrarit capacia Græcorum religio. Habere enim Solem aureũ poculum à Vulcano fabrefactum fingunt Stesichorus, Antimachus, & Æschylus poëtarum vetustissimi, in quo Oceanũ ab occasu Orientem versus nauigare solet. Theoclytus autem ἐν δευτέρῳ ὡρῶν, lebetem vocat Solis hoc nauigium, veluti

Solis aureum poculum.

Lebes nauigium Solis.

veluti & ille, qui multo prior Titanomachiam conſcripſit. Plutarchus verò περὶ σαρκοφαγίας oratione prima ex poëta forſitan aliquo vetuſto, calycem appellare videtur, quaſi receptaculũ in ſe continens florum & fructuum omnium ſemina. Dicit enim mundi atque aurei illius ſæculi primordio Solem curru ſuo incertũ tenuiſſe tramitem, & vix auroram ab occaſu ſeparaſſe, neque vt nunc conuerſas anni partes frugiferis calycis coronis circunduxiſſe. Extant Mimnermi poëtæ verſus pulcherrimi apud Athenæũ, quibus Solem fingit in aureo lecto dormientem, in hunc vſum ſibi à Vulcano facto, ab Heſperidum terris per ſumma Oceani ad Æthiopes traijcere: per ænigma tale poculi profunditatem ſignificans, vt ait Athenæus.

lis calyx.

In lectus.

Eius itaque generis fabulas, occaſionem

ſionem dediſſe veteribus arbitror, vt voluerint cæli & aſtrorum rationes, Solis atque Lunæ meatus per fabuloſa ænigmata in ipſis etiam poculis repræſentare, & aptè compoſitis figuris rerum cauſas, tanquam muta quadam poëſi exprimere: vt non ſolum inani ſpectaculo delectarēt oculos, ſed animos etiam tacitis religionis, & philoſophię pręceptis inſtruerent, & vitam humanam ad bonos mores pellicerēt. Multa enim in hoc videntur efficta, vt templis, aris, atq; ſepulchris conuenirent, plurima etiā reperta cognoſcimus, quæ cœnaculis, balneis, triclinijs, & vaſculis etiā omnis generis ſunt accōmoda. Nōnulla quoque ob argumenti fæcunditatem & præſtantiam, tam ſacris quàm profanis locis ſunt apta. Sic quatuor anni tēpeſtates, quæ à Græcis vnico vocabulo ὧραι vocantur, in

Cur fabula in poculis.

Fabularum rationes diuerſæ.

Bacchi, Apollinis & Herculis tẽplis, Solis & Lunæ operationes, effectuſque demõſtrant. In ſepulchris vitam mortalium terminis circumſcribũt, & omnia in lucem exorta, ad mortẽ & tenebras neceſſariò recidere docent. Auferunt vitę prę̨ſentis deſiderium, & ad immortalitatis ſtudium animos accendunt: In profanis autẽ locis, nempe cœnaculis, balneis & conuiuijs oblatę τῶν ὡρῶν picturæ, temporis præterlabentis, & vitæ fugacis memoria, ab ocio & ludicris ad ſeria & res agendas, à luxu ad frugem ſollicitant, vel ſaltem (quod corruptiſſimo illo ſæculo non raròinterueniſſe puto) mortis neceſſitate perſuaſa, explosis curis, animos ad lętitiam excitant, illud poëtæ auribus hominum tacitè occinentes:

Quid cineri ingrato ſeruas bene olentia ſerta?

An ne coronato vis lapide ista tegi?
Pone merum, & talos, pereat qui crasti-
na curat.
Mors aurẽ vellens, viuite ait, venio.

Adeo nihil tam præclarè inuentum, quod non tãdem in abuſum trahant humana vitia. Sed in meliorem profectò finẽ, clariſſime Antiſtes, magnã veteris picturæ partem excogitatam videmus luce clarius. Monſtrat idem tui Toreumatis cælatura. Namq; eos typos, nõ Gryllos eſſe (vt Plinius ap- Grylli. pellat varias & ridiculas picturas) ſed ſerij quid omnino cõtinere viſo opere ipſemet primo ſtatim aſpectu agnouiſti. Igitur me accerſito, poculoq; tradito, vt viderem omnino voluiſti, nunquid abſtruſi poſſem ex ijs quæ cõplectitur, è tenebris in lucem eruere. Parui tuis iuſsis ex animo lubens. Et licet ab ea philoſophiæ parte me non parum alienarit hiſtoriæ

ſtudium, quod me iam quadrienniũ ferè tenuit, nihilominus pro mei ingenioli modulo, ſymbolorum omnium contextum ordine interpretari, & quam pôtui breuiſsimè eorum rationes veterum auctorum teſtimonijs probare conatus ſum. In quo labore, ſi vel ex parte aliqua tuæ expectationi me ſatisfeciſſe intelligam, nihil eſt quod cerebroſa morer amplius quorundam iudicia, animuſq; ad maiora in huiuſmodi argumento tentandum tuis auſpicijs mihi plurimum augebitur. Sed interim vt inſtituimus, ad rem ipſam pergamus.

VER.

Ordinis ſymbolorũ ratio.

ET in primis, vt ordinẽ ſequamur naturæ (quẽ artifex ex vetuſsimo ſcribendi vſu in dirigendis per vaſis ambitũ ſymbolis, curſum Solis diurnum imitando obſeruauit) à notis

Verni

Verni temporis, nobis etiam aptiſsimè incipiendum erit. Veri enim adſcribunt philoſophorum probatiſsimi quique, nõ ſolum anni, ſed etiam mundi & ſæculi initium. Eius autem eſt ſymbolũ Veneris larua, quæ Dea pręſidet verno tempori, & in eius peculiari tutela eſt menſis Aprilis, animalium generationi accommodus: Cùm enim omnia per eam veniant, id eſt oriantur, rectè Venus eſt dicta, vt teſtatur Cicero de natura Deorũ libro ſecundo.

Ver mundi initium.

Ver Veneri ſacer.

Venus vnde dicta.

Pulchrè igitur operis ſui exordio Lucretius, vbi Venerem inuocat:

Per te quoniã genus omne animantum
Concipitur, viſitq; exortũ lumina ſolis.

Et iterum.

Nam ſimul ac ſpecies patefacta eſt verna diei;
Aëriæ primũ volucres te diua, tuumq;
Significant initũ perculſæ corda tui vi.

Et poſtea.

Quæ quoniā rerū naturam ſola gubernas,
Nec ſine te quicquā dias in luminis oras
Exoritur.

Sic alia multa ibidem canit, quibus vernam illam temperiem, & animantum omniū procreationē Veneri attribuit. Rationes plurimas enarrarē latiſſimè ex Ouidio, Macrobio, & alijs multis auctoribus, niſi propoſitum eſſet obiter tantùm cauſas rerū attingere, quæ ad præſens ſpectant argumentum: alioqui nimis longa texenda mihi eſſet hiſtoria.

De haſtarū religione & ſignificatione varia, quas ſumma ſuperſtitione colebant veteres, nos multa in ſacris Quirinalibus. In hac autē cælatura ſingulas ſingulis Deorum laruis adiunctas videmus cuſpidum varietate differentes, ſed vittis obligatas omnes: vt dijs ſacratas eſſe conſtet:

Haſtæ Deorum ſacræ.

quod

quod ſignum etiam victimis addere ſolent ad aram ducendis. Alioquin & propriam hoc loco habent interpretationem haſtæ tęnijs obuinctæ. Solis enim & Lunę conſenſum in rebus procreandis indicant. Nam haſtam Oſiridi vel Soli, tęnias verò ſeu vittas Iſidi (quę Luna eſt) tribuere ſolẽt Ægyptij. Iſidis ideo ſtatuas multicoloribus faſcijs veſtiebant, Lunæ varias in elementorum coaugmẽtatione operationes & effectus his repręſentantes: Licet Heliodorus ad varias Lunæ φάσις id eſt facies, vel aſpectus hanc tęniarum diuerſitatem referat. In tabula tua hieroglyphica, quam ex ahenea Bembi antiquiſſima depingi tibi curauit vir omnigena eruditione præclarus Antonius Morillonius (vt haberes etiam typũ eius philoſophię, cuius in gratiã philoſophorum omnium pręſtantiſſimi

Haſtæ Oſiridis.

Vittæ Iſidis.

Tabula ahenea Bembi.

qui-

quiq; ſunt peregrinati) videmus Iſidem alibi candidis, alibi verſicoloribus toto corpore vittis obuolutam.

Pomum ac roſæ quid notent.

Sed quod ad Veneris haſtam attinet, in eius cuſpide vides pomum roſæ folijs cinctum, quod florum & fructuum primitias ſignare videtur aduenientis æſtatis. *Pomum Veneris.* Poma autē Veneris in tutela eſſe, maximè ἐαρινὰ, καὶ γλυκέα, auctor eſt Artemidorus: & licet pomorū inuentorem Dionyſium velit Theocritus, Veneri tamē ea tribuunt Antiphanes, & alij quidam. Romani ob victoriam formæ, quam Paridis iudicio eſt adepta, Victricem Venerem cum pomo, & palmę ramo depingunt, qua ſpecie frequenter videmus in antiquis ſtatuis & numiſmatibus.

Venus victrix.

Diademáta Venus.

Addunt fronti diadema, vt in larua eius vides, victoriæ & Imperij inſigne, quod ſimul cum triumpho inuenit

uenit primũ Dionyſius deuictis Indis, vt apud Plinium legimus.

Roſis autẽ gaudere Venerem poëtæ fabulantur omnes, quod odorum ſuauitate, & aſpectus lepôre & gratia excitetur Venus. Ob pulchritudinis ſanè opinionẽ Veneri roſam eſſe ſacram & propriam teſtatur Pauſanias in Eliacis. Quã ipſa primum inuenit odoris gratitudine ducta, cùm in formæ cõtrouerſia à Iunone, & Pallade ceſtum amoris faſciã deponere cogeretur, veluti diſerta ludit fabella Libanius Sophiſta. Cùm igitur pulchritudinis augmentũ & victoriæ adminiculũ fuerit Veneri roſa, nõ mirum in delitijs illi eſſe poëtas canere, vt Martialis ad roſam libro VII. *Roſa Veneri cur ſacra.*

I felix roſa, mollibusque ſertis
Noſtri cinge comas Apollinaris,
Quas tu nectere candidas, ſed olim;
Sic te ſemper amet Venus, memento.

Eandem

Rosa rubra vt facta sit.

Eandem quoq; fingunt ſuo ſanguine ex alba rubram feciſſe, pede in roſarum ſpinis vulnerato, cùm Adonidi ſub apro periclitāti vellet ſuccurrere. Fabulā lepidiſſimè recitat Aphthonius in progymnaſmatibus. Attingit etiam Claudianus de raptu Proſerpinę libro ſecundo de Venere in campis Siculis roſas colligente, ita canens:

Sic fata, cruoris
Carpit ſigna ſui.

Quam lectionē ſequitur Politianus. In multis tamen exemplaribus, *doloris*, non *cruoris* habetur, quod neque poteſt improbari, vt de Adonio etiā flore locus intelligatur. Tam enim in roſa, quàm in Adonio flore ſigna doloris ſui reliquit Venus, ſanguinem amaſij in hunc mutando, & illā proprio cruore tingendo. In roſæ autem elegidio, quod quidam Virgilij, quidam

Flos Adonius.

dam verò Ausonij esse volunt, auroræ rosa comparatur aptissimè, & in Veneris tutela esse sic canitur.

Ambigeres raperet ne rosis aurora ruborē,
An daret, & flores tingeret orta dies.
Ros vnus, color vnus, et vnū mane duorū,
Sideris, et floris est domina vna Venus.
Forsan & vnus odor, sed celsior ille per auras
Difflatur, spirat proximus iste magis.
Cōmunis Paphiæ dea sideris, et dea floris
Præcipit vnius muricis esse habitum.

Fax ardens, & erecta vt orientis & ascendentis est Solis; ita etiam amoris, ac vitę nota creditur: hinc Veneri nō tantum, & Cupidini tribuitur, sed etiam Ilithyiæ quæ parientibus adest, & Lucina vocabatur, id quod Homerus testatur aliquoties, neq; præterit Pausanias. *Facis symbolum.* *Ilithyia.*

Quin etiam Matrem magnā, quā terram credebant, cum face erecta, & *Mater Magna.*

tympano

tympano pingebât: cuius ſacra quot annis Megaleſia principio menſis Aprilis ſummo cultu celebrabant Romani.

Tympanum. Per tympanum verò quale etiam Veneris laruæ ſubiacet, terræ ſuperficiem intelligebant aëri contiguam, quæ magis fertilis & germinabũda, animantibus vitam & alimenta ſuppeditat. Hæc de Verni tẽporis ſymbolis hoc loco ſatis.

AESTAS.

Panis larua. SEquitur Panis larua, Solis æſtiui hoc loco ſymbolum, quando cooperante cæli & aſtrorum virtute vim genitalem per orbem vniuerſum diſtribuit, omnia prognata vegetat, & calore ſuo matura reddit: Semina enim mundi propellere, & diffundere credebatur Pan Deus (qui ſol eſt) vt multis probat Macrobius, vimq; genitalem

nitalem illi curæ esse dicebãt. Quam ob causam τραγοπρόσωπον Pana fingunt Ægyptij, & μένδην eodem quo hircũ nomine vocabant. Hoc enim animal natura libidinosissimũ Pani sacrũ est, & maxima religione colunt Mendesij apud Ægiptyos. Auctores sunt Herodotus, Diodorus, Suidas, & alij. Hircus Pa

Porrò ad vegetandi augmentãdique potentiam Solis pertinet, quod ἁδρὸς καὶ αὐξητὴς Pan appellatur à Græcis, quo etiam respiciunt principes poëtę, cùm Orpheus de Pane Deo in hymnis ita canens: Pan ἁδρὸς καὶ αὐξητής.

Βόσκων ἀνθρώπων γενεὴν κατ' ἀπείρονα κόσμον,

tum Homerus qui Deum pastoralẽ appellat dicens,

Πᾶν' ἀνακεκλόμεναι νόμιον θεὸν ἀγλαέθειρον.

Sic pedum pastorale datur illi pro hasta, baculus scilicet incuruus, & impolitus, qui res quascunque è terra natas, pro cursu temporis rursum Pedũ pastorale Panis dei.

in terram redire significat.

Cornua & iubæ.

Cæterū cornua, & iubæ in Panis fronte, item capilli setarum in modū obdurati, siluas ac segetes, æstiuo solis calore adultas, & maturas signare volunt quidā, sed radios solis intensos interpretantur Macrobius, Placiades, D. Augustinus, Eusebius, Valerius Probus, & alij multi. Neque dissentiunt Græcorum vetustissimi quique, qui aurea illi cornua & rutilam splendentemq; comam tribuūt. Ex quibus Homerus in superiore versu ἀγλαέθειρον, & alius quidam apud Hephestionem χρυσοκέρειον Pana inuocant, radiorum Solis splendorem intelligentes.

Fistula Panis.

Laruæ adiacet Panis fistula ex septem cannis cōpacta, quam eius inuētionē esse testatur Virgilius: ait enim,

Pan primus calamos cera coniungere plures Instituit.

In

In ſeptemplici hac fiſtula licet aliqui ſpirantium in orbe toto ventorũ imitationẽ eſſe velint: plures tamen harmoniam cæleſtẽ, hoc eſt, mundi, ſeptem planetarum, aliorumq́; ſiderum conſenſum interpretantur. Quibus accedit Orphei auctoritas, qui Pana deum ἁρμονίαν κόσμοιο κρέκειν ſcribit, & ampliſſimis nominibus κοσμοκράτορα καὶ ἀστροδίαιτον appellat, inſinuãs quòd mundi & aſtrorũ concors virtus Solis vigori viuificè ſubſeruiat, & materiam ſeminum ſuppeditet per corpora inferiora diſtribuendam.

Adeſt laruæ pini vel piceæ conus in patella, ſacrificijs frequentiſſimus fructus, flammis adhibitus gratiſſimi odoris. Cæterùm non ſolum Matri Magnæ, ſed & Pani Deo ſacra pinus eſt, Solis ac naturæ imaginẽ quandã referens, vertice videlicet globato altiſſimè creſcens, folijs radios ſolares Pini conu

imitantibus, quæ prætenuia, longa, & acuta nunquam decidunt, & semper virent. Ipsa etiam nux pinea flãmæ ascendentis speciem præbet, lacunatis reticulatim toris, & in turbinem ascendentibus. Sed qua ratione Matri Magnæ tribuatur, & naturæ terręve symbola contineat, exponere huius loci non est. Etenim nostro argumẽto subseruisse sufficiet. Adijciemus tantum ob alimenti præstantiã, & vbertatẽ pastorali deo hanc arborem quoq; sacrari, quam ἀπὸ τῆς πιτυᾶς πίτυς appellari posse existimo, licet à πίπτω quidam deducant: Eius enim πιτυίδες, id est, nuclei, vel strobili plurimum (vt auctor est Diphilus) præbent nutrimenti. Mnasitheus verò pinguefacere corpora scribit, & ad bene digerendũ conferre plurimum, vrinam ciere, & ventrem bene disponere. Rectè igitur Pani Deo quem se-

ani sacra
num.

mina

mina vniuersi propellere, ac omnia vegetare diximus, pinum sacrasse veteres videntur. De Pityde verò Nympha, ob amorem Panos in arborẽ pinum conuersa Boreæ riualis inuidia, pulchram fabellam ex Pausania cecinit Achilles Bochius, Symbolicarũ quæstionum libro vltimo. Ob quam causam pinum volunt Pani Deo in delitijs esse. *Pitys nympha.*

AVTVMNVS.

Tertia est Bacchi larua, qui Romanis Liber Pater dicitur, & Græcis Dionysius, quasi διδοίνυσος, quia sit vini dator, vt apud Hesiodi interpretẽ legimus. Autumno autẽ præesse constat, ideoque ab Orpheo βοτρυφόρος, & Homero πολυστάφυλος nuncupatur. Nam Solis tertiam anni stationẽ peragentis, vel declinantis in hiemem, symbolũ est Bacchus, qui τρίγονος inde ab *Bacchi larua.* *Trigonus Bacchus.*

ab Orpheo quasi tertiæ geniturę, vel ætatis: quam Sol autumnali conuersione peragit. Porrò Lysiũ, vel Alysium & Lyeum à Græcis à soluendo vocari constat, & Liberũ Romanis à liberaméto, vti Varro auctor est, non solùm quòd animũ à curis liberet vinum, sed etiam quòd Sol Autumnalis semina & fructus maturos à stirpibus suis dissoluat, & separet.

Lyeus & Liber.

Insignia laruæ sunt Bacchicæ corona hederacea, quam primus portauit, auctore Plinio, Thyrsus & scutũ, victoriæ atq; triumphi Indici argumenta, ob cuius rei memoriam in solennibus Bacchi sacris Thyrsos, galeas, & scuta hederæ folijs adornata ferre solent Thraces, de quo nos latiùs alibi.

Corona hederacea. *Thyrsus & scutum.*

Hedera verò Bacchũ gaudere ab omnibus decãtatum est, quam ideo Dionysium vocant Græcorũ aliqui, &

Hedera cur Baccho sacra.

& ipſe Deus κισσοφόρος καὶ κισσόβριος à poëtis frequẽter appellatur. Cauſam nonnulli ad fabulã referunt. Bacchũ videlicet infantẽ à nutricibus nymphis hedera occultatum fuiſſe atque ſeruatũ, cùm à Iunone nouerca quæreretur. Plutarchus autem in problematibus Baccho ſacram dicit, quòd ſit quædam hederæ ſpecies, quæ comeſta abſque vino ebrios reddat, & mentes ad furorem incitet. Atq; hinc etiam poëtarũ corona eſt hedera, vt apud Perſium in prologo:

Quorum imagines lambunt, hederæ ſequaces. Et apud alios frequenter. Poëtis enim facilius eſt κατ' ἐνθουσιασμὸν καὶ μετ' οἰνοποσίαν carmina cõdere. Sed quod ſcopo noſtro conuenit, Baccho hederam ſacram ob id etiam eſſe volunt, quòd plantas omnes (veluti Sol autumnalis) quibus adhæret, in ſenium cogat, alimẽta ſubtra-

 hendo:

hendo: Teſtatur hoc non ſolum Plinius, ſed extant etiam Laberij carmina, in quibus pulchrè hederam ſenio comparat dicens:

Vt hedera ſerpens arborũ vires necat:
Ita vetuſtas ambitu annorum necat.

HIEMS.

[...]ber, e larua R Eſtat vltima Liberæ deæ larua, extremi temporis ſymbolũ. Cognoſcitur ex Thyrſo; nam Romani eam cum Cerere & Libero conſecrarunt. Ex Cerere autem natos Liberũ & Liberã affirmat Cicero, & in Verrinarum ſexta Liberam Proſerpinã eſſe [...]roſerpina. dicit, quã terræ vim genitalem eſſe, qua fruges & herbas producit, ex Mythologorum ſententia docet D. Auguſtinus. Vnde Proſerpinam dictam volũt Latinis à proſerpendo, vt & Hecaten Græcis, ob fecunditatẽ, [...]ecate. quòd in centuplum plerumque propaget

paget accepta ſemina; qui numerus frequenter à Grȩcis pro multitudine incerta ſolet accipi. Rectè igitur canitur in Orphicis Perſephone καρποῖσι βρύουσα: & iterum λειμωνιάσιν χαίρουσα πνοῇσιν. Eam enim in Ennenſium nemore (qui locus, cùm quòd in media inſula eſt, tum quòd perpetuò floreat & fertiliſſimus ſit, Vmbilicus Siciliæ nuncupatur) à Plutone raptam fingunt poetȩ, quod per hiemem vis illa genitalis ob ſolis abſentiam & circunſtantia frigora deficiat, & terræ viſceribus abſcondatur. Sic inferorũ reginam vocant Proſerpinã, & Plutonis coniugem fabulantur, cui Deo terrena vis omnis eſt ſacra, Cicerone auctore.

Proſerpinæ raptus.

Adferemus & aliam rationem ex Macrobio, huic loco non inconuenientem, quæ Proſerpinã vel Liberã hibernũ tẽpus referre docebit. Aſtro-

Liberæ ſymbolum.

nomi Zodiacum in duo hemiſphęria ſecare ſolēt, ſuperius videlicet, & inferius. Superius autē aſcendentis eſt Solis, lucemq́; adaugentis & vitam, quod Venerem inhabitare tradunt, cuius terminos ponunt ab Arietis ſigno ad Librain. Inferius verò quod à Libra per vltimos piſces extenditur, qua Solis declinantis eſt via, vt tenebrarum & mortis, ita Proſerpinę domicilium appellant. Eadem ratione Phyſici terram ipſam partiuntur, ſuperius eius hemiſphæriū, cuius partem incolimus, Venerem appellātes: Inferius verò aliqui Plutona, aliqui Proſerpinam vocauerunt. Adonim igitur Veneris delicias (quem Solem eſſe volunt) Aſſyrij ſumma religione coluerunt, & ſex menſibus eſſe apud Proſerpinam dixerunt, id eſt in inferiori hemiſphærio, quod lucem & calorem eius minuit, & ſex apud Venerem

Veneris domicilium in Zodiaco.

Proſerpinæ domicilium.

Adonidis fabula.

nerem, cùm incipit alterum aſcēdere cum incremento caloris, & luminis. Sacra verò quæ Adonia ab eius nomine vocabantur, quotannis per omnem Syriam celebrari ſolent, per flebiles vlulatus, & lugubres ſonitus menſe Iulio, quem D. Hieronymus ideo Adonium appellat, quo vt in venatione ab apro occiſum plangebant, ijs ritibus ſacris diſceſſum Solis ad inferius hemiſphærium proſequentes.

Venus plangens.

Fingebatur & Venus plangens amaſij ad Proſerpinam abitum, cuius ſimulachrum viſebatur in Libano monte (quod ipſius Adonidis quidam volunt eſſe) capite obnupto, ſpecie triſti, faciem manu læua intra amictum ſuſtinens, lachrymæ, vt teſtatur Macrobius, vberes viſione cōſpicientium deſtillare ex oculis credebantur. Quæ omnia ſpeciem no-

bis hiemis deſcribunt, quo tempore terra languens & triſtis Solis calore deſtituta eſt, atque is ipſe nubibus obtectus rarum ac breuem ſui dat conſpectum, aër verò pluuioſus fontium ac fluminũ alueos exturgeſcere cogens, omnia paſſim lachrymis ſuis madefacere videtur.

QVATVOR FERArum Significationes.

Ferarũ pernicitas.

Luna.

DIcendum nunc erit de quatuor feris, quas lapidis intermixtas videmus. Sunt autem ex quadrupedũ ſilueſtrium genere pedum, ac corporis naturali pernicitate notiſſimæ, atque in hoc argumentum ſelectæ, vt properantis anni fugacitatem exprimerent. Sunt etiam Dianæ ob venationem ſacra, quam Lunam eſſe auctorum vtriuſque linguæ conſenſu re-

ſu re-

ſu receptum eſt. Rectè autem Solis annum cõficientis adijciuntur ſymbolis, quod in generatione propaganda Solis adiutricem eſſe Lunam Phyſici tradant. Vitalem enim ſpiritum & ſentiendi vim à Sole: alimentum verò, & augmentationem à Lunari globo ſortiri animata, humore denique vnius, & calore alterius inferiorum corporum ſubſtantias omnes ſubſiſtere volunt.

Hebræorum autem arcana quæ vulgo Cabaliſtica vocantur, contendunt ſiderum atque Idearum cæleſtium virtutes omnes ad inferiora manantes Lunari globo primùm excipi, atque inde tanquam ex Amaltheæ quodam cornu per ſubiecta elementa, vt genitale ſemen diffundi atque erogari. Itaque Lunam elementorum temperamentis, & inferorum corporum coaugmentationi

Virtutū cæleſtium fluxus.

&

& diſſolutioni non leue momentum adferre conſtat.

Sed animalium laruis quibusque additorum rationes indagandæ ſunt aliquantò diligentiùs, ſi prius illud
Cornu. cornu vnicum inter Veris ſymbola locatum quidnam ſibi velit explicauerimus. Quod etiam ad Lunæ ſignificationem referendum videtur, quam Solis in generãdo adiutricem diximus. Eius enim primam φάσιν vt Græci vocant, cùm exoritur emergitque à Sole, corniculationem appellant: qua ſpecie cùm viſitur μηνοειδὴς dicitur, hoc eſt falcata, ſi Martiano Capellæ, & Firmico credimus. Scarabeorum quoq; ſecundum genus quod bicorne eſt, Lunæ ab Ægyptijs ſimili ratione conſecratur, vt
Luna ταυροκέρως. auctor eſt Orus, quæ ταυροκέρως etiam nuncupatur in Orphicis, & Lunę altitudinem Taurum eſſe tradunt Aſtrolo-

ſtrologi. Item Iſis cum cornibus ab Ægyptijs colitur, quæ eadem Luna eſt, vt Diana apud Græcos, cuius numini cornua ſacrauit antiquitas, non radios tantùm ſolares ſignificantia (vt ſupra retulimus) ſed etiam ſummam rerum abundantiam & fertilitatem, cùm ex humoris ac alimenti ſuperfluitate naſcantur in corporibus animantium. Igitur Lunę aquis, & humoribus omnibus dominanti τῷ φερεκάρπῳ (vt Orpheus ait) atque Dianæ quam καλοὺς καρποὺς ἀπὸ γαίης ἄγειν dicit idem, non ineptè cornua dedicarũt. Aequè etiam fluuios paſſim ταυροκράνους, cornigeros, vel bicornes nominant poëtæ, ob vbertatem & rerum omnium abundantiam, commoditatemq́ue quas vicinis regionibus ſubminiſtrant. Qua forma Acheloum atque alios fluuios aliquãdo pingere ſolent Romani, apud

Iſis cornuta.

Fluuiorum cornua.

quos

quos etiam fuit vſitatiſſimũ fluuijs cornu omniũ fructuũ copia & varietate conſpicuum adiungere, Veluti etiam Felicitati, Liberalitati, Copiæ, Annonæ, & Fecunditati, quorum omnium ſymbolis plena ſunt veterum numiſmata, vt & aliorum numinum quę beneficijs ſuis egeſtatem & rerum inopiam ab humano genere arcere credebantur. Eò reſpicere videtur Horatius de Italiæ felicitate ad Iccium ſcribens,

Aurea fruges
Italiæ pleno diffudit Copia cornu.

Quid igitur mirum, ſi Lunæ ac fecunditati proprium cornu, feraciſſimi veris ſymbolis adiungatur.

Hinnuli ſymbolum.

Vt ordinem a nobis propoſitum ſeruemus, ex quatuor animalibus occurrit imprimis Veneris laruæ additus Hinnulus, anni noui, Solis creſcentis, vel Verni temporis argumen-

mentum adiuuans. Est enim ceruorũ fœtura à Græcis νεβρός appellata, quasi νεωςὶ βορὰν ἐνδεχόμενος, id est, nunc recens alimentum admittens, vt pulchrè Anacreon insinuat νεβρὸν, νεοθήλεα γαλακτηνὸν nuncupans, id est nuper virescentem & lactantem. Attici, & Iones indifferẽter tam fœminas, quàm mares νεβροὺς nomināt. Primogenios etiam ceruos procas vocari veluti repentè, ac nuper natos obseruauit ex Græcis auctoribus Cœlius Rhodiginus, περὶ ξ ἐλάφου γέννημα aiunt Suidas & Varinus. Licet Gaza damas velit esse procas, & Plinius capreas ita videatur appellare. Sanè diuersitas hæc nominum & animalium similitudo non parũ adfert obscuritatis, vt dorcadis, damæ, capreæ, cerui, nomina plerumq; confundant auctores, vtque omnes cerui appellatione comprehendere Aristotelem dicat Au- *Proca.*

gustinus Nyphus. Sed parum aut nihil huic nostro argumento illud adfert difficultatis, siue enim nebrum dicamus esse hoc tui Toreumatis symbolum, siue ceruam: semper nascentium cum anno exurgente rerum nobis erit nota. Eiusdem namq; generis sunt animalia, ætate tãtum differentia. Cerua etiam huic loco non malè cõueniet, ob Telephi fabulam, quem à cerua nutritum fingunt poëtæ, Solem orientem nobis describẽtes, τήλεφος enim quasi τηλεφῶς procul radians lumen est. licet sint qui rationem nominis ad historiam ipsam referant, vt διὰ τὸ θηλάσαι αὐτὸν ἔλαφον Telephus sit nominatus. Auges fertur filius, αὐγὴ splendorem significat & aurorã. Cerua quæ eum lactauit, principium motus esse vult, & temporis. ἔλαφος enim quasi ἐλαφρός agilis, leuis, & velox.

[T]elephus à [c]erua nutri[t]us.

Auge.

Sed

Sed nos ad ceruum transeamus, qui alto iugo apud Panis laruam insidens solstitij æstiui nobis imaginem præbet, quando Sol Cancri Tropicum occupans, toto die quiescere videtur, viæ reliquum sibi decliue respiciens. Habet enim hoc ex natura ceruus, vt in ipsa pernicissima fuga stationem faciat, & requiem interponat, donec qui sequitur appropinquet, tum fugam rursus arripit. Esse autem nondum ætatis perfectæ, curta, & nō valde ramosa cornua indicant, vt iuniori laruę Panicę aptius accommodaretur, quod cur ita factū fuerit, superius declarauimus. Cemadem igitur potius appellabimus, quæ proxima adultis species est. Nominant & Dorcades τὰ τοῦ ἐλάφου γεννήματα ob acutiem visus. ὀξυδερκὲς γὰρ τὸ ζῶον ἐστὶ καὶ εὐόμματον, inquit Varinus. Quapropter non ineptè Soli, quem

Cerui symbolum. *Cemades.* *Dorcades.*

ol mundi ulus. mundi oculum & luminis fontem nuncupant philoſophi, poteſt attribui. Nocte etiam videre,& oculis apertis dormire Dorcades, auctore aſſerunt: denique non ſolum perſpicere acerrimè, ſed etiam humorem quendam habere intra viſcera, qu caliginem depellit oculorũ tradunt vt apud Origenem legimus in vn ex Homelijs quæ extant in Cantic Canticorum. Porrò Solis æſtiuo calori rectè ceruum comparaſſe vete res, ex varijs quas habet huic ſide conuenientes proprietates, animal naturam indagãti facilè patebit. V uaciſſimum in primis eſt, ob idq Soli vitæ principia excitanti ſacrum vt coruus Apollini, qui Sol eſt exc riens. Mutat annuatim ſemel co nua, & ijs amiſſis ſemet abſcondi quoad altera renaſci cœperint, velu Sol hieme à nobis refugere videtu

Ceruí pro- rietates Soli ueníentes.

radic

radiorum vigore destitutus. Seriatim tranant maria, ac flumina porrecto ordine, & capita cornibus põderosa præcedentiũ imponunt clunibus, & primus defatigatus postremum se in locũ recipit, requiem capiti quærés, atq; ita in orbem redeũtes Solis reuolutioné seriatim dies cõnectétis imitari vidétur. Deniq; quod Panicæ libidini vel Solis vigori viuificæ cõuenit, cùm coitum appetit ceruus (post Arcturi illud sidus mense Augusto cõtingere scribunt Aristoteles & Plinius) calore exasperatur, & fit ferocior, neq; vna tantũ cõtentus est, sed mutat sępius, & discurrens aliam atq; aliam subitò supergreditur, subigitq; nõ stando, sed currendo, atq; implet vnus multas breui tépore. Veluti Sol in cõtinuo motu passim & vbiq; generationé propagat, diuersissimisq; plagis rerũ naturæ satisfacit. Hæc ex

Oppiano, Plinio, Solino, atq; etiam Aristotele, qui item simos natura libidinosos esse conijcit, ex ceruorum similitudine, de quibus nunc satis multa diximus.

Panthera Indiæ atque Orienti notissimum animal Bacchi laruæ tertio loco adiunctum est, quod ex mammarũ ordine cognoscimus. Auctores enim habemus Aristotelem & Plinium, quatuor mammas medio ventre gerere Pantheram. Difficile alioquin est in picturis vel sculpturis antiquis Leopardos, Lynces, Tigrides & Pantheras cognata & similia ferè animalia ab inuicem discernere, quæ Baccho (in cuius tutela Autumnũ esse diximus) ob similes ferè caussas sacrarunt veteres. Sed de pardali siue panthera, ne nimis longi simus, quædã solummodo adferemus, quã Baccho dedicatam esse ex varijs au-

Pantheræ symbolum.

Baccho sacra Panthera.

ctoribus

ctoribus facilè probabimus. Refert Philoſtratus libro ſecundo de vita Apollonij, Pantheram captam fuiſſe in Pamphilia, magnitudine, & aurea torque inſignem, in qua ſcriptũ erat Armenijs litteris, Regẽ Arſacem Armeniæ Niſæo deo ſacraſſe feram, quam ex eo tractu ſtyracis odore illectam per Caucaſi iuga in Pamphiliam penetraſſe volunt. Gaudet enim mirum in modum aromatibus hoc animal. Vidimus Venetijs apud Æneam Vicum Parmẽſem, antiquitatis ſtudioſiſſimũ virũ, nũmos Galieni Imperatoris quàmplures, & inter eos vnũ cum Panthera, & hoc titulo: LIBERO P. CONS. AVG. Recte ait Varinus, Lyæus, à Lycophrone & alijs, tauro atque pardali comparatur, cuius cauſam referunt Plato de legibus, & Athenæus libro ſecundo: nos eam breuitatis cauſa

omittemus, cùm huic nostro argumento parum seruiat. Baccho imprimis Pantheras sacrarũt veteres, quòd vino delectentur, & inebriatæ facilius capiantur. Hinc φιλάκρητοι ab Oppiano nuncupantur, qui Bacchi nutrices in Pantheras fuisse mutatas, & Penthea dilaniasse scribit libro tertio De venatione. Ob macularum quoque varietatẽ Bacchus Autumni præses habet hoc peculiare sibi animal: nam autumnalis temporis incõstantiam naturæ perfidia, & colorum diuersitate refert. Porrò moribus variũ hominem pardalea vestitum dicunt Græci, atque etiam παρδαλωτὸν appellant, teste Varino. Pantheræ item hieroglyphico hominem dolosum, & fraudulentum signant Aegyptij, si Oro Apollini credendum est. Itaque per somnium visam Pardalim ab infidis & maleficis periculum portendere

Bacchi nutrices in pantheras mutatae.

dere

dere docent Onirocriti, ob varietatẽ animalis. Significat etiam morbos, vt Artemidorus auctor eſt, quorum Autumnus eſt ferax.

Ex caprarum ſilueſtriũ genere eſt quartum animal hiemali Liberę deæ ſymbolo additũ, ἀιγαγρίονα Græci vocant, parum aut nihil diſcrepans ab Ibice. neque enim adeo ſuperſtitioſam hoc loco differentiã requirimus. Idem eſt fortè Homero animal ἄιξ ἴξαλος: ſummos autem vertices alpiũ incolit, vbi perpetuæ niues, vbi glacies nũquam ſoluitur. Natura enim ſua frigus requirit Ibex, quòd per calorem cæcutiat, & viſum omnino perdat, vt nonnulli ſcribunt, qui eius animalis naturam diligentius ſunt perſcrutati. Ceruum cruribus, capite, & corpore exprimit, ſed color maſculo ſubfuſcus eſt, caput oneratum vaſtis cornibus in ceruicem leniter Capræ ſilueſtris ſymbolũ Ibicis natura

 recli-

reclinantibus, ad quorum magnitudinem respicit Homerus, qui Pandari arcum sedecim palmarum ex feræ capræ cornu fuisse concinnatum fabulatur Iliados lib. quarto: femellæ autem minus fuscę masculis sunt, & capris villaticis aliquāto maiores. Ex quarum imagine Capricorni signum traxére Astronomi: quod parti Zodiaci attribuerunt, in qua sol stationem hiemalem facit, dies perbreues, & tenebras longissimas terris distribuens. Tropas Chymærinas appellarunt antiqui solstitium illud, vt vetus Kalendarium rusticum monstrat, χίμαιρα enim capra est hieme nata. Hesychius capram feram exponit, & χίμαρροι torrētes vel riui, qui ex niuibus liquefactis præcipitantur mōtibus. Ex hieme autem deducta sunt hæc vocabula Græcis, quibus χιμὼν hiems est, eodem Hesychio, & Vari-

[...]lstitium [...]ernum.

no auctoribus. Quàm pulchrè igitur hibernæ tempestati caprarum omne genus adsignarunt antiqui, facilè patebit, non oscitanter, sed cum iudicio auctorũ scripta perlegentibus: ἄιξ autem apud Grecos commune vocabulum est caprigeno pecori (liceat poëtæ verbis vti) vt ἔλαφος ceruis, ἵππος equis. Magnos item fluctus caprarũ vocabulo ἄιγας vocari, ex Homero docet Artemidorus, qui λάβρος ἐπαιγίζων dixit, hoc est, fortis caprisans, vel vndosus; αἶγις, καὶ καταιγὶς ventus est, turbo, vel procella: αἰγίζω deniq; capras pascere, & insuper vehementius flare significat. Et idem Artemidorus ait, mare omnium tempestuosissimum, ideo vocari Aegæum, quòd fluctibus & nauigandi periculo sit terribile, cuius etiam Dionysius poëta, & Suidas meminêre. Sed iam de caprarum significatione satis multa, si vnũ hoc de

αἴξ

Aegæum mare.

de feris adiecerimus, quo Solis in hiemem euntis præcipitem lapsum imitantur. Stupendæ enim sunt pernicitatis, itaq; venationibus actæ altissima montium petunt, quo etiam si venator euadat, ex præruptissimis scopulis leniter semet præcipitantes cornibus illæsæ suspiciuntur. Tangit hanc eorum naturam Virgilius Aeneidos quarto:

Caprarum ſilueſtriũ pernicitas.

Ecce feræ saxi deiectæ vertice capræ
Decurrere iugis.

Refert Varro ex Catonis Originibus in Soracti monte Fiscelio capras feras reperiri solere, quę saliant è saxo pedes plus sexagenos, ab his capras quas pascimus ortas esse.

FVNDI TOREVMATIS explicatio.

RElīquũ est vt ad vasis ὑγροδεκτὸν, vel fundũ capax liquoris descẽdamus,

damus,quod vndis marinis (me Hercle) circumluitur aptiſſimè. Eas ſecant blandi delphines, Bacchi & Veneris delitiæ. Continet inſuper quatuor animalia terreſtria in piſces deſinentia, ſuperiori argumẽto haud incongrua. Repręſentant enim nobis elementa cum quatuor anni partibus, quibus quæque dominantur. Sed quia alterius nobis commentarij ſufficientem materiam cõmodiore occaſione præbere poterunt, leuiter ſaltem & quaſi per tranſennam hoc loco monſtrare propoſui: Terreſtria ſunt quidem, ſed in piſces deſinũt: vt terram & aquam coniuncta elementa exprimerent, quę generationi ſedem præſtãt, & animata omnia in lucem proferunt. Ex his aquam facilius in materiam genitalem transformari, philoſophorũ quorundam opinione receptũ eſt, rerum principia ex aqua cõſtituentium. Nã chaos

Terra & aqua generationi ſedem præſtant.

Chaos.

chaos illud primum ex quo omnia nata fingit Hesiodus fluidum atque aqueum valde fuisse volunt, qui ἀπὸ τοῦ χύσιος illud nomē deriuāt, χυτὸν γὰρ, καὶ ῥυτὸν τὸ ὕδωρ, vt inquit ille. Suā opinionem hausisse videtur ex eodem fonte Thales Milesius, qui rerū naturas penitius indagauit, Deū mentem cuncta ex aqua formasse adserens. Virgilius etiam ex Cleantis, & Anaximenis sententia Deum æthera appellans, eum fecundis aquis terrā impręgnasse scribit, canens pulcherrimè.

Tum pater omnipotens fecundis imbribus æther,
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omneis
Magnus alit magno permistus corpore fetus.

nus ex

Neq; aberrat Græcorum theologia, quæ Venerē ex aqua prognatam fingit,

fingit, & aquam illi ſacrauit. Naſcitur enim ex pluuia hoc piſcis genus, & apud ignem ſoluitur rurſus in aquã. Nõ igitur mirum, quòd tantopere aquã laudauerit Pindarus, cùm generationis primordia ex ea prodijſſe credere videatur, vt etiam qui hæc quatuor animalia ſolis circumuagi, atque anni quadrifidi, tum elementorũ generationisq; ſymbola in aquis exponere nobis voluit. Quæ quid ſingula ſibi velint, quã breuiſſimè potero (vt commentariolo finem imponam) percurrere viſum eſt.

Cur in aqu[...] quatuor a[...]malia viſa[...]tur.

Bos terram & Vernum tempus ſignificat, Telluri enim Cererique & Lunæ ſacer eſt, cùm ob agriculturã, tum quòd fecũditatẽ naturæ multis proprietatibus demõſtret. Quam ob cauſam Verni temporis mediũ menſem Tauro deſignarunt Aſtronomi, ſub Veneris almæ quaſi productorũ

Bos.

omniũ

omnium matris tutela existẽtem, quã sub bouis effigie à Phrygibus cultam fuisse legimus.

Gryphus. Gryphus, ignis & æstatis symbolũ est, quẽ Soli vel Apollini sacrarũt. Inter Galieni nũmos Venetijs vidimus etiam cum Grypho, & hoc titulo APOLLINI CONS. AVG. Eius autem currũ trahere fingit Claudianus. Ab Indis Soli Gryphos dedicari auctor est Philostratus, quos in Aethiopia, atque Hyperboreis mõtibus reperiri scribit Plinius. Nihilominus fictitium animal esse constat, Romanis in Hieroglyphicis frequẽs, & variè depictum, plerumque tamẽ ex aquila & leone compositum. Sed addunt aures, ob Apollinem, qui à Lacedæmonijs τετράωτος colebatur. Leonum & aquilarum natura. Ignita autẽ prorsus est Leonum, atque Aquilarum natura: huius enim pennæ cæterarũ auium plumis commixtæ,

mixtæ, Plutarcho tradente, eas calore suo consumunt; ex illius verò ossibus inter se collisis ignem excitari scribit Aelianus.

De Pāthera quæ aërem & autumnum hoc loco notat, superius nōnulla, sed alibi plura dicemus.

Superest equus, aquam, & hiemē nobis signans. Neptuno enim sacer est, qui in equum mutatus cum Cerere concubuit, & suo tridente ex vndis illud animal primus excitauit, vt habent fabulæ. Extat etiam Galieni nummus inter alios quos Venetijs vidimus cum equo in piscem desinente, & his litteris, NEPTVNO CONS. AVG. Coluerunt autē Neptunum equestrem Romani, & in eius Dei tutela dicebant esse mensem Februarium, quando Sol gelidum & vdum occupat Aquariū, quem prodigum vrnæ dicit Poëta. Parthi igi- *Equus.*

tur & Thraces equum fluminibus mactabant, vt Lacedęmonij ventis, Lunam quoque, quæ aquis dominatur, φίλιππον cognominat Orpheus. Sed horum omnium rationes alibi cōmodiore occasione declarabimus latiùs.

Hæc sunt Patrone dignissime, quæ huc reuersus, & studiorū ocium nactus, in tui Toreumatis symbola commentatus sum. In quibus si quæ offendant delicatiora forsan ingenia, excusabit me spero vix exiguum tem poris spatium, quod huic operi impendere licuit, cùm me aliò vocarent occupationes. Grauis insuper atque perplexa est materia, quæ summam philosophiæ cognitionem & omnigenam veterum auctorum lectioné omnino requirit, quam in me (nisi planè sim perfrictæ frontis) nullo modo possum agnoscere. Alio igitur opus

opus eſſet Oedipo, imò Morillono quodam, qui hoc argumentum ex plena litterariæ ſupellectilis ſuæ ſyntheſi dignè potuiſſet excolere, niſi in eum virum, prô dolor, fata nobis inuidiſſent. Ego autem tibi ſatisfaciẽdi ſtudio παρέργως hæc effudi: ex ijs ſi vel paucula tuo iudicio probari ſentiam, non omnino me oleum atque operam perdidiſſe putabo. Bene vale ſtudioſorum Mæcenas optime.

FINIS.

AVCTORVM NOMINA QVI IN HOC OPVSCVLO CITANTVR.

Aelianus.
Aeschylus.
Achilles Bocchius.
Alcæus.
D. Ambrosius.
Anacreon.
Atimachus.
Antiphanes.
Anticledes Atheniēsis.
Aphthonius.
Aristoteles.
Aristophanes.
Artemidorus.
Athenæus.
D. Augustinus.
Augustinus Nyphus.
Ausonius poëta.
Cælius Rhodiginus.
Cicero.
Claudianus poëta.
Clitarchus.
Diodorus.
Diodorus Siculus.
Dionysius Afer.
Diphilus.
Eubulus.
Eusebius.
Fulgentius Placiades.
Gellius.
D. Hieronymus.
Heliodorus.
Herodotus.
Hephestion.
Hesiodus.
Hesychius.
Homerus.
Horatius.
Ion Chius.
Iulius Pollux.
Iunius Firmicus.
Laberius.
Lucretius.
Lycophron.
Macrobius.
Martialis poëta.
Martianus Capella.

Mnime-

Mnimerinus.
Mnasitheus.
Nicander Thyatirenus.
Oppianus.
Origenes.
Orpheus.
Orus Apollo.
Ouidius.
Pamphilus.
Pausanias.
Persius.
Philostratus.
Plato.
Plinius.
Plutarchus.
Polemon.
Solinus.
Stesichorus.
Suidas.
Sulpitius Apollinaris.
Theoclytus.
Theocritus.
Theodorus Gaza.
Valerius Probus.
Varinus.
Varro.
Virgilius.
Zenodotus.

SVMMA PRIVILEGIORVM.

CAVTVM est Regio priuilegio, ne quis alius præter Christophorum Plantinum librũ, cui titulus est, *Themis dea, seu De lege diuina*, imprimat, vel alibi impressum vendat hinc ad sexennium, sub pœna confiscationis librorum, vt latiùs patet in litteris datis Bruxellæ 2. Decembris. M. D. LXVII.

Subsignat.
De Langhe.

Idem cautum est in Consilio Brabantię ad totidem annos, & sub pœnis ijsdem, vt in superiori Priuilegio: quemadmodum latiùs patet in litteris datis Bruxellæ 3. Decembris eiusdem anni.

Subsignat. ab eodem
De Langhe.

NICOLAVS FLORENTIVS
STEPHANO PIGHIO
SVO S. D.

CVM NVPER AD ME SCRIPSISses mi Pighi, vt certiorem te facerem, si quid in tua Themide esset, quod lectorem offenderet; respondi, vt nouisti, eam valde placuisse doctissimo nostro Fuluio Vrsino; verùm me eam nondum legisse. Accidit inde dum Illustrissimus Cardinalis Granuellanus existimaret me eam vidisse, vt serius ad eius lectionem peruenerim, quàm tu fortè expectabas. Ceterùm vbi postea eandem ipse Illustrissimus per occasionem summis laudibus extulisset: ac ex me præsente agnouisset, visam à me non esse, confestim qua est in omnes studiosos humanitate ac benignitate propensus, eam ad cubiculum meum transferri curauit, quam tũ quidem statim legi, posteraque die iterum summa cum admiratione ideo relegi, quòd non modò singularem in ea inuentionem, rerumque applicationem, verùm etiam conçiliationem tot diuersorum auctorum in re tam perplexa, adeò felicem suspicerem, vt nihil simile à multis annis legisse me fatear. Quare ingenti perfusus lætitia, & quasi prurigine inflammatus, vix me cõtinere potui, quin tertiò eam aggrederer. Sed quia alia quædam me detinebant, tum etiam quòd me parum instru-

ctum esse sentirem, ad intelligentiam eorum præcipuè, quæ sub Morilloni persona à te referuntur: consultius esse statui, dies aliquot intermittere, ac minus inidoneũ ad intermissam redire. Hinc accidit, vt nũc tandem eam absoluerim, retulerimque non minus fructus quàm voluptatis, ita tamen vt tuam præsentiam valde desiderarem, qui cum conferre possem, nescio quid scrupuli; quod etsi ego per me extricare nequeam, non despero tamen, immò nihil dubito, quin vt alia non minus difficilia, felicissimè dissoluisti, sic id quoque planũ extricatumque reddes, mihique hũc scrupulum aut litteris, aut in ipsa operis editione eximes. Id (vt iam absens agã, quod præsens mallem) ex duobus locis maximè dependet, & primum ex his tuis verbis, quibus in subsequentem modum ita agis:

Quam Veneris esse nonnulli coniiciunt propter tres imagunculas, quæ deam consertis manibus circundant, quas Gratias autumãt: Sed dubitat Augustinus admodum, quòd non nudas sed stolatas videri dicant, atq; alio quàm Gratiæ modo dispositas. Ad hæc ita mox ille: De Veneris termino quicquam me legisse profectò non memini; cuperem itaque videre simulachrum illud, &c. Ac aliquanto pòst hisce sequentibus, quibus Card. Carpensem ita loquentem inducis:

Tu quæso mi Augustine dicas primum, qui his doctis antiquorum symbolis, argumentisq; mirificè delectari soles, an tibi hæc Venus, an quicquam de eius termino apud veteres quos plurimos te diligenter peruoluisse scio, legeris. Tum ille, Nihil equidem expressè me legisse memini, vt neque

que de Gratiarum hoc habitu atque positura: plurima tamen in similibus antiquorum reliquiis, reperiri nõ diffitecor, de quibus maiorum scripta, quæ ad nostra peruenerũt tempora, memoria nihil prodiderunt.

Quæ verba ita videntur accipi posse, vt ideo videaris negare imaginem hanc Veneris esse, quòd Veneris statuam aut signũ à nemine sub Termini forma descriptam esse legeris. Similiter Gratias illas esse, ideo ex parte refellere videris, quòd nudæ non sint sed stolatæ, cùm tamen non dubito quin apud Pausaniam videris, quid de his ipse referat, ad quem nullo alio addito te remitterem; si cùm hæ meæ litteræ Bruxellam perferrentur, te ibidem in maxima selectorum librorum copia fore certior essem. Sed dum dubito, num te alibi locorum, hæ meæ deprehendent, volui quemadmodum partem illam strenæ tuæ supra ob eandem causam descripsi, sic etiã ex Pausania ea hic subiungere, quæ cum tuis aliquantum mihi dissentire videntur. Ea ita se habent in translatione Romuli Amasæi; edita Florentiæ, Anno CIↃ IↃ LI.

Libro I. nempe in Attica.

De ea vrbis regiuncula quam Hortos vocant, & Veneris in ea templo signoq; quod templo assistit, figura vt Hermæ quadrata, nihil fide dignum est ab Atheniensibus traditum. Epigramma autem indicat, cælestem Venerem esse, earum quæ Parcæ appellantur natu maximam.

Idem libro 6. Eliacorum.

Suum habent & Gratiæ templum, simulacra lignea sunt, veste inaurata, facies, manus, et pedes è candido marmore

more, earũ vna rosam talum altera, myrtũ tertia præfert.

Idem Libro 9. in Bœotica.

At qui primus Gratias vel finxerit, vel pingendo nudas ostenderit, nusquam comperi. Apud priscos enim homines cum vestimento eas, tam à fictoribus quàm à pictoribus factas noui. Nam apud Smyrnæos cum in Nemesium fano, præter cetera signa, ipsæ etiam Gratiæ aureæ dedicatæ sunt, quas Bupalus fecit; tum verò in Cantorum statione, odeum ipsi vocant, Gratiæ imago Apellis opus est, Pergameni etiam in Attali thalamo & in eo templo, quod Pythium nuncupant, suas habent & ipsi Gratias, quas pinxit Pythagoras Parius: Socrates ad hæc Sophronisci filius, ante arcis vestibulum, Gratiarũ Atheniensibus è marmore signa fecit, quæ sanè omnia sunt veste velata. Quæ verò his posteriores ratione, ita Gratiarum ornatum immutauerint, vt omnes planè nudas fecerint quibus eas vel fingendo vel pingendò exprimere curæ fuit; mihi certè compertum non est.

Atque hæc, mi candidissime Pighi, sic accipias velim, tãquam à tui studiosissimo prolata; & ignoscas quæso, si quod paucis verbis indicare potui; dulcedine colloquij tui detẽtus, prolixiore epistola retulerim. Nam cùm te præsentem non habeam, habuerim tamen plus quàm iustam causam tui (etiam prius) interpellandi, neque ita tẽperare mihi potui, quin aliquanto maiore tempore tecum quasi hærerem confabularerque, quàm ipsa rei necessitas exigeret. Vale, ac studiis tuis, tibi, principibusq; dignis, vt & amicis, immortalitatem prorogare pergas. Romæ die quarta Decembris, CIↃ IↃ LXVII.

STE-

STEPHANVS PIGHIVS
NICOLAO FLORENTIO
SVO S. D.

ACCEPI *tuam epiſtolam mi Florenti tertio Kal. Ianuarias, quæ profecto gratiſſima mihi fuit, quòd meis tandem precibus locum feceris, atq; ea demonſtraueris, quæ fortaſſe offendere lectorem in noſtra Themide poſſent. Atqui vellem appuliſſet aliquanto maturius tua epiſtola, potuiſſem tum profectò vel paucis verbis tuis ſcrupulis, ad argumentũ quippe noſtrum non pertinentibus, occurrere. Sed cùm iam Themin ferè Plantinus typographus abſoluiſſet, vt noua ſtrenæ argumentum noui huius anni initio in lucem prodiret, nihil in eadem mutare tum facultas fuit. Quapropter noſtra fretus amicitia, epiſtolam hanc tuam cum mea reſpõſione Themidi adiicere non dubitaui, vt lector quiuis intelligat conſilium in hac re meum, quod te ex ipſa Themide non percepiſſe video, ne deinde quis alius in eundem fortè lapidem offẽdere pedem poſſet. Iam verò ſi præter tuam expectationem hoc facio, per amicitiæ ſacra te rogo, ne ægrè feras, ſed ſorti potius quàm meæ temeritati imputes, quæ factum vt tua ſerius ad me peruenerit epiſtola, quàm vt potuerim in ipſo opere has offenſiũculas ſummouere. Sed vt ad rem tranſgrediar, nouiſti mi Florenti in dialogis omnibus duo imprimis eſſe quàm diligentiſſimè obſeruanda, decorum videlicet atque imitationem: decorum quidem, vt habeamus rationem argumenti, temporis, loci atque perſonarum: imitationem verò, vt ita inſtituamus ſermonẽ ſtylo vulgari, remiſſo ac ſimplici, vt non ſtudio confictus, non longè acceſitus, ſed fortuitus & verus appareat, vt in eo etiam reluceat, quantum fieri poterit, perſonarum quas inducimus, non ſolum eruditio, ingenium, atque eloquentia, verùm etiam modus loquendi aliquando ab ipſis vſitatus. Quod*

M. Tulliū in dialogis suis frequēter fecisse animaduertimus, vt de claris oratoribus disputans M. Bruti formulas cùm eū inducit loquentem, sæpe imitatur, quamuis dictionem ipsius non probaret, atque is Ciceroni, vt Tacitus ait, videretur ociosus atque disiunctus. loca quædam annotauit Corradus, in quibus à suo dicendi genere Tullius eam ob causam discessisse videtur. Itaque & nos Morillonum nostrum, cum quo Romæ tum familiarissimè viximus, & iocos eius vtcūque imitari cùm in illa disputationis præfatione, tum in fine voluimus, qui cùm opiniones suas dissimulare vellet, plerunque dicere solebat, se non meminisse; & cùm accusarem aliquoties eius illam ὑπόκρισιν non ignarus ipsum fingere, dissimulabat amplius, humanum esse dicens, non meminisse mox omnium quæ olim vel audiuimus vel legimus; temerarij verò, velle scire confestim vniuersa. et hæc plerunq;, cùm vel alios audire vellet, vel de aliis rebus differere. Sic Augustinum quoque fingo dissimulare & se non meminisse dicere, vt Morillonum audiret differentem, non secus ac Socratem Plato quàm frequentissimè εἰρωνεύοντα inducit, dubitantem quippe, interrogantem, ac omnium ferè ignarum, vt aliorum errores expiscaretur, ac deinde per inductiones suas exagitaret, & refelleret. Augustinum verò tunc temporis etiam in sublimiori gradu positum nobiscum velut parem in arenam descendere noluimus, vt decorum seruaremus; quamuis pro multifaria eius eruditione & antiquitatis peritia, vel primas eius disputationis obtinere debuisset. Excusat igitur occupationes forenses ipse, velut per has abstraheretur ab amœnioribus hisce studiis, & excusatur etiam à Cardinale postea, ne in secundo vel tertio dialogo, quos adhuc ad legis diuinæ argumentum desiderari fatemur, onus præcipuum disputationis subeat, licet pro ingenij sui fœcunditate, felicitateq; quamlibet multis occupationibus sufficere posit: Cardinalem enim & Augustinum tanquam iu-

dices

dices vel censores huic nostro dialogo adiunximus, quique nihil aliud quàm aliquando dicentes extimulent, iisúe frigidam (quod aiunt) suffundant. De Venere & Gratiis autem, quas αἰολομόρφους appellat Orpheus, studio omnia præterimus in illa transitione ad scopum nostrum, vulgo receptam de Venere & Gratiis opinionem vix attingentes: nam quæ de harum dearum natura, cultu, diuersisq; formis variè Pausanias aliiq; veteres memoriæ prodiderunt, tertio dialogo reseruamus, in quo de pulchro legis diuinæ acturi, & Veneris Gratiarúmque historiam diligentius examinaturi sumus. Eáque de causa Morillonum & Augustinum fingo non meminisse de Venere & Gratiis, idq; aperto potiùs mēdacio quàm occulta dissimulatione, vt eo citius intelligat lector hanc historiam alio loco reseruari. Atqui nihil metuo, quin vterq; apud doctos omnes vel κατὰ πρόληψιν excusetur facilè ab ignorantiæ culpa: quando huius præclara opera iamdudum in lucem edita abunde testentur summam doctrinam multifariamq; omnigenæ antiquitatis peritiam; illius autem ingenium, memoriam, ac dotes variámque eruditionem ipse in præfatione ad Cardinalem nostrum, quia eius nulla in publico adhuc extare scripta existimem, satis declarem. Nec denique his memoriæ lapsum, nisi ficticium, impingi posse existimo. Non enim is videtur, vel Erasmo teste, memoria lapsus esse, qui negat se meminisse, alioquin nemo non labitur memoria, quando nullus est, quin quædam non meminerit: verùm qui per obliuionem aliud scribit & asseuerat, quàm res habet, is demum labitur memoria, & negligentiæ accusari poterit. Habes consilij mei rationem, & iuuat apud te mi Florenti caussam dicere, velut æquum & amicum iudicem, cuius candor eximius mihi probè cognitus est: sed cùm me laudibus immodicis oneras, quas agnoscere non possum, quando me meo metior pede, profectò pudorem mihi insignem incutis, ad quas nihil habeo, quod respondeā.

nisi te amātissime de me errare, atq; affectionis nimio studio prorsus caecutire. Non enim vsque adeo me vexat philautia illa tērigo quin sentiam meam imbecillitatem, & vix quicquam doctis auribus, nedum immortalitate dignum à me prouenire posse. Vale.

ERRATA.

Pag. 3. lin. 14. & votis. 5. 3. est. 20. 2. Quirinali. 21. vlt. atriculibus. 44. 2. ὅθεν. 60. 3. qui. 67. 4. ex. 90. 8. Ione. 93. 20. animae. 96. 12. θεουδὴς. 97. 12. Massaeum. 121. 17. χαριτοδοτείρη. 140. 2. Probi. 147. 14. Spartam. 169. vlt. tua vi. 204. 8. suscipiuntur. 207. 1. apuam.